

การศึกษาเพลงนกขมิ้น

ปริญญานิพนธ์

ของ

ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

เมษายน 2552

การศึกษาเพลงนกขมิ้น

ปริญญานิพนธ์

ของ

ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

เมษายน 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาเพลงนกขมิ้น

บทคัดย่อ

ของ

ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม

หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

เมษายน 2552

ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์. (2549). *การศึกษาเพลงนักษิ้น*. ปริญญาโท ศป.ม.

(มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์, รองศาสตราจารย์

กาญจนา อินทรสุนานนท์.

การศึกษาเพลงนักษิ้นเป็นการวิจัยโดยใช้หลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้เพลงนักษิ้นในบริบทต่างๆ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทางซอดวงเพลงเดี่ยวนักษิ้นสามชั้น
3. เพื่อศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงนักษิ้น

ผลการศึกษาพบว่า

1. เพลงนักษิ้นเดิมเป็นเพลงสองชั้นของเก่าในสมัยอยุธยา เป็นเพลงสามท่อนปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องนักษิ้น ก่อนที่ครูเพ็งจะนำมาขยายเป็นเพลงสามชั้นและเพิ่มให้มีการว่าดอกและครุมนตรี ตราโมทเป็นผู้รวบรวมเพลงให้เป็นเถาและประพันธ์บทร้องสองชั้นและชั้นเดียวขึ้นมาในปี 2476 เพลงนักษิ้นเป็นเพลงที่สามารถรับใช้สังคมทั้งบรรเลงสำหรับพิธีกรรม บรรเลงสำหรับการแสดง และบรรเลงสำหรับขับกล่อม

2. เพลงนักษิ้น 3 ชั้นเป็นเพลงสามท่อน ท่อนที่ 1 มี 3 จังหวะหน้าทับส่วนท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 มีสองจังหวะหน้าทับ เพลงนักษิ้นมีการใช้กลุ่มเสียงในบันไดเสียงโด (ด1, ด2, ด3) และบันไดเสียงซอล (ซ1, ซ2, ซ3, ซ6) โดยมีความสัมพันธ์ของเสียงลูกตกและการแปรทำนองในเพลงเดี่ยวนักษิ้นสามชั้นโดยสรุปดังนี้

1. บันไดเสียง ด1 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 12 ทำนอง
2. บันไดเสียง ด2 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 11 ทำนอง
3. บันไดเสียง ด3 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง
4. บันไดเสียง ซ1 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 4 ทำนอง
5. บันไดเสียง ซ2 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง
6. บันไดเสียง ซ3 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 5 ทำนอง
7. บันไดเสียง ซ6 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง

3. รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนักษิ้นทุกบริบท ตามวิวัฒนาการโดยเริ่มจากเพลงนักษิ้นสองชั้น เพลงนักษิ้นสามชั้น เพลงนักษิ้นมอญ เพลงนักษิ้นดัมโบรี เพลงเดี่ยวนักษิ้น เพลงนักษิ้นเถา เพื่อเป็นฐานข้อมูลต่อไป

A STUDY OF MELODY NOK KAMEEN

AN ABSTRACT

BY

NATHATAI PONGPITAK

Presented in partial Fulfillment of the requirements for the
Master of Fine Arts degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

April 2009

Nathatai Pongpitak. (2009). *A Study of Thai Classical Music "Nok Kameen"*. Master Thesis, MF.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Manop Wisuthipai, Assoc. Prof. Kanchana Intarasunanont.

The purposes of this study are to (1) collect the knowledge body of Thai classical music "Nok Kameen," (2) to investigate and analyze various context of the knowledge body of Thai classical music "Nok Kameen," and (3) to record the note of Thai classical music "Nok Kameen."

The results reveal as follows:

1. Thai classical music "Nok Kameen" has its origin since the Ayudhaya Era with two-level and later appeared with three-level music called "Song of Nok Kameen," and finally extended into three-level and words by teacher "Peng." Teacher Montri Tramote collected music as Tao and composed words with two levels and one level in 1933. Thai classical music "Nok Kameen" is a song played in ritual ceremony, performance, and entertainment.

2. Thai classical music "Nog Kameen" with three-level is a classical music which its level 1 contains 3 front rhythms overlaying level 2 and 2 front rhythms overlaying level 3. It uses key signature of Do (Do1, Do2, and Do3) and Sol (S1, S2, and S3). The relationship between sound of fallen minor and melody translation in "Nok Kameen" with three-level can be summarized as follows:

2.1 Key signature - Do1 gains melody translation both Odd and Keb with 12 melodies.

2.2 Key signature - Do2 gains melody translation both Odd and Keb with 11 melodies.

2.3 Key signature - Do3 gains melody translation both Odd and Keb with 10 melodies.

2.4 Key signature - S1 gains melody translation both Odd and Keb with 4 melodies.

2.5 Key signature – S2 gains melody translation both Odd and Keb with 10 melodies.

2.6 Key signature – S2 gains melody translation both Odd and Keb with 5 melodies.

2.7 Key signature – S1 gains melody translation both Odd and Keb with 10 melodies.

3. The researcher collects context of Thai classical music “Nok Kameen” as developed as “Nok Kameen with 2 parts”, “Nok Kameen with 3 parts”, “Nok Kameen Mon”, “Tab Mahoree”, “Solo Nok Kameen,” and “Tao Nok Kameen” as further information.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาเพลงนกขมิ้น
ของ
ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุจี ศรีสมบัติ)

ประกาศคุณูปการ

ด้วยความเมตตา กรุณาจากคณะผู้ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมาจนทำให้ ปรินิพพานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำเป็นอย่างดีจากรองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ประธาน ควบคุมการสอบปรินิพพานิพนธ์และ รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุ นานนท์ คณะกรรมการควบคุมการสอบปรินิพพานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาชี้แนะ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และคอยให้กำลังใจ สร้างแรงจูงใจ ด้วยความกรุณา จนทำให้ปรินิพพานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอ ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์ และผู้ช่วย ศาสตราจารย์รุจี ศรีสมบัติ คณะกรรมการ แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการปรินิพพานิพนธ์พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่ เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยนี้ให้สมบูรณ์ยิ่ง ผู้วิจัยขอ ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ อาจารย์ผู้มอบความรู้เกี่ยวกับ ปรินิพพานิพนธ์ เพื่อให้ผู้วิจัยมองเห็นแนวทาง ขั้นตอนการทำวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอ ขอบพระคุณ อาจารย์สุรศักดิ์ จำนงค์สาร อาจารย์วีระ พันธุ์เสือ อาจารย์เมธี พันธุ์วาทร คุณนิศากร อุสาพรหม และเพื่อนปรินิพพานิพนธ์ร่วมรุ่นทุกๆ คนรวมถึงเจ้าหน้าที่คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ

ผู้วิจัย ขอขอบพระ คุณท่านอธิการบดีสถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ที่ให้โอกาสในการศึกษา ขอขอบพระคุณอาจารย์ศุภชัย จันทรสุวรรณ คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ นัฐพงศ์ โสวัตร อาจารย์สมบุญ บุญวงษ์ และอาจารย์หทัยรัตน์ พงศ์พิทักษ์ที่ช่วยเรี ยบเรียงข้อมูล และคอยให้กำลังใจ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำปรินิพพานิพนธ์ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนัก การสังคีตที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งเรื่องของเอกสารและโน้ตเพลงโดยเฉพาะ อาจารย์พินิจ ฉายสุวรรณ อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ อาจารย์ดวงเนตร ดุริยพันธ์ อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี อาจารย์ปิ๊บ คงลายทอง อาจารย์เมธิญ กองโชค อาจารย์มัณฑนา อยู่ยั้งยืน และอาจารย์พรศักดิ์ คำล้อม ขอขอบพระคุณ อาจารย์บุญตา เขียนทองกุล อาจารย์ณรงค์ เขียนทองกุลที่เอื้อเฟื้อโน้ตเพลงเรื่องนก ชมื่น พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางจนทำให้งานสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณนายอาทิตย์ ฝ่อนร้อนนายเฉลิมพล พักทอง และ นักศึกษาภาควิชาดุริยางคศิลป์ทุกคนที่ช่วยเหลือจนทำให้ปรินิพพานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณครอบครัวพงศ์พิทักษ์ที่คอยสนับสนุน เป็นทั้งร่างกาย แรงใจ รวมถึงให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ให้ลูกประสบความสำเร็จในวันนี้ หากปรินิพพานิพนธ์ฉบับนี้เกิดประโยชน์ประการใด กับผู้อ่าน ผู้วิจัยขออุทิศแก่บิดา มารดา และบูรพาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทศิลปะด้านดนตรีไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติมาจนปัจจุบัน

ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	4
ความสำคัญของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบความคิด.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	15
การศึกษาวิจัยและขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	15
ขั้นรวบรวมข้อมูล.....	16
ขั้นศึกษาข้อมูล.....	17
ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล.....	18
ขั้นนำเสนอข้อมูล.....	20
4 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	21
การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ	22
ศึกษาและวิเคราะห์เพลงเดี่ยวนกขมิ้นสามชั้น.....	37
รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้นทุกบริบท.....	74
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	95
สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์.....	95

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
อภิปรายผลของการศึกษา.....	122
ข้อแนะนำ.....	123
บรรณานุกรม.....	127
ภาคผนวก.....	128
ภาคผนวก ก บทสัมภาษณ์.....	128
ภาคผนวก ข ไม้ตาสากล.....	133
ภาคผนวก ค ตารางผู้บอกมือเพลงเรื่องนกขมิ้น.....	149
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	153

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาจนก้าวขึ้นสู่ความเป็นอารยะแห่งวัฒนธรรมตนเอง เมื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบย่อมจะพบเห็นถึงความแตกต่าง และความเหมือนกันในรายละเอียดต่างๆ ของดนตรีแต่ละวัฒนธรรม ส่วนสำคัญที่แสดงความเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติตนเองได้นั้นคือ ความแตกต่างที่เป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงปรากฏอยู่ในดนตรีของแต่ละวัฒนธรรม

ดนตรีเป็นศิลปกรรมสร้างสรรค์ของมวลมนุษยชาติที่ทรงคุณค่า มีความผูกพันต่อวิถีชีวิต มนุษยชาติ ทุกภาษาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย ผสมผสานสอดแทรกอย่างเหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในแต่ละสังคม มีพัฒนาการไปตามยุคสมัยและกาลเวลา ถ้ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง สำหรับสังคมไทยศิลปวัฒนธรรมด้านการดนตรี มีวิวัฒนาการมายาวนานภายใต้อิทธิพลของอารยธรรมต่างๆ ในภูมิภาคนี้ระยะของการดนตรีไทยในยุคต้นๆ มักเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากินพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งในสมัยต่อมาสภาพสังคมได้เปลี่ยนไปลักษณะพิธีกรรมจึงลดความสำคัญลงเรื่อยๆ การเล่นจึงเปลี่ยนเป็นเพื่อความบันเทิง (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2542: 4)

มนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ทุกสังคมล้วนมีดนตรีเป็นของตนเอง และยังสามารถนำดนตรีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น ดนตรีที่เกี่ยวข้องด้วยพิธีกรรม ดนตรีประกอบการแสดง ดนตรีเพื่อปลุกใจ ดนตรีเพื่อส่งสัญญาณ และดนตรีเพื่อการขับกล่อม ซึ่งแต่ละสังคมได้มีการสั่งสมสร้างขึ้นเป็นผลงานไว้อย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่สืบสานเป็นมรดกของชนชาติ และของโลกนับตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ในทำนองเดียวกันกาญจนา อินทรสุนานนท์ (2532: 63) กล่าวว่าดนตรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รับใช้มนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกชนชั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนับได้ว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างผลงานดนตรีที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง และยังสามารถสืบสานดำรงไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติของแต่ละชาติได้เป็นอย่างดี ดนตรีไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติไทยสาขาหนึ่ง ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดยิ่งของครูดนตรีไทย และยังส่งผลทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความประณีต ละเลียดอ่อน สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญงดงามทางจิตใจ และความเป็นอารยะของชนชาติในอดีต ดนตรีไทยได้ใช้เวลาในการสั่งสมพัฒนามาวิทยาการในศาสตร์ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญๆ ของดนตรีเสมอมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งลักษณะของเครื่องดนตรี วิธีการบรรเลง การประพันธ์ทำนอง การผสมวง ประเภทของการบรรเลง และโอกาสทางการบรรเลงตลอดจนกำหนดขั้นตอนการศึกษาสืบทอดไว้ให้เป็นแบบแผน ยึดถือปฏิบัติกันให้เป็นลักษณะเฉพาะของดนตรีไทย

ดนตรีไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการยาวนานมาคู่กับคนไทย แสดงถึงความรุ่งเรืองทางอารยธรรมที่เก่าแก่ ที่มีการสืบทอดมรดกทางสังคมและภูมิปัญญา ในการคิดค้นแสวงหาวัสดุธรรมชาติมาสร้างเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ และสามารถประพันธ์ทำนองดนตรีให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นมา เชื่อว่าดนตรีไทยของเรามีมานานไม่ต่ำกว่า 4,000 ปี (ปัญญา รุ่งเรือง. 2546 :1)

ที่มาของชื่อเครื่องดนตรีไทย มีการตั้งชื่อตามเสียงของเครื่องดนตรีที่ได้ยินบ้าง เรียกชื่อตามรูปร่างลักษณะเครื่องดนตรีบ้าง หรือตามตำนานที่เคยมีการเรียกชื่อเครื่องดนตรี ฯลฯ ซึ่งพอจะสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้ 1) เรียกชื่อตามเสียง เช่น โกร่ง กรับ ฉาบ ฉิ่ง ปี่ ขลุ่ย ระนาดทุ้ม เป็นต้น 2) เรียกชื่อตามรูปร่างลักษณะ เช่น ซอสามสาย จะเข้ กลองยาว สองหน้า เป็นต้น 3) เรียกชื่อตามประกอบการละเล่น เช่น ซ้องระเบง กลองชาตรี สองหน้า เป็นต้น 4) เรียกชื่อตามตำนาน เช่น กลองแขก ปี่ชวา กลองมลายู กลองอเมริกัน เป็นต้น 5) เรียกชื่อตามภาษาเดิม เช่น พิณ สังข์ ปี่ไฉน บัณเฑาะว์ เป็นต้น (ธนิต อยู่โพธิ์. 2535 : 26)

ดนตรีไทยมีวิวัฒนาการมาพร้อมกับคนไทย ควบคู่ไปกับศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูด และพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเวลานาน ดนตรีนอกจากจะแสดงออกถึงความประณีตวิจิตรพิสดารแล้วยังสะท้อนถึงความงามด้านจิตใจ และอารมณ์ของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ทั้งยังเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงออกให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติไทยที่รู้จักสร้างสรรค์ดนตรีไทย (วีรชาติ เปรมานนท์. 2532 : 7)

ดนตรีไทยมีลักษณะเฉพาะที่ถือเป็นเอกลักษณ์ และมีความสำคัญยิ่งในขณะที่กำลังบรรเลง ดนตรีลักษณะหนึ่ง ที่สามารถสร้างทำนองดนตรีไทยให้มีความพิสดาร ลึกซึ้ง ละเอียดอ่อนและสนุกสนานโลดโผน ให้เกิดแก่ผู้ได้สัมผัสรับฟังในขณะบรรเลงดนตรีไทยแต่ละครั้งได้อย่างมีรสชาติ ถือเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรมดนตรีที่ได้พัฒนาสืบทอดประยุกต์ใช้อยู่ในวงดนตรี มาตรฐานที่สำคัญๆ ของดนตรีไทยเสมอมา นั่นคือ การบรรเลงเพลงด้วยวิธีการแปรทำนองหลักในขณะบรรเลงให้เป็นทำนองตกแต่ง (การแปรทำนอง) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันในทางบรรเลงเป็นหลัก สำคัญที่ผู้บรรเลงดนตรีไทยทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติให้ได้ตามกรอบที่กำหนด จึงจะสามารถเข้าร่วมบรรเลงรวมวงกับผู้อื่นได้ บุญช่วย โสวัตร (2538 : 1) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทำนองทั้งสองส่วนว่า การประพันธ์ทำนองดนตรีประกอบด้วยรูปแบบของการประพันธ์เนื้อทำนองหลักและรูปแบบการประพันธ์ทำนองตกแต่ง (การแปรทำนอง) เป็นต้น ในวัฒนธรรมดนตรีไทยถือว่าการประพันธ์ทำนองหลักเป็นหัวใจของดนตรีไทย เพราะเนื้อทำนองหลักจะทำหน้าที่เป็นแกนนำไปสู่การเกิดงานประพันธ์ลักษณะอื่นๆ ตามมาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นงานประพันธ์ทำนองตกแต่ง (การแปรทำนอง) การประพันธ์ทำนองร้อง หรือการประพันธ์บทร้อง เป็นหลักที่ต้องคำนึงถึงเสมอในการผสมวงและการบรรเลงอื่นๆ

เพลงไทยเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย เป็นมรดกซึ่งตกทอดมาตั้งแต่โบราณจนกระทั่งทุกวันนี้ ปัจจุบันศิลปิน และคีตกวีมีความคิดหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงไทยทั้งทางด้านเนื้อหา เนื้อเพลงและทำนองดนตรี ได้มีการนำมาใช้อย่างมีแบบแผนเพลงไทยแบ่งได้สองประเภทคือประเภท เพลงขับร้องและประเภทเพลงบรรเลง (สัจด์ ภูเขาทอง. 2539 : 133-161) ได้อธิบายว่า 1) ประเภท เพลงขับร้องได้แก่ เพลงเถา เพลงตับ และเพลงเกร็ด 2) ประเภทเพลงบรรเลงได้แก่ เพลงไหมโรง เพลง หน้าพาทย์ เพลงเรื่อง เพลงหางเครื่อง เพลงลูกหมัด และเพลงเดี่ยว

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533: 23) ได้กล่าวเสริมว่า บทเพลงต่างได้ วิวัฒนาการมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง และนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ มากมายดังมีการกล่าวถึงบทบาท เพลงไทยว่าแบ่งได้สามสถานะ ประกอบพิธี ประกอบการแสดง และขับกล่อม

ในการบรรเลงเพลงไทยนั้นนิยมบรรเลงอยู่สองอย่าง ซึ่งอาจารย์มนตรี ตราโมท (2540: 38) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. การบรรเลงหมู่ หมายถึง การบรรเลงเพลงไปพร้อมๆ กันเต็มทั้งวง ไม่ว่าจะเป็นปี่พาทย์ เครื่องสาย หรือมโหรี ความมุ่งหมายสำคัญของการบรรเลงอยู่ที่ความพร้อมเพรียงของทุกคน
2. การบรรเลงเดี่ยว หมายถึง การบรรเลงอย่างหนึ่งที่ใช้เครื่องดนตรีจำพวกดำเนินทำนอง เช่น ระนาด ซอ วงฆ้อง จะเข้ บรรเลงอย่างเดียว อาจจะมีเครื่องประกอบจังหวะเช่น ฉิ่ง ฉาบ กลอง บรรเลงไปด้วยก็ได้ มีจุดประสงค์อยู่สามประการ เพื่ออวดทาง เพื่ออวดความแม่นยำและ เพื่ออวดฝีมือ

ในการบรรเลงเดี่ยวเพลงที่นิยมนำมาประดิษฐ์เป็นเพลงเดี่ยวนั้นส่วนใหญ่เป็นเพลงในอัตรา จังหวะสามชั้นหรือเพลงเถาที่เป็นเพลงประเภทหน้าทับปรบไก่และหน้าทับสองไม้ เช่น เพลงทะเล เพลงนกขมิ้น เพลงพญาโศก เพลงแขกมอญ เพลงลาวแพน เพลงกราวโน เพลงทยอยเดี่ยว

การค้นคว้าเพลงไทยเริ่มเป็นของยากเนื่องจากไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด เป็นเพราะเพลงไทย ในสมัยโบราณได้ตกทอดสืบต่อกันมาโดยอาศัยความจำ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ การศึกษาถึงลักษณะของบทเพลงในเพลงเก่าๆ จึงได้แต่เพียงสันนิษฐานประกอบหลักฐานที่มีอยู่ เท่านั้น (อรรถพร บรจรงค์ศิลป์. 2534 : 1)

การศึกษาดนตรีไทยเป็นศิลปะสำคัญที่ชาติไทยได้รับเป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วคนแล้ว โดยครูอาจารย์ในสมัยก่อนได้รับฝึกหัดไว้ แล้วถ่ายทอดให้แก่ศิษยานุศิษย์สืบต่อกันมาด้วยความ ทรงจำเป็นพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้แต่ละครูแต่ละอาจารย์จึงมีแนวทางศิลปะที่ผิดแผกแตกต่างกันไปบ้าง บางเพลงแม้จะเป็นเพลงเดียวกันแต่ก็จะบรรเลงแตกต่างออกไปตามแบบของครู จึงเห็นสมควร ที่จะรวบรวมเพลงที่เป็นหลักไว้มิให้เสื่อมสูญและผันแปรไปจากหลักเดิม เพื่อเป็นแบบแผนสำหรับ การศึกษาวิชาดนตรีไทยต่อไป (พระตำหนักจิตรดารโหฐาน. 2504 : 10)

ด้วยปัจจัยแห่งปัญหาข้างต้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะมีการรวบรวมเพลงไทยทั้งที่เป็นองค์ความรู้และที่เป็นโน้ตเพลงไว้ให้มากที่สุด งานวิจัยหลายๆเรื่องที่ได้ทำการศึกษาเพลงเก่าๆที่มีการขยายหรือตัดทอนกลายเป็นเพลงใหม่ๆในปัจจุบัน เช่น ดับเพลงยาว เพลงชิงพระจันทร์ เพลงสารถี และเพลงอื่นๆอีกมากมาย แต่ยังมีอีกเพลงหนึ่งที่น่าสนใจและมีข้อมูลน้อยมากนั่นคือเพลงนกขมิ้น เพลงนกขมิ้นเป็นเพลงที่มีโอกาสรับใช้สังคมหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่เรื่องพิธีกรรม เรื่องการแสดงและยังอยู่ในส่วนของ การขับกล่อมด้วย บทบาทของเพลงนกขมิ้นจึงปรากฏในทุกโอกาส ผู้วิจัยจึงสนใจที่ทำวิจัยเกี่ยวกับ เพลงนกขมิ้น เริ่มจากวิวัฒนาการของเพลงนกขมิ้นที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทของเพลง นกขมิ้นต่อวิถีชีวิตและต่อสังคมไทย และศึกษาโครงสร้างของเพลงนกขมิ้นทั้งหมด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเรื่องการศึกษาเพลงนกขมิ้น จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจศึกษาดนตรีไทย และเป็นการสนับสนุนวิชาการของดุริยางค์ไทยในระดับอุดมศึกษาด้วยหลักการเชิงกระบวนการวิจัยไว้ เป็นหลักฐาน ทั้งยังช่วยสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้เพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทางซอด้วงเพลงเดี่ยวนกขมิ้นสามชั้น
3. เพื่อรวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้น

ความสำคัญของงานวิจัย

1. ได้ทราบถึงวิวัฒนาการของเพลงนกขมิ้นรวมถึงบทบาทความสำคัญของเพลงนกขมิ้นที่มีต่อสังคมไทย
2. เพื่อเป็นการรวบรวมและบันทึกบทเพลงนกขมิ้นที่ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่อง เพลงมอญ เพลงดัมโบห์รี เพลงเถา และเพลงเดี่ยว
3. ได้ทราบถึงโครงสร้างของเพลงนกขมิ้นที่ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่อง เพลงมอญ เพลงดัมโบห์รี เพลงเถา และเพลงเดี่ยว
4. เป็นข้อมูลในการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสืบต่อไป
5. เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดและเผยแพร่แก่ผู้สนใจจะศึกษาค้นคว้าต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ของเพลงนกลีนา

1.1 ประวัติเพลงนกลีนา

1.2 วิวัฒนาการเพลงนกลีนา

1.2.1 เพลงนกลีนาสองชั้น

1.2.2 เพลงเรื่อมนกลีนา

1.2.3 เพลงนกลีนาหมอญ

1.2.4 เพลงนกลีนาตบมโหรี

1.2.5 เพลงเดื่อมนกลีนา

1.2.6 เพลงนกลีนาเถา

1.3 บทบาทเพลงนกลีนาต่อสังคมไทย

1.3.1 เพลงนกลีนาสำหรับพิธีกรรม

1.3.2 เพลงนกลีนาสำหรับการแสดง

1.3.3 เพลงนกลีนาสำหรับขับกล่อม

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทางซอด้วงในเพลงเดื่อมนกลีนาสามชั้น

ทางอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย)

2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดื่อ

2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดื่อ

2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดื่อ

2.2 วรรคเพลง ลูกตก และบันไดเสียง

2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง

2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

3. เพื่อศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงนกลีนา

3.1 เพลงนกลีนาสองชั้น

3.2 เพลงเรื่อมนกลีนา

3.3 เพลงนกลีนาหมอญ

3.4 เพลงนกลีนาตบมโหรี

3.5 เพลงนกลีนาเถา

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรมดนตรี หมายถึง ดนตรีที่เกี่ยวข้องด้วยพิธีกรรม ดนตรีประกอบการแสดง ดนตรีเพื่อปลุกใจ ดนตรีเพื่อส่งสัญญาณ และดนตรีเพื่อการขับกล่อม

ประโยค หมายถึง ทำนองเพลงช่วงหนึ่งๆ หรือบทเพลงตอนหนึ่งๆ ซึ่งมีความหมายของ ทำนองเพลงไม่ยาวมากนัก

ลูกตก หมายถึง ตำแหน่งของระดับเสียงสุดท้ายเมื่อสิ้นสำนวนเพลง เพลงไทยเพลงหนึ่งๆ มีหลายสำนวน แม้จะมีความต่างเรื่องของสำนวนแต่ตำแหน่งของลูกตกจะตรงกัน

ทางเครื่องดนตรี หมายถึง วิธีดำเนินการทำนองโดยเฉพาะเครื่องดนตรี เช่น ทางระนาดเอก ทางซอด้วง ทางปี่ เป็นต้น

ทางครู หมายถึง วิธีดำเนินการทำนองของเพลงที่ประดิษฐ์โดยเฉพาะ เช่น ทางครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทางครุมนตรี เป็นต้น

ทางที่บรรเลง หมายถึง ระดับเสียงที่บรรเลง เช่น ทางเพ็ญออกล่าง ทางกลางแหลม เป็นต้น

เพลงเรื่อง หมายถึง เพลงหลายๆ เพลงที่นำมาจัดเรียงบรรเลงติดต่อกัน เพลงที่นำมาเข้าชุดกันต้องมีอัตราเดียวกัน และชื่อเฉพาะของเพลงเรื่องโดยมากมักจะเรียกตามชื่อเพลงที่อยู่เป็นเพลงต้น

เพลงดับ หมายถึง เพลงที่ใช้รับร้องหลายๆ เพลง บรรเลงติดต่อกันไป มีอยู่ 2 ประเภทคือ ดับเรื่องและดับเพลง

เพลงเถา หมายถึง เพลงที่มีอัตราลดหลั่นกันไปตามลำดับ คือสามชั้น สองชั้นและชั้นเดียว โดยจะต้องเป็นเพลงเดียวกัน นำมาบรรเลงติดต่อกัน

การบรรเลงเดี่ยว หมายถึง การบรรเลงอย่างหนึ่งที่ใช้เครื่องดนตรีจำพวกดำเนินการทำนอง เช่น ระนาด ซอวง ซอ จะเข้ บรรเลงอย่างเดี่ยว อาจจะมีเครื่องประกอบจังหวะเช่น ฉิ่ง ฉาบ กลอง บรรเลงไปด้วยก็ได้มีประสงค์อยู่สามประการ เพื่ออวดทาง เพื่ออวดความแม่นยำและเพื่ออวดฝีมือ

ทำนอง หมายถึง เสียงสูงๆ ต่ำๆ ประกอบด้วยอัตราสั้น ยาว เบา แรงตามความต้องการของผู้ประดิษฐ์

ทำนองหลัก หมายถึง ทำนองทางๆที่สามารถแปรทำนองเป็นทางเครื่องอื่นๆ เพื่อแปรเป็นทางบรรเลงต่อไป

แปรทำนอง หมายถึง การประดิษฐ์ทำนองจากทำนองหลักมาเป็นทำนองบรรเลงสำหรับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

ทางบรรเลง หมายถึง ทำนองเพลงที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีหรือวงดนตรี โดยไม่มีการขับร้อง ซึ่งมีแนวการบรรเลงเป็นไปตามลักษณะของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

ทางเก็บ หมายถึง การบรรเลงที่เพิ่มเติมเสียงสอดแทรกให้มีพยางค์ที่ขึ้นกว่าเนื้อเพลง

ธรรมดา

ขยี้ หมายถึง การบรรเลงวิธีหนึ่ง ซึ่งประดิษฐ์หรือเสียงเพิ่มแทรกให้ถี่ขึ้นไปอีกเท่าหนึ่งเป็นทวีคูณ

ประ หมายถึง เป็นวิธีการของเครื่องดนตรีจำพวกใช้นิ้วในการที่จะทำให้เสียงใดเสียงหนึ่งโดยใช้กลางนิ้วแตะเข้าไปเร็วๆ

พรม หมายถึง เป็นวิธีการของเครื่องดนตรีจำพวกใช้นิ้วมีวิธีการเดียวกับการประแต่จะใช้ตรงปลายนิ้วและจะได้คุณภาพเสียงที่ดีกว่าการประ

โอดพัน หมายถึง คำที่ใช้เรียกทาง (วิธีดำเนินของทำนองเพลง) อย่างหนึ่งจึงได้คงความหมายว่าทางที่มีวิธีการดำเนินทำนองแบบโหยหวน และทางที่มีวิธีการดำเนินทำนองแบบเก็บหรือแทรกแซงเสียงให้ถี่ๆ รวมกัน

ย้อย หมายถึง คือการทำทำนองเพลงให้เสียงหนึ่งที่จะตกตรงจังหวะไปตกเสียงภายหลังที่จังหวะได้ลงแล้ว

ทำนองเรียงเสียง หมายถึง วิธีการดำเนินทำนอง ภายในวรรคหรือประโยคที่มีลักษณะทำนองเรียงเสียงจากเสียงต่ำไปหาสูง หรือจากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ

บันไดเสียง หมายถึง กลุ่มเสียงของดนตรีไทยซึ่งมีโครงสร้างของเสียงสำคัญหรือเสียงเสียงหลัก 5 เสียง และมีเสียงรอง 2 เสียง

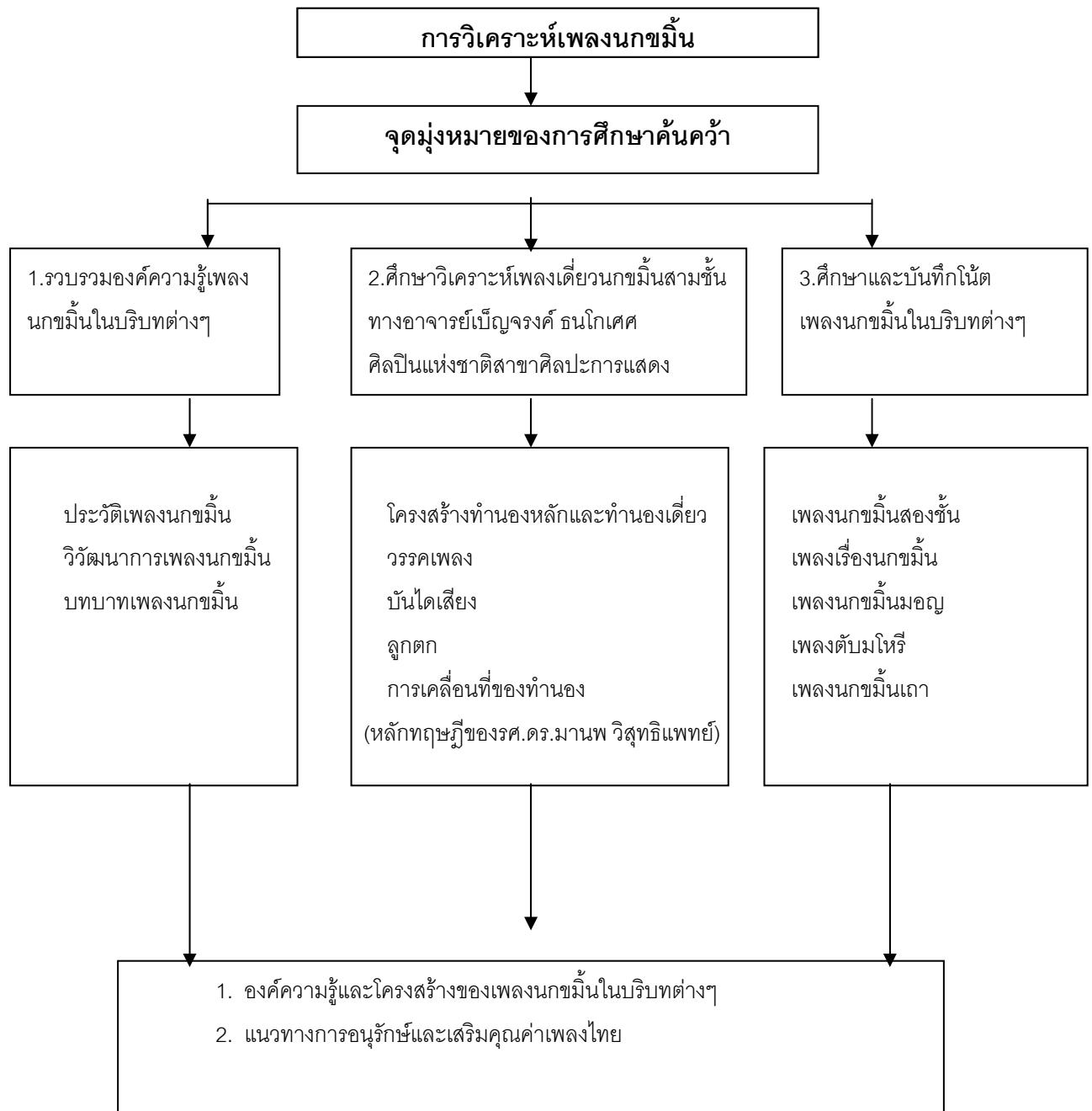
รูปแบบทำนอง หมายถึง ทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงในลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏในบทเพลง

สำนวน หมายถึง การประดิษฐ์ทำนองของเพลงให้พลิกแพลงออกไปจากทำนองปกติ

สำนวนตรงจังหวะ หมายถึง ทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นทางเฉพาะ เรียงร้อยเป็นสำนวนโดยประสงค์ให้เสียงสำคัญ (ลูกตก) จบลงตรงจังหวะ ในที่นี้หมายถึงลูกตกเสียงสุดท้ายของห้องที่ 4 เท่านั้น ไม่คำนึงถึงเสียงลูกตกในห้องอื่นๆ

สำนวนไม่ตรงจังหวะ หมายถึง ทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นทางเฉพาะ เรียงร้อยเป็นสำนวนโดยประสงค์ให้เสียงสำคัญ (ลูกตก) จบลงไม่ตรงจังหวะ ในที่นี้หมายถึงลูกตกเสียงสุดท้ายของห้องที่ 4 เท่านั้น ไม่คำนึงถึงเสียงลูกตกในห้องอื่นๆ

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เพลงนักษัตร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอดังนี้

1. เอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

มนตรี ตราโมท (2540:45) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ควรสังวร เพลงไทยต่างๆที่ครูดนตรีไทยโบราณได้แต่งขึ้นไว้นั้นมีมากมายหลายแบบ แต่ละแบบมีทำนองต่างกัน เช่น เพลงทางกรอ เพลงทางพื้น และทางลูกล่อลูกขัด จะพบว่าการดำเนินทำนองที่เรียกว่า **เพลงทางพื้น** เป็นทำนองเรียบง่าย ไม่มีลูกเล่นใดๆ เป็นการรักษาเนื้อเพลงของเดิมไว้ให้มั่นคง **เพลงทางกรอ** เป็นเพลงที่มีเสียงยาวๆ ผู้บรรเลงจะบรรเลงตามทำนองของผู้แต่งโดยเคร่งครัด **เพลงลูกล่อลูกขัด** เป็นเพลงที่บรรเลงแบบสนุกสนาน ผู้บรรเลงก็สนุก ผู้ฟังก็สนุก ลูกล่อลูกขัด บังคับทำนองว่าจะต้องดำเนินตามผู้แต่งได้แต่งไว้ เช่นเดียวกับคึกฤทธิ์ ปราโมช (2515) กล่าวถึงชีวิตคนไทยตั้งแต่โบราณกาล เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยดนตรี และนาฏศิลป์ เพราะคนไทยเป็นชนชาติที่เห็นว่าการสนุกสนานและความรื่นเริงเป็นความประสงค์ที่สำคัญของชีวิตหากชีวิตมีความสุขชีวิตนั้นเป็นชีวิตที่มีสุขและสมบูรณ์ ลีลาแห่งชีวิตคนไทยในอดีตนั้นขึ้นอยู่กับจังหวัดต่างๆจะต้องมีนาฏศิลป์และดนตรีประกอบเป็นสำคัญ

ซึ่งพูนพิศ อมาตยกุล (2529) กล่าวถึงดนตรีว่าดนตรีนั้นเป็นภาษาแขนงหนึ่งที่สามารถใช้สื่อความหมายช่วยให้คนฟังเกิดความตื่นเต้น ความโศกเศร้า ความร่าเริง ความรัก ทั้งนี้ยังได้อธิบายถึงภูมิหลังของดนตรีไทย เครื่องดนตรีไทย การประสมวงดนตรีไทย ศัพท์สังคีต และศิลปินในวงการดนตรีไทย และสัจด์ ภูเขาทอง (2535: 131) ได้ให้เหตุผลว่า วงดนตรีไทยที่เป็นหลักในปัจจุบันได้แก่ วงปี่พาทย์ เพราะมีเทคนิคการบรรเลงค่อนข้างสูง ทั้งผู้บรรเลงต้องมีความสามารถพิเศษมีอิสระทางการบรรเลง สามารถบรรเลงได้อย่างไพเราะสนุกสนาน เพลงไทยเป็นเพลงที่มีรูปแบบเฉพาะโครงสร้าง จังหวัด ทำนอง มีทำนองของการบรรเลง เช่น ทำนองหลัก ทำนองแปร เพราะเพลงไทยนิยมสร้างทำนองการบรรเลงให้เป็นทางเปลี่ยนมากมายหลายหน้า เพราะบทเพลงมีอิทธิพลที่จะกระตุ้นอารมณ์ของผู้ฟังให้แปรผันไปได้

สุกรี เจริญสุข (2529: 142) ได้กล่าวถึงศักยภาพของเครื่องดนตรีไทย และนักดนตรีไทยว่าดนตรีไทยทุกชิ้นมีบทบาทสำคัญมาก มีทางเป็นของตัวเอง มีบทบาทที่สามารถแสดงศักยภาพของ

นักดนตรีได้มากที่สุด โดยอุดม อรุณรัตน์ (2527: 1-24) ได้จัดทำหนังสือทฤษฎีเพลงเถากล่าวถึงเรื่องโครงสร้างของเพลงเถาได้แก่การขยายจากสองชั้นเป็นสามชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียวเรื่องจังหวะและประเภท ของหน้าทับต่าง กล่าวถึงรายละเอียดของความสัมพันธ์ที่เป็นส่วนประกอบของเพลงไทย กล่าวว่าเป็นเพลงที่มีรูปแบบ โครงสร้าง และแบบแผนอันเป็นเอกลักษณ์ทางด้านดนตรีไทย

ในทำนองเดียวกันมานพ วิสุทธิแพทย์ (2535: 18-21) ได้เขียนเอกสารประกอบคำสอนเรื่องความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการประพันธ์เพลงไทย ได้กล่าวถึงความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การประพันธ์เพลง ต้องศึกษาเรื่องของบันไดเสียง บันไดเสียงของดนตรีมีเสียงสำคัญหรือเสียงหลัก 5 เสียง และมีเสียงรอง 2 เสียงตามแผนผังข้างล่าง

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

เสียงชั้นที่ 1 2 3 5 และ 6 เป็นเสียงหลัก เสียงชั้นที่ 4 และ 7 เป็นเสียงรอง เสียงแต่ละเสียงจากชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 7 มีความห่างของระดับเสียงเท่ากัน

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532: 144) ได้กล่าวถึงเพลงประเภทเพลงเรื่อง คล้ายเล่านิทานหรือนิยาย โดยกำหนดทำนองเพลงต่างๆ ให้เข้ากับคำร้องและบรรยากาศในเรื่อง เช่น บทมโหรี เรื่องกาเกี 40 เพลง บทมโหรีเรื่องอิเหนา 27 เพลง ซึ่งอุดม อรุณรัตน์ (2527: 52) ได้กล่าวสนับสนุนถึงละครก็มีให้เห็นทั้งที่เป็นเพลงช้า และที่เป็นเพลงเร็วซึ่งเกี่ยวกับประเภทของเพลงเรื่องประเภทเพลงช้า

เช่นเดียวกันกับพิชิต ชัยเสรี (2522) ได้กล่าวถึงเพลงช้าว่ามีรูปแบบการประพันธ์โดยเริ่มต้นด้วยเพลงช้าในอัตราสองชั้น จังหวะหน้าทับปรบไต่ตั้งแต่สองเพลงขึ้นไปและต้องเป็นเพลงที่มีสำนวนคล้ายคลึงกัน เช่น เพลงสร้อยสน ต่อด้วยเพลงพวงร้อย หลังจากนั้นจะออกเพลงในอัตราสองไม้และถอนออกเพลงเร็วลงเพลงลาตามลำดับลักษณะเช่นนี้เป็นประจักษ์ต้นกำเนิดเพลงในรูปแบบเพลงเถาในปัจจุบัน ซึ่งสิริชัยชาญ พักจำรูญ (2529: 80) ได้กล่าวถึง ทาง ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด โดยเปรียบเทียบเสมือนการแต่งบทกลอนที่จะต้องมีการสัมผัส รับผิดชอบให้เข้ากันจะต้องฟังออกว่าทางแต่ละทางเป็นอย่างไร

ประสิทธิ์ ถาวร (2530: 49) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคำว่า กลอนที่ใช้ในดนตรีไทยหมายถึงกลุ่มของเสียงที่มีความไพเราะ และรับส่งสัมผัสกันในทำนองดนตรีไทย ในเรื่องของศัพท์สังคีตของคำว่า กลอน นั้นเป็นลักษณะการหยิบยืมคำศัพท์จากวิชาภาษาไทยมาใช้กับดนตรีไทย ซึ่งเป็นนามธรรมให้เห็นภาพพจน์ชัดเจนขึ้น เปรียบเทียบกับกลุ่มเสียง 2 กลุ่ม เป็นทำนองที่มีกระสวนของทำนองสัมผัสกันอย่างไพเราะในเชิงของศิลปะ

ปัญญา รุ่งเรือง (2533: 28) ได้อธิบายเกี่ยวกับทำนองหลักคือ ท่วงทำนองที่เป็นหัวใจของเพลง เป็นแกนของคีตนิพนธ์ทั้งเพลงในวงปี่พาทย์ มโหรี มักบรรเลงด้วยฆ้องวงใหญ่เป็นสำคัญ จึงมักเรียกทำนองหลักนี้ว่าลูกฆ้อง เช่นเดียวกับมานพ วิสุทธิแพทย์ (2533: 28) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทางฆ้องนั้นหมายถึงทำนองที่บรรเลงโดยฆ้องวงใหญ่ซึ่งมีทำนองและลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างจากทำนองและลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรีอื่นๆ ซึ่งสังัด ภูเขาทอง (2532: 258-259) ได้กล่าวถึงหนังสือดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย เรื่องหลักการวิเคราะห์เพลงไทยว่าการวิเคราะห์เพลงไทย หมายถึง การนำเอาบทเพลงมาจำแนกส่วนต่างๆ หรือนำรายละเอียดที่อยู่ในเพลงออกมาแสดงให้เห็น รายละเอียดต่างๆ สิ่งที่เราควรนำมาวิเคราะห์ในบทเพลงไทยประกอบด้วย 1) ทำนองหลัก 2) ส่วนปรุง 3) ทำนองพิเศษ 4) จำนวนของเพลง 5) ประเภทของเพลง 6) การประสานเสียงตามแบบไทย 7) คีตลักษณ์หรือรูปแบบ 8) สำเนียงของทำนองเพลง 9) บันไดเสียง 10) อัตราของเพลง 11) จังหวะหน้าทับและจังหวะฉิ่ง 12) การเปลี่ยนบันไดเสียงภายในตัวเพลง 13) เทคนิคการบรรเลง 14) ประโยคของเพลง 15) อารมณ์ของเพลง และ 16) ประวัติของเพลง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถาวร ศรีม่วง (2540: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวเคราะห์ทางฆ้องวงใหญ่ เพลงซ้ำเรื่องเพลงยาวโดยศึกษาจากทำนองหลักของฆ้องวงใหญ่ เพลงซ้ำเรื่องเพลงยาวที่เป็นบทเก่าแก่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของเพลงซ้ำเรื่องเพลงยาวมี 3 ส่วนคือ ตัวเพลงซ้ำ เพลงสองไม้ และเพลงออกเพลงเร็ว ลงท้ายด้วยเพลงลา เป็นลักษณะของเพลง 3 อัตรา ซึ่งวิวัฒนาการเป็นรูปแบบของเพลงเถาในปัจจุบัน ลักษณะของสำนวนเพลงมีความคล้ายคลึงกัน การเคลื่อนที่ของทำนองเป็นลักษณะทำนองถาม – ตอบ ใช้หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น ควบคุมจังหวะกับสำนวนเพลงที่มีลักษณะเรียบสม่ำเสมอ และใช้หน้าทับสองไม้ควบคุมจังหวะกับสำเนียงเพลงที่ไม่ราบเรียบ การสัมผัสของทำนองมีการเรียงร้อยสัมผัส ทั้งสัมผัสระหว่างวรรคภายใน 1 ประโยค และสัมผัสระหว่างประโยคต่อประโยค มี 2 ลักษณะ คือ การตีฉ่ายมือ สำนวนเพลงบางช่วงมีการใช้ลักษณะชั้นฉ่ายซึ่งเป็นการฉายรูปประโยคเพลงโดยการนำสำนวนประเภทอัตรา 3 ชั้น มาใช้ในเพลงอัตรา 2 ชั้น เป็นการศึกษาที่ถือเป็นแนวทางการวิเคราะห์เทคนิคการสร้างทำนองของงานวิจัยในครั้งนี้

ประวิทย์ ขวบลี้ม (2540: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เพลงเสมอ ซึ่งบรรเลงด้วยฆ้องวงใหญ่โดยครูเชื้อ ดนตรีรส ผลการวิจัยพบว่า เพลงเสมอมีรูปแบบแตกต่างกันไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนแบ่งวรรคตอนเพลงไม่กลอง ซึ่งเพลงเสมอแต่ละชนิดมีไม้กลองไม่เท่ากัน ลูกตกของเพลงเสมอจัดอยู่ในบันไดเสียง โด, เร, ฟา, และ ซอล เพลงเสมอกำกับหน้าทับด้วยตะโพนและกลองทัด เครื่องดนตรีทั้งสองชนิดนี้ ดำเนินทำนองเฉพาะที่เรียกว่า ไม้เดิน และ ไม้ลา ไม้เดินมีความยาว

เท่ากับ 1 วรรคเพลง หรือ 4 ห้องเพลงไทย ส่วนไม่ลามีความยาวเท่ากับ 4 วรรคเพลงหรือเรียกว่า 1 ชุดไม่ลา

สุรศักดิ์ จำนงค์สาร (2542: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องวิเคราะห์ทำนองแปรทางระนาดเอก เพลงแป๊ะ 3 ชั้น ผลการศึกษาพบว่า 1) โครงสร้างห้องวงใหญ่เพลงแป๊ะ 3 ชั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ท่อน 1 มี 3 จังหวะหน้าทับปรบไก่ ท่อนที่ 2 มี 2 จังหวะหน้าทับปรบไก่ และสร้อยมี 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ ทำนองแบ่งเพลง แบ่งออกเป็น 18 ประโยค และอยู่ในบันไดเสียง โด โดยมีลูกตกอยู่ที่ลำดับขั้นที่ 1 2 3 5 และ 6 ของบันไดเสียง 2) การเปรียบเทียบทางห้องวงใหญ่กับทางระนาดเอกเพลงแป๊ะ 3 ชั้น พบความสัมพันธ์ระหว่างบันไดเสียงของระนาดเอก และบันไดเสียงของห้องวงใหญ่ที่เป็นบันไดเสียงเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และระนาดเอกจะบรรเลงโดยการเก็บ ยกเว้นสร้อยเท่านั้นที่บรรเลงล้อกับห้องวงใหญ่ 3) การวิเคราะห์ทางระนาดเพลงแป๊ะ 3 ชั้น พบว่า ทางระนาดเอกในแต่ละวรรคของท่อน 1 และท่อน 2 ผู้บรรเลงส่วนใหญ่จะบรรเลงต่างกัน ในการบรรเลงเที่ยวแรก และเที่ยวหลัง เพื่อให้เกิดความหลากหลาย แต่ทั้งนี้ยังมีลูกตก และบันไดเสียงเหมือนกัน โดยในแต่ละลูกมีการแปรทำนองที่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน

วีระ พันธุ์เสือ (2544: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องเทคนิคการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงชุดฝรั่งรำเท้า จากการศึกษพบว่า 1) ครูประสิทธิ์ ถาวร สร้างเพลงชุดฝรั่งรำเท้าขึ้นเพื่อให้วงดนตรีคณะครูประสิทธิ์ ถาวร ไปแสดงดนตรีไทย ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้ชาวต่างชาติได้มีโอกาสสัมผัสความหลากหลายของเพลงไทยในเวลาจำกัดให้มากที่สุด ท่านใช้เพลงฝรั่งรำเท้าเป็นแกน ได้เพิ่มเพลงหลายประเภทเข้าด้วยกัน และกำหนดให้บรรเลงต่อเนื่องชื่อเพลงชุดฝรั่งรำเท้า 2) ครูประสิทธิ์ ถาวร เรียบเรียงเพลงต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยอาศัยหลักการดนตรีไทยในเรื่องลักษณะของเพลงและแนวในการบรรเลง เทคนิคการปรับวง ท่านใช้เทคนิคการขึ้นเพลง การลงเพลง การเชื่อมต่อเพลง และเทคนิคการบรรเลงในรูปแบบต่างเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์สูงสุดในเชิงสุนทรียศาสตร์ 3) การบันทึกโน้ตผู้วิจัยบันทึกโน้ตเพลงไทย และโน้ตสากลโดยบันทึกเฉพาะทำนองหลักของโน้ตไทยและบันทึกได้จำนวน 22 หน้า โน้ตสากลบันทึกในอัตราจังหวะ 2/4 รวมทั้งหมด 67 หน้า

ธรรมภณ จงรัมย์ (2546:1) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาทางซอฮู้เพลงสารถิ 3 ชั้น ผลการศึกษาพบว่า 1) โครงสร้างห้องวงใหญ่ เพลงสารถิ 3 ชั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ท่อนที่ 1 มี 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ ท่อนที่ 2 มี 4 จังหวะหน้าทับปรบไก่ และมี 3 ท่อน มี 5 จังหวะ หน้าทับปรบไก่อทำนองเพลงแบ่งออกเป็น 26 ประโยค อยู่บันไดเสียง ฟา บันไดเสียง ที และบันไดเสียง โด 2) การเปรียบเทียบทางห้องวงใหญ่กับทางซอฮู้ในเพลงสารถิ 3 ชั้น พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบันไดเสียงซอฮู้ และบันไดเสียงห้องวงใหญ่จะเป็นบันไดเสียงเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และซอฮู้จะบรรเลงทางเก็บ โดยลูกตกอยู่ในลำดับที่ 1 2 3 5 6 ของบันไดเสียง 3) การวิเคราะห์ทางซอฮู้เพลงสารถิ 3 ชั้น พบว่าทางซอฮู้ในแต่ละ

วรรคของท่อนที่ 1 ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 ผู้บรรเลงส่วนใหญ่จะบรรเลงต่างกันทีเดียวแรก และเที่ยวหลังเพื่อให้เกิดความหลากหลายและไพเราะยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ยังมีลูกตกและบันไดเสียงเหมือนกัน โดยในแต่ละลูกตกมีการแปรทำนองที่มีหลัก และกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างกัน

ปิ๊ป คงลายทอง (2538: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่องเพลงปี่ดุษฎี : การวิเคราะห์ทางดนตรีวิทยา และสภาพสะท้อนแห่งความงาม ได้วิเคราะห์เน้นเรื่องประวัติความเป็นมา โครงสร้างทำนอง บทร้อง ลักษณะการประพันธ์ การขับร้อง และการร่ายรำเพลงดุษฎี และที่สำคัญที่สุดเนื้อหาบทที่ 3 เป็นการวิเคราะห์วิธีการเป่าเพลงดุษฎี อันได้แก่วิธีการบังคับลม การใช้นิ้วปิดรูป การประสานวิธีการใช้ลิ้นผู้เป่าให้เข้ากับลิ้นปี่ โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง 4 ช่อง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องแต่ละคำรูป และโน้ตที่ใช้กับตำแหน่งเสียงของคำนั้นๆ รวมทั้งวิธีการเป่าแต่ละคำอย่างละเอียด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นชัดจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ว่า เพลงดุษฎีนี้เป็นที่รวมแห่งศิลปะที่สูงส่งนานาประการเป็นงานแห่งภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริงที่ไม่มีชาติใดเสมอเหมือน

ณรงชัย ปิฎกัรชต์ (2534: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ทางซ้องเพลงสาธุการโดยเนื้อหาเป็นการศึกษาข้อมูลทำนองทางซ้องวงใหญ่ ซึ่งบรรเลงด้วยเพลงสาธุการจำนวน 10 ทางจากนักดนตรีผู้มีประสบการณ์ทางด้านดนตรีมาแล้วไม่น้อยกว่า 35 ปี จำนวน 10 คน จากจำนวนเพลงทั้ง 10 เพลง ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบทำนองทางซ้องกำหนดไว้ อย่างมีกฎเกณฑ์ คือ ส่วนที่เป็นประโยคนำ 1 ประโยค ส่วนที่เป็นเนื้อทำนองมี 54 ประโยค เนื้อทำนองแบ่งเป็นเที่ยวแรกและเที่ยวหลัง มีลักษณะรูปแบบ A B A C ทำนอง 6 เที่ยวแรกเริ่มจาก A ถึง B เที่ยวหลังย้อนซ้ำทำนองที่รูปแบบ A แล้วแยกทำนองไปที่รูปแบบ C ซึ่งมีชื่อเฉพาะว่าสาธุการน้อย หรือพระเจ้าเปิดโลก ส่วนระดับเสียงลูกตก คือ เร มี ฟา ซอล ลา และที่

บุญช่วย โสวัตร (2538: 1) ได้ทำการวิเคราะห์เพลงแขกมอญบางขุนพรหมเรื่องการวิเคราะห์ทำนองหลักเพลงแขกมอญบางขุนพรหม โดยเสนอแนวทางการวิเคราะห์เนื้อทำนองหลักของเพลงแขกมอญบางขุนพรหมในด้านทฤษฎีการประพันธ์เพลงเถา โดยแยกวิเคราะห์รูปแบบการประพันธ์เนื้อทำนองหลัก พบว่าผู้ทรงนิพนธ์ดำเนินแบบแผนการประพันธ์ในรูปของการขยายโครงสร้างทำนองจากอัตรา 2 ชั้นขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น และย่อโครงสร้างในอัตราสองชั้นลงเป็นชั้นเดียว ทรงนิพนธ์ด้วยสำนวนเนื้อ ทำนองหลัก ลักษณะ ทางดำเนินทำนองผสมกับทางบังคับในรูปแบบของเพลง ลักษณะดำเนินทำนองผสมลักษณะทางบังคับในรูปแบบของเพลง ลักษณะดำเนินทำนองผสมลักษณะบังคับทาง และลักษณะลูกล่อลูกขัด และวิเคราะห์ของสำนวนในรูปการจำแนกเป็นประโยคตามโครงสร้างเพลงเถา โดยใช้กรอบวิชาการด้านทฤษฎีด้านการประพันธ์เพลงที่กำหนดไว้ ได้ผลการวิจัยว่าการประพันธ์เพลงประเภทหน้าทับปรบไถ่นั้น จะต้องประพันธ์ให้สำนวนเพลงของประโยคที่ติดกันมีลักษณะสัมผัสกัน

อย่างมีความสัมพันธ์กันชุดละไม่น้อยกว่าสองประโยค นอกจากนั้นที่ได้วิเคราะห์บทบาทของเพลงแขกมอญบางขุนพรหมนั้น ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย และลักษณะเฉพาะของความเป็นสุนทรียะของดนตรีไทย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การค้นคว้าและวิจัยเรื่องการศึกษาเพลงนกขมิ้น ผู้วิจัยดำเนินงานด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการศึกษาเพลงนกขมิ้น รวมถึงศึกษาค้นคว้าจากตำราวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพลงนกขมิ้น โดยผู้วิจัยได้วางแผนทางการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้เพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทางสอดคล้องเพลงเด็ยวนกขมิ้นสามชั้น
3. เพื่อศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้น
 - 1.1 ประวัติเพลงนกขมิ้น
 - 1.2 วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น
 - 1.2.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น
 - 1.2.2 เพลงเรื่อ่นกขมิ้น
 - 1.2.3 เพลงนกขมิ้นมอญ
 - 1.2.4 เพลงนกขมิ้นตับมโหรี
 - 1.2.5 เพลงเด็ยวนกขมิ้น
 - 1.2.6 เพลงนกขมิ้นเถา
 - 1.3 บทบาทเพลงนกขมิ้นต่อสังคมไทย
 - 1.3.1 เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม
 - 1.3.2 เพลงนกขมิ้นสำหรับการแสดง
 - 1.3.3 เพลงนกขมิ้นสำหรับขับกล่อม

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทางซอดั่วงในเพลงเดี๋ยวนกขมึนสามชั้น
ทางอาจารย์เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย)
 - 2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว
 - 2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว
 - 2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว
 - 2.2 วรรคเพลง ลูกตก และบันไดเสียง
 - 2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง
 - 2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง
3. เพื่อศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงนกขมึน
 - 3.1 เพลงนกขมึนสองชั้น
 - 3.2 เพลงเรีองนกขมึน
 - 3.3 เพลงนกขมึนมอญ
 - 3.4 เพลงนกขมึนดับมโหรี
 - 3.5 เพลงนกขมึนเถา

วิธีการศึกษาค้นคว้าดังชั้นตอนต่อไปนี

1. ชั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการ บทบาท เพลงนกขมึนต่อสังคมไทย รวมถึงการวิเคราะห์เพลงนกขมึน
 - 1.1.1 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหอสมุดแห่งชาติ
 - 1.1.2 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากวิทยาลัยนาฏศิลป์
 - 1.1.3 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร)
 - 1.1.4 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล
 - 1.1.5 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.1.6 รวบรวมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร
- 1.2 รวบรวมโน้ตเพลงจากฐานข้อมูลกรมศิลปากร
 - 1.2.1 เพลงนกขมึนสองชั้น
 - 1.2.2 เพลงเรีองนกขมึน
 - 1.2.3 เพลงนกขมึนมอญ

1.2.4 เพลงนขมื่นต้นบมโหรี

1.2.5 เพลงนขมื่นเถา

1.3 ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และให้ข้อมูลเกี่ยวกับเพลงนขมื่น

1.3.1 อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย)

1.3.2 อาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง
(ดนตรีไทย)

1.3.3 อาจารย์นัฐพงศ์ ไสวตร ที่ปรึกษาภาควิชาดุริยางคศิลป์

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.3.4 อาจารย์จิรพล เพชรสม ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.3.5 อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง ผู้เชี่ยวชาญด้านคีตศิลป์ไทย

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.3.6 อาจารย์มณฑนา อยู่ยั้งยืน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง กรมศิลปากร

1.3.7 อาจารย์ปิ๊บ คงลายทอง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง กรมศิลปากร

1.3.8 อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง กรมศิลปากร

1.3.9 อาจารย์บุญตา เขียนทองกุล นักวิชาการประจำสำนักการสังคีต

กรมศิลปากร

1.3.10 อาจารย์สมบุญ บุญวงษ์ หัวหน้าภาควิชาดุริยางคศิลป์

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2. ชั้นศึกษาข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาจัดลำดับ จัดหมวดหมู่ตามความสำคัญพร้อมกับเรียงขั้นตอนให้เป็นระเบียบ
อย่างต่อเนื่องโดยเรียงลำดับดังนี้

2.1 ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทความสำคัญรวมถึงวิวัฒนาการของเพลงนขมื่นใน
บริบทต่างๆ

2.1.1 ประวัติเพลงนขมื่น

2.1.2 วิวัฒนาการเพลงนขมื่น

2.1.2.1 เพลงนขมื่นสองชั้น

2.1.2.2 เพลงเรือนขมื่น

2.1.2.3 เพลงนขมื่นมอญ

2.1.2.4 เพลงนกขมิ้นดํบมโหรี

2.1.2.5 เพลงเดี๋ยวนกขมิ้น

2.1.2.6 เพลงนกขมิ้นเถา

2.1.3 บทบาทเพลงนกขมิ้นต่อสังคมไทย

2.1.3.1 เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม

2.1.3.2 เพลงนกขมิ้นสำหรับการแสดง

2.1.3.3 เพลงนกขมิ้นสำหรับขับกล่อม

2.2 การศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงเดี๋ยวนกขมิ้นทางซอด้วงโดยอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ
ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย)

2.2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.2.2 วรรณเพลง ลูกตก และบันไดเสียง

2.2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง

2.2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

2.3 ศึกษาเรียบเรียง จัดลำดับเพลงและบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้น

2.3.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

2.3.2 เพลงเรีองนกขมิ้น

2.3.3 เพลงขมิ้นมอญ

2.3.4 เพลงนกขมิ้นดํบมโหรี

2.3.5 เพลงนกขมิ้นเถา

3. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากเอกสาร จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก ทำการ
ตรวจสอบข้อมูลโดยละเอียดถี่ถ้วน นำข้อมูลที่ได้มาจัดลำดับ จัดหมวดหมู่ตามความสำคัญพร้อมกับ
เรียงขั้นตอนให้เป็น ระเบียบอย่างต่อเนื่องโดยเรียงลำดับดังนี้

3.1 การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้เพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ

3.1.1 ประวัติเพลงนกขมิ้น

3.1.2 วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น

3.1.2.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

3.1.2.2 เพลงเรื่องนกขมิ้น

3.1.2.3 เพลงนกขมิ้นมอญ

3.1.2.4 เพลงนกขมิ้นดัมโบห์รี

3.1.2.5 เพลงเดียนนกขมิ้น

3.1.2.6 เพลงนกขมิ้นเถา

3.1.3 บทบาทเพลงนกขมิ้นต่อสังคมไทย

3.1.3.1 เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม

3.1.3.2 เพลงนกขมิ้นสำหรับการแสดง

3.1.3.3 เพลงนกขมิ้นสำหรับขับกล่อม

3.2 การศึกษาและบันทึกโน้ตเพลงเดียนนกขมิ้นทางซอด้วงโดยอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ
ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย)

3.2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

3.2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

3.2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

3.2.2 วรรณคดี เพลง ลูกตก และบันไดเสียง

3.2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง

3.2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

3.3 ศึกษาเรียบเรียง จัดลำดับเพลงและบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้น

3.3.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

3.3.2 เพลงเรื่องนกขมิ้น

3.3.3 เพลงนกขมิ้นมอญ

3.3.4 เพลงนกขมิ้นดัมโบห์รี

3.3.5 เพลงนกขมิ้นเถา

4. ชื่อนำเสนอข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เพลงนกขมิ้น ในรูปแบบของเอกสารที่เป็นรูปเล่มสมบูรณ์โดย แบ่งเป็น 5 บท

4.1.1 บทนำ

4.1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

4.1.4 การวิเคราะห์

4.1.5 สรุป อภิปรายผล

4.2 นำเสนอบทเพลงที่ได้รวบรวมและบันทึกเป็นโน้ตเพลงไทย

4.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและการบันทึกเสียง

4.4 นำเสนอข้อมูล

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยองค์ประกอบของบทเพลงที่ปรากฏในแต่ละทำนองซึ่งแยกออกเป็นประเด็นต่างๆตามหลักวิชาการทฤษฎีดนตรีไทย และผู้ให้ข้อมูลได้อ้างอิงได้ประกอบกัน ในหัวเรื่องดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้เพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ

1.1 ประวัติเพลงนกขมิ้น

1.2 วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น

1.2.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

1.2.2 เพลงเรือนกขมิ้น

1.2.3 เพลงนกขมิ้นมอญ

1.2.4 เพลงนกขมิ้นดัมโบห์รี

1.2.5 เพลงเดียนนกขมิ้น

1.2.6 เพลงนกขมิ้นเถา

1.3 บทบาทเพลงนกขมิ้นต่อสังคมดนตรีไทย

1.3.1 เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม

1.3.2 เพลงนกขมิ้นสำหรับการแสดง

1.3.3 เพลงนกขมิ้นสำหรับขับกล่อม

2 ศึกษาและวิเคราะห์เพลงเดียนนกขมิ้นสามชั้นทางซอด้วงโดยอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ ศิลปินแห่งชาติสาขาดนตรีไทย

2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.2 วรรณคดี เพลง ลูกตลก และบันไดเสียง

2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตลก และการแปรทำนอง

2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

3 รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้นทุกบริบท

3.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

3.2 เพลงเรือนกขมิ้น

3.3 เพลงนกขมิ้นมอญ

3.4 เพลงนกขมิ้นดัมโบรี

3.5 เพลงนกขมิ้นเถา

1. การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ

จากการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้น โดยผู้วิจัยแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 3 ข้อดังนี้

ข้อที่ 1.1 ศึกษาประวัติเพลงนกขมิ้น

ข้อที่ 1.2 ศึกษาวิวัฒนาการของเพลงนกขมิ้น

ข้อที่ 1.3 ศึกษาบทบาทของเพลงนกขมิ้นต่อสังคมดนตรีไทย

1.1 ศึกษาประวัติเพลงนกขมิ้น

ครูมนตรี ตราโมท (2523 :337-338) ได้กล่าวไว้ในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทยเกี่ยวกับประวัติเพลงนกขมิ้นไว้ว่าสมัยโบราณมีเพลงเรื่องในประเภทเพลงช้าอยู่เรื่องหนึ่งเรียกว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” เพลงช้าเรื่องนี้มีนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียรวมอยู่ด้วย และเพลงนกขมิ้นตัวเมียนั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ เพราะฉะนั้นเพลงนี้จึงเรียกว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” โดยปกติถ้าต้องการบรรเลงเพลงช้าแล้วไม่ว่าเพลงช้าเรื่องใด ผู้บรรเลงย่อมนำมาบรรเลงเป็นเพลงหน้าพาทย์ ประกอบการแสดงโขนละครในกิริยาที่สุภาพเรียบร้อยเมื่อผู้แสดงต้องการรำเพลงช้าได้ทั้งสิ้น แม้เพลงเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญก็นำมาใช้บรรเลงได้ แต่ถ้าผู้พากย์เจรจาโขนหรือหนังใหญ่หรือผู้บอกบทโขนละครเขาบอกเจาะจงว่าเพลงช้าเรื่องใดโดยเฉพาะแล้ว ผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงด้วยเพลงเรื่องนั้นจะเลือกเพลงอื่นมาบรรเลงไม่ได้ เช่นการแสดงหนังใหญ่ชุดหนุมานอาสา ตอนที่ทศกัณฐ์ยกนางสุวรรณกัณเฑาะมาชยาอินทรชิตให้เป็นภริยาหนุมานนั้น เวลาที่นางกัณเฑาะเข้ามาเฝ้า ซึ่งจะต้องใช้น้ำพาทย์เพลงช้า ผู้พากย์เจรจาจะบอกหน้าพาทย์ว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” ปี่พาทย์ก็จะบรรเลงแม่หม้ายคร่ำครวญ ซึ่งมีนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียจะเลือกเพลงช้าอื่นๆ เช่น เรื่องสร้อยสน เรื่องเต่ากินผักนึ่ง มาบรรเลงไม่ได้

ส่วนทางเพลงดนตรีของมอญมีเพลงในจำพวกเพลงเร็วอยู่เพลงหนึ่ง ซึ่งทำนองของเพลงมอญนั้น เทียบได้ตรงกับอัตราชั้นเดียวของเพลงนกขมิ้น (ตัวผู้) ของไทยจึงไม่สามารถชี้ขาดไปได้ลงไปได้ว่าไทยนำเอาเพลงของมอญซึ่งเป็นอัตราชั้นเดียวมาแต่งขยายเพิ่มเป็นอัตราจังหวะสองชั้นแล้วจึงตั้งชื่อว่าเพลงนกขมิ้นบรรเลงเป็นเพลงช้าในเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญ หรือมอญได้นำเอาเพลงนกขมิ้นของไทยไปตัดลงเป็นชั้นเดียวใช้บรรเลงเป็นเพลงเร็ว ในสมัยที่นิยมการร้องและ

บรรเลงเพลงอัตราจังหวะสามชั้นกันอย่างแพร่หลาย ราวสมัยรัชกาลที่ 4 ครูเพ็งซึ่งเป็นญาติเรียง พี่เรียงน้องของพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) จึงได้นำเพลงนกขมิ้นตัวผู้ในเพลงเรื่องแม่หม้าย คร่ำครวญ ซึ่งเป็นอัตราจังหวะสองชั้นมาแต่งขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น สอดแทรกการร้อง ดอกและปี่เป่าว่าดอกตามเสียงร้องในท่อน 3 ชั้นทำให้ไพเราะเพราะพริ้งขึ้นอีกเป็นอันมาก ได้มีผู้นำไปร้องและบรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายในดัดด้นเพลงจึง ได้รับความนิยมในวงการดนตรีไทย ใช้ร้อง และบรรเลงกันสืบมาจนปัจจุบันนี้ นอกจากจะใช้ร้องและบรรเลงโดยปกติแล้ว เพลงนกขมิ้น 3 ชั้นของ ครูเพ็งยังได้รับเลือกเป็นเพลงสำหรับบรรเลงเดี่ยวवादฝีมือกันอีกด้วย

เมื่อ พ.ศ.2476 นายมนตรี ตราโมท ได้แต่งบทและทำนองร้องเพลงนกขมิ้น 2 ชั้น และชั้นเดียวขึ้น โดยเพิ่มทำนองร้องและว่าดอกตามแนวอัตรา 3 ชั้นของครูเพ็ง เพื่อใช้ร้องรวมกันได้ครบเป็นเพลงเถา ส่วนทำนองดนตรีที่บรรเลงรับอัตรา 2 ชั้นใช้ทำนองเพลงอย่างในเพลงเรื่องแม่หม้าย คร่ำครวญของเก่า และอัตราชั้นเดียวก็ใช้ทำนองของเพลงมอญ

เนื้อร้อง

(3 ชั้น)	เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำลงแล้วเจ้าจะนอนที่รังไหน
	นอนไหนก็นอนได้	สุขทุกข์ไม่ที่เคยนอน
	ลมพัดมาอ่อนอ่อน	เจ้าก็ร่อนไปตามลมเอ๋ย
	ดอกเอ๋ย	ดอกขจร
	นกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนที่ไหนเอ๋ย
		(ของเก่า)
(2 ชั้น)	โอ้เจ้านกขมิ้นเอ๋ย	เชิญเจ้าไผ่ผินจู่มาสู่หย้า
	นอนในกรงทองของเรา	จะคอยเฝ้าถนอมกล่อมนอน
	จะมีให้เจ้ามีที่โคกเศร้า	จะโลมเล้าเจ้าขมิ้นเหลืองอ่อน
	ดอกเอ๋ย	เจ้าดอกรักซ้อน
	เชิญเจ้าผินบินจร	มาสู่ที่นอนเรียมเอ๋ย
ชั้นเดียว	หรือเจ้าของเขามีอยู่ไหน	จงบอกให้แจ้งในฤทัยพี่
	หรือเจ้าเปล่าคู่อยู่เอย	เจ้าซ่อสารภี เจ้าปักชิงามนกเอ๋ย
		(ครูมนตรี ตราโมท แต่ง)

ส่วนเพลงเดี่ยวมีการนำทำนองเพลงนกขมิ้นไปแต่งเป็นทางเดี่ยวเฉพาะเครื่องดนตรี เพื่ออวดให้เห็นความรู้ความสามารถของนักดนตรีหลายด้านด้วยกันเช่นทางเดี่ยวของครูเพ็ง ประดิษฐ์

ทำนองเดียวสำหรับดนตรีประเภทต่างๆ ในวงดนตรี , ทางเดี่ยวของพระยาภูมิเสวิน โดยแบ่งเป็นทางเดี่ยวสำหรับซอสามสาย , นายสอน วงฆ้อง แบ่งเป็นทางเดี่ยวสำหรับเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

ในหนังสือสารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติ และบทร้องเพลงเถา ราชบัณฑิตยสถาน (2536 :173) จัดพิมพ์ครั้งที่1ได้กล่าวถึงประวัติเพลงนกขมิ้นไว้ว่าเพลงนกขมิ้นเป็นเพลงในอัตรา 2 ชั้น ประเภทหน้าทับปรบไก่ มี 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มี 3 จังหวะ ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 มี 2 จังหวะ เพลงที่ชื่อนกขมิ้นมีอยู่ด้วยกัน 2 เพลง คือ เพลงนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมีย เพลงนกขมิ้นตัวเมียเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ แม่หม้ายคร่ำครวญ ” ราชวัชรสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครุเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นตัวผู้อัตรา 2 ชั้นมาแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะ 3 ชั้น สอดแทรกเพิ่มการร้องและไปว่าดอกตามเสียงร้องในท่อนที่ 3 ทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น แล้วเรียกชื่อว่า “ เพลงนกขมิ้น ” ต่อมานิยมใช้เป็นเพลงเดี่ยวवादฝีมือด้วยเครื่องดนตรีต่างๆเมื่อ พ.ศ. 2476 นายมนตรี ตราโมทได้แต่งบทร้องเพลงนกขมิ้นอัตรา 2 ชั้นและชั้นเดียวขึ้น และนำบทร้องและว่าดอกตามแนวอัตรา 3 ชั้นของครุเพ็ง เพื่อใช้ร้องรวมกันให้ครบเป็นเพลงเถา ส่วนทางดนตรีอัตรา 2 ชั้น ใช้ทำนองเพลงเก่า และทางดนตรีชั้นเดียวนำมาจากทำนองในวงปี่พาทย์มอญ (เพลงย่าเที่ยง)

เพลงนกขมิ้นเถาวงมโหรีหลวงในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวบรรเลง และร้องส่งที่สถานวิทยุวังพญาไท เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2476 นางเจริญใจ สุนทรวาทีน เป็นผู้ขับร้อง

บทร้อง เพลงนกขมิ้น เถา

บทร้องที่ 1

(3 ชั้น)	เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำลงแล้วเจ้าจะนอนที่รังไหน
	นอนไหนก็นอนได้	สุขุมทุมพุ่มไม้ที่เคยนอน
	ลมพัดมาอ่อนอ่อน	เจ้าก็ร่อนไปตามลมเอ๋ย
	ดอกเอ๋ย	ดอกขจร
	นกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนที่ไหนเอ๋ย
		(ของเก่า)
(2 ชั้น)	โอ้เจ้านกขมิ้นเอ๋ย	เชิญเจ้าไผ่ผินจุ่มาสู่เหย้า
	นอนในกรงทองของเรา	จะคอยเฝ้าถนอมกล่อมนอน
	จะมีให้เจ้ามีที่โศกเศร้า	จะโลมเล้าเจ้าขมิ้นเหลืองอ่อน
	ดอกเอ๋ย	เจ้าดอกรักซ้อน
	เชิญเจ้าผินบินจร	มาสู่ที่นอนเรียมเอ๋ย
ชั้นเดียว	หรือเจ้าของเขาที่มีอยู่ไหน	จงบอกให้แจ้งในฤทัยพี่
	หรือเจ้าเปล่าคู่อยู่เอย	เจ้าซ่อสารภี เจ้าปักชิงามนักร้อย

บทร้อง เพลงนกขมิ้น เภา

บทร้องที่ 2

(3 ชั้น) ดึกแล้วแก้วพี่จะลีลาศ	ฝากสวาทไว้แนบแอบฟูก่อน
ฝากลำนาคำร้องทำนองกลอน	ไว้แนบนอนเคียงเขนยไม่เลยลา
สงสารอกนกขมิ้น	ดึกแล้วเจ้าจะบินไปไหนหนา
ดอกเอ๋ย	เจ้าดอกกรรณิการ
ไม่เลยไม่ร้างไม่ขอห่างหน้า	พุ่มนี้พี่จะมารังเอย
(2 ชั้น) โอ้เจ้านกขมิ้นเอย	ไม่ยากเลยแรมร้างไปห่างห้อง
ใจยังคิดจิตยังจ่อช่อบัวทอง	สงสารน้องจากนี้มีแต่ครวญ
คิดถึงเสียงดนตรีที่เคยเล่น	เสียงร้องจะเปลี่ยนเป็นเสียงให้หวน
ดอกเอ๋ย	เจ้าดอกลำดวน
ไม่ยากพรากจากนวล	แต่ก็จวนเวลาเอย
ชั้นเดียว ยามกินก็จะกินแต่น้ำตา	ยามค่ำจะรำหานิจจาเอ๋ย
นกขมิ้นบินแล้วไม่แคล้วเลย	เจ้าช่ออบเชย คิดถึงความเคยมีคลาดคลา

นายสุรัชย์ เครือประดับ แต่ง

สรุปประวัติเพลงนกขมิ้น เพลงนกขมิ้นอัตราจังหวะสองชั้นจัดเป็นเพลงเกร็ด ก่อนที่จะปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องชื่อว่าเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงรวมอยู่ในเรื่องเพลงข้าทำนองเก่าสมัยอยุธยาประกอบด้วยเพลงช้าคือเพลงนกขมิ้น (นกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมีย) เพลงสองไม้คือเพลงฝรั่งคู่ เพลงเร็วคือกระต่ายเต้นเพลงลา นกขมิ้นตัวเมียจัดเป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงเรียกเป็นคำหน้าพาทย์แผลงว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” โดยเฉพาะประกอบการแสดงหนังใหญ่ ตอนบทบาทนางสุวรรณกันยุมาก่อนเวลาจะขึ้นเฝ้าทศกัณฐ์ และทศกัณฐ์ได้ยกให้เป็นชานาหนูมานที่ทำความดีความชอบในโอกาสที่นำกองทัพไปรบกับพระลักษณ (กลลวง) เพลงนกขมิ้นยังมีทำนองหนึ่งซึ่งมีอัตราจังหวะชั้นเดียว ซึ่งเป็นชั้นเดียวของทำนองนกขมิ้นตัวผู้ เพลงอัตราจังหวะนี้แทรกอยู่ในเพลงเร็วของมอญซึ่งมีนักดนตรีไทยนำมาบรรเลงกันทั่วไป ต่อมาครูเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นสองชั้นทำนองเก่าสมัยอยุธยานี้ มาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น สำหรับบรรเลงร้องส่งเป็นเพลง สามท่อนเฉพาะในท่อนที่ 3 ครูเพ็งได้แต่ง “ว่าดอก” เพื่อเปิดโอกาสให้วัดความสามารถในการขับร้อง และบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีเพลงอัตราจังหวะสามชั้นนี้ได้รวมเข้าชุด และเป็นเพลงสุดท้ายในดัดด้นเพลงฉิ่ง ในปีพ.ศ. 2476 อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้ทำทำนองอัตราจังหวะสามชั้นของครูเพ็ง ที่มีการ “ว่าดอก” มาแต่งดัดเป็นอัตรา

จังหวะสองชั้นและชั้นเดียวบรรเลงติดต่อกันเป็นเพลงเถา โดยคงให้มีทำนองและการว่าดอกตามแบบของครูเพ็ง

1.2 วิวัฒนาการของเพลงนกขมิ้น

1.2.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น เพลงสองชั้นมี 2 เพลงคือเพลงนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมีย ไม่ทราบนามผู้แต่งแต่ก็น่าจะเป็นเพลงเกร็ดมาก่อนที่ครูดนตรีจะนำเพลงนี้เข้ามาบรรจุกอยู่ในเพลงเรื่องนกขมิ้น

1.2.2 เพลงเรื่องนกขมิ้นหรือเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญ เป็นเพลงรวมอยู่ในเรื่องเพลงช้าทำนองเก่าสมัยอยุธยาประกอบด้วยเพลงช้า เพลงสองไม้ เพลงเร็วและออกเพลงลา ตามหลักฐานการบันทึกรายงานการประชุมที่ครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ได้นำเสนอให้มีการบันทึกเพลงเรื่องครั้งที่ 1 เมื่อ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2480 ลงมติเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2481 ผู้บันทึกรายงานการประชุมคือพระยาภูมิเสวิน(จิต จิตเสวี)และครูเล็ก จิตมั่นคง ปรากฏรายชื่อเพลงเรื่องนกขมิ้นดังนี้

เพลงช้า	เพลงนกขมิ้นตัวผู้ ท่อน 1-3 เพลงนกขมิ้นตัวเมีย หรือเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ ท่อน 1-4
เพลงสองไม้	ฝรั่งคู่ ท่อน 1-2
เพลงสองไม้	เพลงกระต่ายเต้น ท่อน 1
เพลงเร็ว	เพลงกระต่ายเต้น ท่อน 2-3 ตอนปลายกระต่ายเต้น

ออกเพลงลา

ซึ่งสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้มีการชำระโน้ตเพลงเมื่อปี พ.ศ. 2479-2481 โดยครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ และครูสร้อย สำเนียงสนธิ์ (เพิ่ม วัฒนวาทีน) ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเพลงนี้จากสำนักการสังคีต โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักการสังคีต ให้รับข้อมูลที่เป็นเอกสารจากอาจารย์บุญตา เขียนทองกุล และได้รับข้อมูลที่เป็นโน้ตเพลงจากอาจารย์จิรัช อาจณรงค์ และอาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี และได้มีการฟังเพลงเรื่องที่มีการจดบันทึกเป็นโน้ตสากล (โดยครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ และครูสร้อย สำเนียงสนธิ์ (เพิ่ม วัฒนวาทีน) เป็นผู้บอก และมีนายมลเป็นผู้จดบันทึกทางดังกล่าว) เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2552 ปรากฏรายชื่อเพลงเรื่องนกขมิ้นดังนี้

เพลงช้า	เพลงนกขมิ้นตัวผู้ ท่อน 1-3 เพลงนกขมิ้นตัวเมีย ท่อน 1-4
เพลงสองไม้	เพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ ท่อน 1-2
เพลงสองไม้	เพลงกระต่ายเต้น ท่อน 1

เพลงเร็ว

เพลงกระต่ายเต้น ท่อน 2-3

ตอนปลายกระต่ายเต้น

ออกเพลงลา

1.2.3 เพลงนกขมิ้นมอญ เพลงและดนตรีมอญเริ่มเข้ามามีบทบาทในสมัยอยุธยา เพลงนกขมิ้นมอญเป็นชื่อที่ได้ลำดับขึ้นภายหลัง แต่เดิมเพลงนกขมิ้นก็มีอยู่แล้วสองสำเนียง มีทั้งเพลงนกขมิ้นเฉยๆ และเพลงนกขมิ้นในเพลงมอญ แต่ที่พบในการแสดงครั้งนี้คือนำมาใช้ประกอบการขับร้องก็ตั้งชื่อใหม่ว่าเพลงนกขมิ้นมอญ เพลงนกขมิ้นมอญที่ใช้ประกอบการแสดงสันนิษฐานว่าน่าจะต่างกันด้วยความยาว เหตุที่ต่างกันเพราะว่าในท่อนแรกมีสามจังหวะจึงต้องเติม (อาจจะเติมไว้แล้วหรือไม่ก็ได้) แต่ก็มีเพิ่มมาอีกหนึ่งจังหวะเท่ากับคำร้องเพื่อจะได้ใช้คำร้องในการแสดงซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลอนแปด เพลงนกขมิ้นมอญ มีลักษณะการบรรเลงต่างกัน ถ้ามีสร้อยใช้บรรเลงในเพลงชุดย่าเที่ยง เพลงนกขมิ้นมอญจะบรรเลงต่อจากเพลงทะเลแย มี 3 ท่อน มีสร้อยท้าย ถ้าใช้ประกอบการแสดงก็จะมีสร้อย จะใช้เพียงท่อนเดียว โดยนำท่อน 1 กับท่อน 2 ในย่าเที่ยงมารวมกันแล้วตัดให้ลงกับคำร้อง

1.2.4 เพลงนกขมิ้นสามชั้น ครูเพ็งซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ได้นำเพลงนกขมิ้นตัวผู้ในเพลงเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญซึ่งเป็นอัตราจังหวะสองชั้นมาแต่งขึ้นเป็นอัตราจังหวะสามชั้น พร้อมกับแต่งท่วงร้อง และสอดแทรกการร้องดอก และปี่เป่าว่าดอกตามเสียงร้องในท่อน 3 ขึ้น

จากหนังสือประชุมบทมโหรี มีบทมโหรีและพระราชนิพนธ์ ฉบับรวบรวมพิมพ์ครั้งแรก โดยสุจิตต์ วงษ์เทศ ได้กล่าวถึงเพลงนกขมิ้นในตบมโหรี เพลงต้นเพลงฉิ่งสองชั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจัดเป็นเพลงตบมโหรีทำนองเพลงไพเราะประกอบด้วยเพลงต้นเพลงฉิ่ง สามเล่า (จะเข้หางยาว) ตวงพระธาตุ นกขมิ้น และธรรมเนียมการแสดงเพลงตบชุดนี้คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรธนาได้ร่วมกันกับนางเจริญ พาทยโกศลบันทึกแผ่นเสียงเมื่อ พ.ศ. 2471 โดยใช้วงมโหรีวงบางขุนพรหม เพลงตบต้นเพลงฉิ่งสามชั้นเรียกอีกชื่อว่าตบาก็มี 4 เพลงด้วยกันคือ ต้นเพลงฉิ่ง จะเข้หางยาว ตวงพระธาตุ เพลงนกขมิ้นเหลืองอ่อน แต่งโดยพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางค์กูร) โดยใช้คำร้องจากเรื่องกาเกี้ยวกลอนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) นักดนตรีไทยสำนักพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) มีบทมโหรีเรื่องรถเสนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นบทมโหรีเรื่องรถเสนนี้ เป็นบทแต่งครั้งกรุงเก่าถ่ายมาจากกาพย์ห่อโคลงเรื่องรถเสนอันเป็นบทขับไม้เป็นแน่ แต่ก่อนเคยใช้เป็นตำราหัดร้องต้นเพลงฉิ่งใช้บทเพียง 2 คำคือ

ฝ่ายนาฏเมรีศรีสวัสดิ์

บรรทมเหนือแท่นรัตนปัจจรรณ

ดาวเดือนเลื่อนลับยุคันธร

จะใกล้แสงทินกรอโณทัยฯ

**ใช้บทร้องกันเพียงเท่านี้ บทต่อนั้นจึงเลยสูญไปเสียคราวหนึ่ง หนังสือก็ไม่มีหาผู้จำ ก็ไม่มีใครจำได้ หอสมุดสืบสวนกันอยู่ช้านานจึงได้ความว่านางชิน อาขของเจ้าจอมมารดา กรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา อายุได้ 80 เศษจำบทมโหรีเรื่องพระรถเสนได้ตลอดได้ให้ไปขอจด มาพิมพ์ในสมุดเล่มนี้แต่งเพลงที่ร้องนอกจากเพลงต้นเพลงฉิ่ง แล้วจะร้องเพลงได้อีกบ้าง นางชิน หาทราบไม่ได้ถามกรมหมื่นก็ไม่มีผู้ใดเคยเห็นบทเรื่องพระรถเสนนี้ นอกจาก 2 คำที่เป็นตำราต้นเพลงฉิ่งอธิบายกันว่าเพลงต้นเพลงฉิ่งนั้นมี 4 เพลงด้วยกันคือ 1) ต้นเพลงฉิ่ง 2) จระเข้หางยาว 3) ตวงพระธาตุ 4) เพลงนกขมิ้นเหลืองอ่อน ได้ความเพียงเท่านี้ จึงไม่สามารถจะลงเพลงร้องได้เหมือนกับเรื่องอื่นที่พิมพ์ต่อไปข้างหน้า จาก “อธิบายตำนานมโหรี” ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

นอกจากบทร้องนกขมิ้นสามชั้นของครูเพ็ง บทร้องเพลงนกขมิ้นเถาของครูมนตรีแล้ว ยังมีปรากฏบทร้องในบทมโหรีเรื่องรถเสนดังนี้

บทร้องนกขมิ้น

อกเอ๋ยจะอยู่ไยให้เป็นคน	ประชาชนครหาจะว่าขาน
สำหรับแต่จะอัปประมานาน	เหมือนหญิงพาลรานผัวไปจากเมือง
แม้ระบือถ้าวถึงด้าวใด	กิตติศัพท์ถึงไหนจะฟุ้งเฟื่อง
ว่าหญิงชั่วผัวร้างไว้แรมเมือง	เรื่องจะเคืองวิญญูณเป็นน่ายาย

วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น

เพลงนกขมิ้นสองชั้นในต้นเพลงฉิ่ง
บทมโหรีเรื่องรถเสน สมัยอยุธยา

เพลงนกขมิ้นสองชั้นในต้นเพลงฉิ่ง
บทมโหรีเรื่องกาเกี สมัยอยุธยา

เพลงนกขมิ้นสามชั้น โดยครูเพ็ง
ขยายจากนกขมิ้นตัวผู้ในเพลงเรื่องนกขมิ้น

เพลงนกขมิ้นสามชั้นในต้นเพลงฉิ่งโดย
พระประดิษฐไพเราะใช้คำร้องจากเรื่องกาเกี
คำกลอนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

1.2.5 เพลงเดี่ยวนกขมิ้น ในช่วงที่เพลงสามชั้นได้รับความนิยม ก็มีครูดนตรีไทยหลายท่านนำเพลงนกขมิ้นสามชั้นมาทำเป็นเพลงเดี่ยว เพราะถือเป็นเพลงที่นิยมบรรเลงในหมู่เครื่องสาย เครื่องเป่า กลุ่มปี่พาทย์มีบ้างแต่ไม่ชัดเจนเหมือนกับกลุ่มเครื่องสาย อาจจะเป็นเพราะเครื่องมือที่มีความเหมาะสมมากกว่า ภายหลังจึงปรากฏทางปี่พาทย์บ้างแต่เมื่อบรรเลงไม่เหมาะสมเท่ากับเครื่องเป่าและเครื่องสี ในส่วนของว่าดอกรจะมีหรือไม่ ก็แล้วแต่ผู้คิดทาง เพราะเพลงเดี่ยวนกขมิ้นนั้นเป็นเพลงเดี่ยวที่สั้นเมื่อมีการเติมว่าดอกเข้าไปก็จะได้ความยาวขึ้นมา

เพลงเดี่ยวนกขมิ้นในปัจจุบันจะนิยมบรรเลงมากในกลุ่มเครื่องสายและเครื่องเป่าแต่ในวงปี่พาทย์ไม่ค่อยมีบรรเลงให้เห็นบ่อยนัก ทางที่สืบค้นได้ มีปรากฏดังนี้

- ระนาดเอก มี 3 ท่อน ไม่มีการว่าดอก เช่น ทางครูหลวงประดิษฐไพเราะถ่ายทอดให้ครูไชยยะ ทางมีศรี
ทางบ้านดุริยประณีต ถ่ายทอดให้ครูสืบศักดิ์ ดุริยประณีต เป็นต้น
- ระนาดทุ้ม มี 3 ท่อน โดยท่อนที่ 3 มีการว่าดอก เช่น ทางครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ ถ่ายทอดให้กับครูพริ้ง
กาญจนผลิน และครูพริ้งถ่ายทอดให้กับครูเผชญ์ กองโชค ครูไพฑูรย์ ฉะเจริญ
และครูกิตติพงษ์ มีป้อม(ครูหลง) ถ่ายทอดให้กับ ครูดุษฎี มีป้อม เป็นต้น
- ฆ้องวงใหญ่ มี 3 ท่อน ไม่มีการว่าดอก เช่น ทางครูสอน วงฆ้อง โดยครูทรงยศ แก้วดี (หลานครูสอน)
ทางครูหลวงบำรุง จิตเจริญ ถ่ายทอดให้กับครูสงบศึก ธรรมวิหาร เป็นต้น
- ฆ้องวงเล็ก มี 3 ท่อน มีการว่าดอก เช่นทางครูเพชร จรรย์นาฎย์ ถ่ายทอดให้ครูไพรัตน์ จรรย์นาฎย์
ทางครูฉลาก โพธิ์สามต้น เป็นต้น
- ปี่ มี 3 ท่อน มีการว่าดอก เช่นทางครูเทียบ คงลายทองถ่ายทอดให้กับครูป๊อ คงลายทอง
ทางครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ เป็นต้น
- ขลุ่ย มี 3 ท่อน มีการว่าดอก เช่นทางครูเทียบ คงลายทองถ่ายทอดให้กับครูป๊อ คงลายทอง
ทางครูหมื่นตันตริการเจนจิตถ่ายทอดให้กับครูสุวิทย์ แก้วระมณ เป็นต้น
- ซอด้วง มี 3 ท่อน มีเที่ยวหวานและเที่ยวเก็บ มีการว่าดอก เช่นทางครูปลั่ง วรรณเขจรถ่ายทอด
ให้ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ ทางครูหลวงไพเราะเสียงซอถ่ายทอดให้ครูจิรพล เพชรสม
เป็นต้น
- ซออู้ มี 3 ท่อน มีเที่ยวหวานและเที่ยวเก็บ มีการว่าดอก เช่นทางครูปลั่ง วรรณเขจรถ่ายทอด
ให้ครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ ทางครูหลวงไพเราะเสียงซอถ่ายทอดให้ครูจิรพล เพชรสม
เป็นต้น
- จะเข้ มี 3 ท่อน มีเที่ยวหวานและเที่ยวเก็บ มีการว่าดอก เช่นทางครูนิภา อภัยวงศ์ถ่ายทอด
ให้ครูสิทธิศักดิ์ จรรย์วุฒิ เป็นต้น

1.2.6 เพลงนกขมิ้นเถา เมื่อ พ.ศ. 2476 ครูมนตรี ตราโมท ได้แต่งบทร้องเพลง นกขมิ้นอัตรา 2 ชั้นและชั้นเดียวขึ้น และนำบทร้องและว่าดอกลตามแนวอัตรา 3 ชั้นของครูเพ็ง เพื่อใช้ ร้องรวมกันให้ครบเป็นเพลงเถา ส่วนทางดนตรีอัตรา 2 ชั้น ใช้ทำนองเพลงเก่า และทางดนตรีชั้นเดียว นำมาจากทำนองในวงปี่พาทย์มอญ (เพลงย่ำเที่ยง) เพลงนกขมิ้นเถาเป็นเพลงที่บรรเลงและขับร้อง ติดต่อกัน(ไม่มีร้องก็ได้) โดยเริ่มต้นจากอัตราจังหวะสามชั้น ตามด้วยสองชั้นและชั้นเดียว เพลงเถา มีกำเนิดมาจากเพลงเรื่อง คือแทนที่จะบรรเลงเพลงซ้ำ สองไม้ เพลงเร็วติดต่อกันหลายๆเพลง ก็ นำเอาเพลงเดียวกันมาแต่งในรูปแบบสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว หรือนำเอาเพลงสองชั้นมาขยาย และย่อเพื่อให้บรรเลงติดต่อกันได้ ตั้งแต่ต้นจนจบสมบูรณ์ในตัวเอง อาจจะจบ ไรย (ค่อยๆซ้ำ) หรือ จบแบบออกลูกหมด (เร็วมากแล้วหยุดทันที) ก็ได้แต่ถ้ามีการบรรเลงต่อท้ายด้วยเพลงทางเครื่องที่ เข้าชุดกัน มักจบด้วยลูกหมดเสมอ

วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้นเถา

เพลงนกขมิ้นสามชั้นของครูเพ็ง	ทางร้องนกขมิ้นสามชั้นของครูเพ็ง
เพลงนกขมิ้นตัวผู้สองชั้นของเก่า	ทางร้องนกขมิ้นสองชั้นครูมนตรี
เพลงนกขมิ้นมอญชั้นเดียว	ทางร้องนกขมิ้นชั้นเดียวครูมนตรี

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับวิวัฒนาการเพลงนกขมิ้นตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันได้ดังนี้ เพลงนกขมิ้นมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับชั้น จากเพลงซ้ำเรื่องนกขมิ้นถ้าความเป็นนกขมิ้นของเดิมจะรวมถึงการพัฒนาการของเพลงที่มีการว่าดอกล ถ้าจะกล่าวถึงการว่าดอกลก็คงจะนึกถึง “ ดอกเอ๋ย ดอกขจร นกขมิ้นเหลืองอ่อน ค่าแล้วจะนอนไหนเอย ” ซึ่งถือเป็นคำที่นิยมในหมู่นักบรรเลงและนักฟังดนตรี และที่เรียกกันว่านกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียนั้นยังไม่มีใครสามารถตอบได้ แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักดนตรีไทยว่า ทั้งสองเพลงนี้บรรจอยู่ในเพลงเรื่องเรื่องหนึ่งที่ชื่อว่าเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือแม่หม้ายคร่ำครวญ และเพลงนกขมิ้นตัวผู้ก็ถือว่าเป็นที่มาของเพลงนกขมิ้นอื่นๆ เช่นเพลงนกขมิ้น(เพลงสุดท้าย)ในเพลงตับมโหรี และดึงเฉพาะเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นนกขมิ้นเถา เมื่อเพลงเถาได้รับความนิยม ก็มีผู้นำเพลงนกขมิ้นสามชั้นมาทำเป็นเพลงเดี่ยว โดยเอกลักษณ์เฉพาะก็คงอยู่ที่มีการว่าดอกล ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของเพลงนกขมิ้น

1.3 บทบาทของเพลงนักษิ้น

วงจรวินิจฉัยชีวิตของคนไทยที่เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ได้แก่การอุปสมบท สมรส งานศพ ย่อมทำให้ดนตรีไทยยังคงถ่ายทอดสืบต่อกัน เพลงนักษิ้นเป็นเพลงพิเศษอย่างยิ่งเพราะมีโอกาสในการรับใช้สังคมหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลก็ได้หรือเป็นงานอวมงคลก็ได้ บทบาทของนักษิ้นที่รับใช้สังคมนั้นเรายังก็คงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือพิธีกรรม การแสดงและขับกล่อม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสังคม หรือด้วยเวลาที่ทำให้เพลงนักษิ้นได้คลาไคลบทบาทลง อาจจะเป็นเพราะเกิดบทเพลงใหม่ๆ เข้ามาที่มีความเหมาะสมมากกว่า หรือได้รับโอกาสในการบรรเลงน้อยลงทำให้เพลงนักษิ้นค่อยๆ ลดหน้าที่ในการรับใช้สังคมน้อยลงทั้งที่ความจริงแล้วเพลงนักษิ้นยังคงมีอยู่แต่เพียงไม่มีโอกาสในการนำมาบรรเลงเท่านั้น

ผู้วิจัยแบ่งบทบาทเพลงนักษิ้นต่อการรับใช้สังคมออกเป็น 3 ประเภท

1.3.1 เพลงนักษิ้นสำหรับพิธีกรรม ทั้งนี้เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมของไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นแบบพระราชพิธีหรือพิธีประชาชนทั่วไปต่างใช้เพลงแบบเดียวกัน โดยส่วนใหญ่จะใช้วงปี่พาทย์และเลือกบรรเลงเพลงประเภทเพลงเรื่องซึ่งหมายถึงการนำเอาเพลงเกร็ดหลาย ๆ เพลงที่นำมารวมกันเป็นชุดส่วนใหญ่จะใช้เพลง 2 ชั้นแต่เน้นไปที่การบรรเลง และมักจะใช้ในเรื่องของ การบรรเลงประกอบพิธีกรรมซึ่งแบ่งตามพิธีกรรมที่จะนำไปบรรเลง เช่นเพลงเรื่องทำขวัญซึ่งเป็นเพลงเรื่องที่สำคัญมากเพลงหนึ่งใช้ทั้งการทำขวัญภาค ส่วนเพลงเรื่องที่มักนำมาบรรเลงประกอบงานบุญทั่วไป ช่วงก่อนพระมาถึงก็มักจะบรรเลงเพลงเรื่อง เพลงเรื่องที่นิยมเลือกมาบรรเลง เช่นเพลงเรื่องพระรามเดินดง เพลงเรื่องนักษิ้น เป็นต้น เพลงเรื่องนั้นไม่มีการขับร้องใช้บรรเลงเพียงอย่างเดียว การเรียกชื่อเพลงเรื่องนั้นเรียกเหมือนกับการเรียกชื่อดับเพลงคือเรียกตามชื่อเพลงในอันดับแรก เช่น เพลงเรื่องนักษิ้น เพลงเรื่องจีนแสดหรืออาจจะเรียกตามพิธีกรรมที่ใช้บรรเลงก็ได้ในส่วนของ เพลงเรื่องนี้ถือเป็นเพลงชนิดพิเศษส่วนมากเป็นอัตรา 2 ชั้น ความแตกต่างบางอย่างระหว่างพระราชพิธีกับพิธีราษฎรนั้นอาจสังเกตได้จากลักษณะของเครื่องดนตรีบางชนิดที่ใช้ประกอบร่วมเช่น บัณเฑาะว์ แตรสังข์ แตรทอง มโหระทึก ช้องชัย เป็นต้นซึ่งใช้เฉพาะพระราชพิธีเท่านั้น

ในกรณีที่เป็นวงเครื่องสายไทย ก็มักเลือกเพลงดับมโหรีหรือเพลงเถามาบรรเลงเป็นเหตุผลเดียวกับเพลงเรื่อง เป็นการสะดวกเมื่อต้องบรรเลงเป็นเวลานาน

1.3.2 เพลงนักษิ้นในการแสดง เพลงนักษิ้นเป็นอีกเพลงหนึ่งที่สามารถบรรเลงได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เพลงนักษิ้นที่บรรเลงสำหรับงานมงคลนั้น เช่นเพลงเรื่องนักษิ้น (แม่หม้ายคร่ำครวญ) ที่บรรเลงสำหรับหนังใหญ่ เพลงนักษิ้นสองชั้นและเพลงสองไม้ในเพลงเรื่องนักษิ้นใช้สำหรับละครเรื่องมโนราห์ และละครดึกดำบรรพ์เรื่องคาวี เพลงนักษิ้นมอญใช้สำหรับละคร

พันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการรำ 12 ท่าของมอญ และในส่วนของเพลงนกขมิ้นที่บรรเลงเนื่องในงานอวมงคล เช่น เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการแสดงรำสามภาค เพลงนกขมิ้นชั้นเดียวในเพลงเถาหรือเพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับรำโยคีถวายไฟเป็นต้น

ยกตัวอย่างเพลงนกขมิ้นสำหรับการแสดงดังนี้

1.3.2.1 เพลงเรื่องนกขมิ้น และในโบราณก็ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังใหญ่ชุดหนุมานอาสา ปัจจุบันหาชมยากทีเดียว เมื่อปี 2551 สำนักการสังคีตจัดแสดงหนังใหญ่ 2 ครั้งที่วัดชนอนและที่สังคีตศาลา สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

1.3.2.2 เพลงนกขมิ้นสองชั้น ได้ปรากฏในบทโฆษณารื่องสี่ดาหลุยไฟและปราบบรรลัยกัลป์ จัดเฉพาะ 6ฉาก ในส่วนของฉากที่ 4 ตำนานนางกาลอัคคี ในนครลงกา

ร้องเพลงนกขมิ้น

เมื่อนั้น	นางกาลอัคคีเสนาหา
เนาในมนเทียรสองโสภา(บรรลัยกัลป์ออก)	แลเห็นองค์สุราโอรส
ไปกุมกรรุธยาเข้ามานั่ง	บนสุวรรณบัลลังก์อลงกต
สวมกอดบรรลัยกัลป์วันท	พลางกำสรดโศกาอาลัย

1.3.2.3 เพลงฝรั่งคู่ ยังได้ปรากฏบทร้องในฉากที่ 2 ละครเรื่องมโนราห์ ที่ตำหนักนางมโนราห์ นครปัญจาลย์ ดังนี้

แต่ในจิตครุ่นคิดถึงไกรลาส	แรมนิราศขุนซ่องให้หมองหมาง
ไฉนทชนนี้กับพี่นาง	ต้องเวรร้างโศกคะนึ่งถึงลูกรัก
อนิจจาเวรสร้างแต่ปางก่อน	มาตามรอนคูกเห็นเห็นประจักษ์
ต้องจากเมืองจากญาติอนาถนัก	นางกันแสงชบพักตร์ลงไศกี

ในส่วนนี้ของเดิมไม่มีการรับหรือการบรรเลงใดๆ ทั้งสิ้น แต่ปัจจุบันอาจารย์ไชยยะ ทางมีศรีได้เพิ่มทางบรรเลงโดยใช้เพลงฝรั่งคู่ (สองไม้) ในเพลงเรื่องนกขมิ้นเข้าไป ต่อมาอาจารย์ปิ๊บ คงลายทองเป่าขลุ่ย เพลงนกขมิ้นสองชั้น (ตัวผู้) ท่อนที่ 1 ในฉากที่ 1 ละครเรื่องมโนราห์ ที่สระน้ำนางมโนราห์ (กิรีว่อน)

1.3.2.4 เพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ การแสดงละครดึกดำบรรพ์ เรื่องคาวิ ตอนที่ 3 หึง ฉากในตำหนักที่ 6 ในหนังสือชุมนุมบทละครและบทขับร้อง พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2514 หน้า ที่ 78 ดังตัวอย่าง

ร้องลำแม่หม้ายคร่ำครวญรับปีพาทย์

จันท์ โอ้พระร่มโพธิ์ทองของน้องเอ๋ย พระคุณเคยทุกเช้าค่ำ
เสด็จสวรรคาลัยไจระกำ มีหน้าซ้ำเจ็บใจด้วยได้อายฯ

ร้องลำแม่หม้ายคร่ำครวญรับปีพาทย์

จันท์ ตัวเราเขาใดจะโทษใคร เจ็บอกซ้ำใจไม่รู้หาย
เพราะเสียรู้เฒ่าเจ้าอุบาย ถึงม้วยมอดไม่เสียตายชีวันล้าย

ปีพาทย์ทำเพลงโอด อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรีได้ทำทางบรรเลงโอดเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ (สองไม้) ในเพลงเรื่องนกขมิ้น จึงเป็นบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

1.3.2.5 เพลงนกขมิ้นมอญในละครพันทาง ละครพันทาง เป็นละครแบบผสม

ผู้ให้กำเนิดละครพันทางคือ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) ท่านเป็นเจ้าของคณะละครมา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แต่เพ็งมาเป็นหลักฐานมั่นคงในรัชกาลที่ 5 ซึ่งแต่เดิมก็แสดงละครนอก ละคร ใน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ท่านไปยุโรปจึงนำแบบละครยุโรปมาปรับปรุงละครนอกของท่านให้มี แนวทางที่แปลกออกไปละครของท่านได้รับความนิยมมากในปลายรัชกาลที่ 5 และสิ่งที่ท่านได้สร้าง ให้เกิดในวงการละครของไทย

บทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ ตอนกำแพงหงสาวดี จัดแสดงใน งานเผยแพร่ให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 6,13,20 ธันวาคม 2551 เวลา 14.00 น. อาจารย์เสรี หวังในธรรมถอดความเป็นกลอนบทละครกัญญา โรหิตา จล ,สมชาย ทับพร บรรจุทางเพลง ปรากฏเพลงนกขมิ้นมอญในฉากท้องพระโรงกรุงหงสาวดี พระเจ้าสการะวุฒพีประทับพระราชอาสน์ อุปราชสอพิณยา เสี่ยงโคนสุคฤ์ สอบันยาย ไชลู และ ทหารมอญ 10 คน หมอบเฝ้าอยู่กับที่

เพลงพญาลำพอง เพลงซอพุมเรียง **ร้องเพลงนกขมิ้นมอญ**
ร้องเพลงมอญชะเออะ เพลงมอญมอญเรือ ร้องเพลงม่านเริง เป็นต้น

เนื้อร้องเพลงนกขมิ้นมอญ

เสี่ยงโคน	อันแยบยล กลศึก ที่นี้กาคาด	ยังมีอาจ ทูลได้ ในกลเล่ห์
แต่ใช้ว่า ประมาท คาคะเน		คิดเบี่ยงบาย ถ้ายเท ไว้ทุกทาง
จะมีให้ ระคายเคือง เบื่องบาท		ขอประทาน ทหารกล้า พายาตรอย่าง
สักหมื่นหนึ่ง ทรงไปทำ กลอำพราง		ลงล้าง ธิฐ หนูไพร่

1.3.2.6 เพลงนขมื่นมอญ รำมอญ 12 ท่า รำมอญเป็นนาฏศิลป์ที่ใช้ทั้งในงานมงคล งานสมโภชต่างๆ ตลอดจนงานศพ โดยเฉพาะศพพระ ชาวบ้านจะนิยม รำถวายหน้าศพ ถือว่าได้บุญ คำว่า รำมอญ ที่เรียกกันในภาษาไทยนั้น ภาษามอญเรียกว่า " บัวสะเป้น " ซึ่งแปลตามศัพท์ ก็คือการแสดงหรืองาน (รำ) ตะโพน เพราะผู้รำจะอาศัยจังหวะของตะโพนมอญเป็นหลัก ท่ารำเป็นลักษณะการรำของชนชาติมอญโดยเฉพาะ ดังเดิมนั้น มีท่ารำอยู่ 10 ท่า หรือ 10 เพลง แต่ในปัจจุบันนี้ รำมอญบางแห่งมีการรำมากกว่า 10 ท่า โดยประดิษฐ์ท่ารำอื่นๆ เพิ่มเติมเข้าไปด้วย จนบางคนเรียกว่ารำ 12 ภาษา เพราะเข้าใจผิดว่าการรำมี 12 ท่า การรำมอญของตำบลเกาะเกร็ด นิยมรำ 12 ท่า (เพลง) โดยการแทรกเพลงไทยเข้าไปด้วย 2 เพลง คือเพลงที่ 8 กับเพลงสุดท้าย เพลงที่ 8 เป็นเพลงไทยสำเนียงมอญที่ เรียกว่า เพลงมอญกระ (มอญคละ) ส่วนเพลงสุดท้ายเป็น เพลงนขมื่น

1.3.2.7 เพลงนขมื่นมอญ เป็นเพลงเร็วบรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายของการรำโยคีถวายไฟ เป็นการรำหน้าไฟในงานศพ โดยในส่วนของเพลงเร็วใช้เพลงนขมื่นมอญเช่นเดียวกับเพลงที่ใช้ในย่าเพียง

1.3.2.8 เพลงนขมื่นมอญ (ปัดตะโกน) ประกอบการรำสามภาคเป็นการรำหน้าศพของชาวมอญ โดยเชื่อว่า ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นยังวนเวียนอยู่บริเวณใกล้ๆ ลูกหลาน หรืออาจต้องการสิ่งเสียลูกหลาน ตลอดจนสถานที่ที่จะทำการเผาศพนั้น มีผีเจ้าที่เจ้าทางประจำอยู่ จึงจัดการรำ 3 ภาคเพื่อบอกกล่าว และขอขมาผีเจ้าที่ก่อนจะนำศพขึ้นเผา การจัดงานศพที่มีการรำสามภาคเช่นนี้จะจัดประมาณ 2-3 วันโดยเริ่มตั้งแต่วันแรกของงานศพ เวลาประมาณ 16.00 น. งานศพที่มีการรำเช่นนี้มีเงื่อนไขอยู่ 3 ลักษณะคือ 1) ศพพระ และมีการชกยอดปราสาท 2) ศพแห้ง คือ ต้องเก็บไว้ข้ามปีหรือหลายปีให้ศพแห้งเสียก่อน 3) ศพที่บรรจุลงในมอญ (อะลาบ็อก) การรำมีองค์ประกอบคือ

1.3.2.7.1 ผู้รำจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ส่วนมากจะเป็นหญิงที่ค่อนข้างมีอายุ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมและชาวชุมชนให้ความเคารพนับถือ

1.3.2.7.2 นักดนตรี จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้แต่ส่วนมากเป็นผู้ชายเนื่องจากผู้หญิงจะเป็นผู้รำมากกว่าและในช่วงปีพาทย์เป็นดนตรีประกอบในการรำปัจจุบันวงปีพาทย์มอญพระประแดงที่บรรเลงเพลงประกอบรำมี 3 วงคือ วงวิเชียรศิลป์วงชลอศิลป์และวงวังพญาดนตรีที่ใช้ประกอบในการรำของที่นี่เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะไม่สามารถนำดนตรีจากที่อื่นมาประกอบในการรำได้

1.3.2.7.3 ผู้ชมหรือผู้ร่วมพิธี ส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องของคนที่ยาย เพราะบางทีเมื่อมีการรำไป ผู้ตายมาเข้าทรง ก็จะได้ไต่ถามถึง พูดคุยกับผู้ตายและอำลาเป็นครั้งสุดท้ายส่วนเครื่องเล่น หรือเครื่องประกอบในพิธีรำผี จะใช้ฆนมหวานทุกอย่างที่มีในงาน เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ข้าวเหนียว สังขยา ถ้วยฟู และที่สำคัญคือต้องมีมะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำหว่าและพวงมาลัย

วิธีการร่ายรำ จะแบ่งถาดออกเป็น 3 ถาด เมื่อผู้รำไหว้ครูเสร็จแล้ว ก็เริ่มรำถาดที่ 1 เป็นการเคารพสักการะเจ้าพ่อหลักเมือง ถาดที่ 2 เป็นการเคารพเจ้าที่เจ้าทางบริเวณที่จัดงาน (ใช้เพลงนกขมิ้นมอญ แต่บรรเลงเป็นอัตราจังหวะสองชั้น) ถาดที่ 3 เป็นการบูชาคนที่ตาย (ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูวิเชียร อ่อนสำอวงค์ ซึ่งเป็นปู่ของนายเกรียงไกร อ่อนสำอวงค์เป็นสมาชิกของวงวิเชียรศิลป์ เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2552)

1.3.3 เพลงนกขมิ้นในการขับกล่อม

ในสมัยโบราณเพลงตับมโหรี ในปัจจุบันลดบทบาทลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะการบรรเลงดนตรีที่ใช้เพื่อการฟังเพียงอย่างเดียวนั้นไม่ค่อยได้รับความนิยมเหมือนกับการบรรเลงเพื่อการแสดง การบรรเลงขับกล่อมนั้นในโบราณก็มีหน้าที่บรรเลงให้เจ้านายฟังเพื่อเป็นการพักผ่อนหรือเป็นการกล่อมให้นอน ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ค่อยๆ ลดลง แต่ในปัจจุบันนี้การบรรเลงในส่วนของการขับกล่อมนั้นคงจะหมายถึงการบรรเลงเพื่อการฟัง ที่ไม่มีการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่จะใช้วงบรรเลงที่มีเสียงเบา เสียงไม่ดังจนเกินไป เช่นวงเครื่องสายไทย หรือวงมโหรี เป็นต้น มักจะพบในงานแต่งงาน งานบวช หรืองานมงคลต่างๆ ไป ส่วนเพลงที่นิยมนำมาบรรเลงได้แก่เพลงเกร็ดเพลงตับมโหรี หรือเพลงเถา

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นยังพบบทบาทในการรับใช้สังคมไทยในด้านอื่นๆ ดังนี้

เพลงนกขมิ้นในการศึกษา ในยุคปัจจุบันสถาบันการศึกษาทุกระดับ เริ่มให้ความสำคัญต่อการเรียนดนตรีไทยมากขึ้น การเรียนการสอนดนตรีไทยได้มีการบรรจุไว้เป็นหลักสูตร ทั้งในระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา เพลงนกขมิ้นในเพลงตับต้นเพลงฉิ่ง ยังจัดเป็นเพลงที่สำคัญเพลงหนึ่งเป็นเพลงสำหรับฝึกพื้นฐานฝึกกำลังและฝึกไหวพริบทางดนตรีไทย นักดนตรีที่เรียนมาอย่างถูกแบบแผนที่มีวัย 50 ปีขึ้นไปจะต้องรู้จักเพลงนี้ ด้วยความสำคัญของเพลงนี้จึงได้มีการบรรจุไว้เป็นเพลงแรกของการเรียนการสอนดนตรีไทย ในหลักสูตรดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นระดับมัธยมศึกษา และในหลักสูตรดนตรีไทยของภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม แต่น่าเสียดายที่ปัจจุบันครูดนตรีไทยหลายๆ ท่านไม่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกหัดตามแบบฉบับอย่างโบราณ เพลงปัจจุบันที่นิยมนำมาฝึกหัดเป็นเพลงแรก ได้แก่ เพลงแขกบรเทศ เป็นต้น

นอกจากเพลงตับต้นเพลงฉิ่งแล้วยังมีเพลงเรื่องนกขมิ้น ที่ปรากฏในหลักสูตรในการเรียนการสอนของภาควิชาดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์บรรจุเพลงนี้ในรายวิชาทักษะการบรรเลงเพลงช้าของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เพราะต้องการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ให้เพลงยังคงอยู่และเพิ่มโอกาสในการบรรเลง และอีกประการคือปัจจุบันหาผู้บรรเลงเพลงนี้ได้น้อยลง

เพลงเด็ยวณขม้นบรจุในหลักสูตรดนตรีไทยในการเรียนการสอนของภาควิชาดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์บรรจุเพลงนี้ในรายวิชาทักษะการบรรเลงซอด้วง / ซออู้เพลงเด็ยว 1 และรายวิชาทักษะการบรรเลงเครื่องเป่า ในเพลงเด็ยว 1 ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 เพราะต้องการอนุรักษ์ และอีกประการคือเพลงเด็ยวณขม้นเหมาะที่จะต่อเป็นเพลงแรกก่อนที่จะต่อเพลงอื่นๆ ที่สูงขึ้นต่อไป

การประชัน ถือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางฝีมือการบรรเลงดนตรีคือ ความนิยมในการประชัน ซึ่งเมื่อจัดขึ้นในงานประจำปีของวัดต่างๆ รวมไปถึงงานที่มีเจ้าภาพ เช่นงาน โขนจุก บวชนาค หรืองานศพ สถานที่จัดประชันในกรุงเทพฯ ที่โด่งดังคือวัดพระพิเรนทร์ และในตอนหลังสถาบันการศึกษาบางแห่งก็นิยมจัดให้มีการประชันขึ้น แต่บางครั้งก็เลี่ยงไปเรียกอย่างอื่น เนื่องจากแม้ว่าการประชันจะเป็นวิธีที่ฉลาด ที่ให้ครูดนตรีไทยหรือนักดนตรีไทยพยายามพัฒนา ฝีมือการเล่น พัฒนากลเม็ดเด็ดพราย ลูกเล่นที่วิจิตรพิสดารเชิงการผสมวงด้วยเครื่องดนตรีที่พิเศษ ต่างๆ เพื่อให้คนฟังรู้สึกว่ามีฝีมือเหนือกว่านักดนตรีวงอื่น แต่ก็มีข้อเสียที่จะทำให้เกิดเรื่องทะเลาะวิวาทบาดหมางตามมาได้ เมื่อมีการประชันก็มักจะปรากฏเพลงนขม้นเถาและเพลงเด็ยวณขม้น เพลงนขม้นเถานอกจากจะเป็นเพลงเก่าที่ไม่ค่อยจะบรรเลงให้เห็นบ่อยนักยังเป็นเพลงลาอีกด้วยและที่สำคัญเป็นเพราะครูมนตรียังเป็นผู้ประพันธ์ให้ครบเถาก็ได้ ส่วนเพลงเด็ยวณขม้นเป็นเพลงที่นักดนตรี มักจะอวดทางกันเพราะมีการว่าดอก

การประกวดดนตรีไทย ในปัจจุบันหลายๆสถาบันไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา หรือเป็นองค์กรเอกชน หรือจับมือกันจัดโครงการประกวดดนตรีไทยในหลายๆ ระดับ ตั้งแต่ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาหรือแม้กระทั่งประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ก็เพื่อ ส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่พัฒนาการทางด้านดนตรีไทย ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทย อันล้ำค่าที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างมานานนับร้อยปี และเป็นเอกลักษณ์ของชาติอันน่าภาคภูมิใจ เป็นการร่วมมือกันเพื่อให้เยาวชนไทยได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงคุณค่าเพื่อให้เกิดความรัก ความชื่นชมในดนตรีไทยให้คงอยู่สืบไป และเมื่อมีการประกวดหรือการประชันก็มักจะปรากฏเพลงนขม้นเถา และเพลงเด็ยวณขม้น เหตุผลก็เพราะเป็นเพลงเก่าที่ไม่ค่อยจะพบบรรเลงที่ไหน และเป็นเพลงที่ครูมนตรียังเป็นผู้ประพันธ์ เพลงเด็ยวณขม้นเป็นเพลงที่เหมาะสมสำหรับการแสดงฝีมือของเครื่องสาย และเครื่องเป่า และถือเป็นเพลงเด็ยวเพลงแรกที่ครูมักจะต่อให้กับลูกศิษย์

2 วิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ของครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ

ในการวิเคราะห์เพลงนกขมิ้นนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทีละ 4 ห้อง โดยวิเคราะห์ทางเดี่ยวควบคู่ไปกับการทำนองหลัก โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการอธิบายผลของการวิเคราะห์ดังนี้

2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.1.2 วิเคราะห์ทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.2 วรรณเพลง ลูกตก และบันไดเสียง

2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง

2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

2.1 วิเคราะห์โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

2.1.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

ประวัติเพลงนกขมิ้นสามชั้น ครูเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นสองชั้นทำนองเก่าสมัยอยุธยา มาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นสำหรับบรรเลงร้องส่งเป็นเพลง สามท่อน เฉพาะในท่อนที่ 3 ครูเพ็งได้แต่ง“ว่าดอก” เพื่อเปิดโอกาสให้อวดความสามารถในการขับร้อง และบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรี ลักษณะของเพลงเดี่ยวเป็นเพลงที่ใช้บรรเลงอวดฝีมือของนักดนตรี โดยบรรเลงทางเดี่ยวที่ตนถนัด เพลงเดี่ยวจะเป็นเพลงท่อนเดียว หลายท่อน หรือเป็นเพลงเถาก็ได้ ในแต่ละท่อนจะต้องบรรเลงสองเที่ยว หรือมากกว่าแล้วแต่ผู้คิดประดิษฐ์ทาง โดยในเที่ยวแรกอาจจะมีการดำเนินทำนองซ้ำๆ เรียกทางโอดหรือทางหวาน และในเที่ยวที่สองจะบรรเลงเที่ยวพันหรือทางเก็บก็ได้ โดยทั้งสองเที่ยวจะต้องสัมพันธ์กันกับทำนองหลัก เพลงเดี่ยวที่ควรรู้จัก เช่น เพลงพญาโศก สารถี นกขมิ้น เป็นต้น

เพลงเดี่ยวนกขมิ้นสามชั้น โดยครูได้รับการถ่ายทอดเพลงนี้จากครูปลั่ง วรรณเขจร เพียงท่านเดียวและถือเป็นเพลงเดี่ยวเพลงแรกที่ครูเบญจรงค์ ได้รับจากครูปลั่ง วรรณเขจรอีกด้วย

เพลงเดี่ยวนกขมิ้น สามชั้นใช้น้ำทับปรบไก่ มี 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มีความยาวเท่ากับ 3 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 2 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 3 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ มีการว่าดอกตามเสียงร้องในท่อนที่ 3 ทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น

จังหวะฉิ่ง สามชั้น

- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ	- - - -	- - - ฉิ่ง	- - - -	- - - ฉับ
---------	------------	---------	-----------	---------	------------	---------	-----------

จังหวะหน้าทับปรบไก่ (โทน-รำมะนา)

- ทัง - ดิง	ทังดิงโจ๊ะโจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- - - -	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- โจ๊ะ - โจ๊ะ
- ดิง - ดิง	ทังดิง - ทัง	ดิงทัง - ดิง	- โจ๊ะ - โจ๊ะ	- ดิง - ทัง	- ดิง - ดิง	- ทัง - ดิง	- ดิง - ทัง

โน้ตเพลงนกขมิ้นสามชั้น ทางทำนองหลักเครื่องสาย

บรรเลงโดย นายสมบุรณ์

บุญวงษ์

บันทึกโดย นางสาวณัฐหทัย

พงศ์พิทักษ์

ท่อน 1

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ฌ	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ฌ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
- ฌ ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ฌ	ท ล ฌ -

- ล ฌ ม	ฌ ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ฌ	- - - ล
- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ฌ	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ฌ

กลับต้น

โน้ตเพลงเดี่ยวบนขมิ้นสามชั้น ทางซอด้วง

บรรเลงโดยอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ
บันทึกโดยนางสาวณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

ท่อน 1 เที้ยวโอด

--- ลขม	ขร มร ม	ร - - -	ขร มร ม	- ร - ม	ซฟซ ลขร	มรซ ม	ขร มร ม
----	- - - -	ด ท - ด	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ร - - -	- - - มร	- - - -	ขร มร - ม	ร - - ร	- ม - ฟ	- - ซฟ	มร - ร มร ร
- ด - - ซ	- - - ด	ร ท - ด	- - ด -	ด - - -	- - - -	- - - -	ด - - -

- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	- ม ร - ร	- ม - ฟ	- - ซฟ	มร ร ม ร
- - - ซ	ทลซ ลท	- ล - ท	- ด - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- ด - -

- - - ซ	- - - ล	- ด - ล	ซ ลซ - ม	- - - ซ	ฟ ซ ลซ ม	ซมร - ม	ซร - มร ม
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -

ร - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม	ขร มร ซ	ขร มร - ม	- ล - ม	- ลม ซลล
- ด - ซลท	- - - ล	- ทลร ล	ท - ลซ -	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -

- ลขม	ซ - ร ซ	- ซ - ล	ทลซ - - ลท	- ซ - ม	ซ ม ร -	- - ลขม	- ร - ซ
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ท่อน 1 เที้ยวเก็บ

- ลซ ร	ซ ม ร -	- - - -	- - ร ม	ร - - -	- - - ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร -
- - - -	- - - ด	ท ล ซ ล	ท ด - -	- ด ล ซ	ด ล ซ -	- - - -	- - - ด

- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ซ ฟ ม ฟ	ซ ฟ ม ร
ท ซ ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -

- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร	ซ - ร ม	ฟซฟมฟ ลซฟ	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร
ซ ล ท ซ	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด -	- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -

ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ ด	ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ -	ด ล ด ซ	ล ซ ม ร	ม ร - ร	ซ ม ร -
- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด

ช ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ช	ร ม ช ล
- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -	ช ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -

ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ช ร ม ร ช
- - - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ท่อน 2 เที้ยวโอด

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
- - - -	- - - ด	- - - ร	ด ท - ด -	- - - -	- ด - ท	- ล ช - ล ท	ด ร ด ท ด ร

ร - - -	ม ร - ช -	- - ช ร	- ม ร - ม	- ร - ม	ช พ ช ล ช ร	- ม ร ช -	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - ช	ล ท ล ช ล ท

- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ล ช ม ช ล ล
- ท - ท	- - ร ล	ท ล ร ล	ท ล ช - -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -

- ล ช ม	ช - ร ช	- ช - ล	ท ล ช - - ล ช	- ช - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ช ร - ช
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ท่อน 2 เที้ยวเก็บ

- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -

- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -
ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด

- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล

ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ช ร ม ร -	- - ล ช ม	- ช ร - ช
- - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ท่อนที่ 3 เทียวโอด

- - - -	รวมร - - -	- - - -	- - - ม	- - - ชวิ	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
- - ชลท	- - - ล	ทล ร - ล	ท ลช -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -

- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
- - - -	- - - ท	ลช - - ลท	- - - ล	- - - ทล	- - - ล	ท ล ร ล	ท ลช - -

- - - ช	พช ลช -	- - - ชวิ	มร - ม	- ช - วิ	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -

- ลชม	ช - วิช	- - - -	- - - -	- ช - ม	ชวิ ม ร -	- - ลชม	ช วิ - ช
- - - -	- - - -	- ช - ล	ทลช - - ลท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ว่าดอ

- - - -	รวมร - - -	- - - วิ	- - - ม	- - - ชวิ	มร - ม	- - - -	- - - -
- - ชลท	- - - ล	ทล - - ล	ทลช - -	- - - -	- - ท -	- ล วิช	- ล - ล

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	- วิ - ด	- ท - ด	ทลช - ลล	- - - -	- วิ - ช	- - - -	- ล - ล

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	- - - วิ	- - - -	- ล - ท	- - ล ช	- - - ท	- วิ - ล	- - - ท

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - วิ -	- - - -
- - - -	ล ช - ท	- - - -	- ล - ล	- - - -	- - - ล	ท ล - ท	- ล - ช

ท่อน 3 เทียวเก็บ

ช ม ร	- - - -	- ม ล ช	ม ร ช ม	วิ - ม ร	- - วิ -	- - - -	- - - -
- - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล

- - - -	- - - ม	วิ ช - ม	วิ - - -	ช ม ช วิ	ม - วิ -	วิ - วิ -	- - - ม
ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ช ล -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- - - ซี่	- - - ลั	- ดั - ลั	ช ลช - ม	- - - ษ	ฟ ช ลช ม	ชมร - ม	ชว - มร ม
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -
ทางพัน	ซี่ ซี่ ซี่ -	ซี่ ซี่ ซี่ ดั	ซี่ ซี่ ซี่ -	ซี่ ซี่ ซี่ -	ดั ลั ดั ซี่	ลั ซี่ ม ร	ม ร - ร	ช ม ร -
	- - - รั	- - - -	- - - รั	- - - มั	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ษ - ล	- ษ - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

บรรทัดที่ 5

ทางโอด	ร - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม	ชว มร ษ -	ชว มร- ม	- ล - ม	- ลม ษลล
	- ด - ษลท	- - - ล	- ทลรัล	ท - ลช -	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ษ	ร ม ษ ล
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ษ	ท ล ษ -	ช ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ษ	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ษ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 6

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ซี่	- ซี่ - ลั	ทำลัซี่ - ลัทำ	- ษ - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ร - ษ
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ษร มร ษ
	- - - ท	- ท ล ษ	ท ล ษ ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ษ	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ษ

2.1.2.2 เปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยวเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นท่อนที่ 2

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
	- - - -	- - - ด	- - - ร	ดท - ด -	- - - -	- ด - ท	- ลช - ลท	ดว ดทด ร
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
	- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
	- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	ร - - มร	- ช - -	- - ชร	- มร - ม	- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - ช	ล ทลช ลท
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลชม ชลล
	- ท - ท	- - รล	ทล รล	ท ลช -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
	ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ทลช - ลท	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ชร มร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

2.1.2.3 เปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยวเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นท่อนที่ 3

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	มร - - -	- - - -	- - - ม	- - - ชร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - ชลท	- - - ล	ทล ร - ล	ท ลช -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร	- - - -	- ม ลช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -
	- - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
	- - - -	- - - ท	ลช - - ลท	- - - ล	- - - ทล	- - - ล	ท ล ร ล	ท ลช - -
ทางพัน	- - - -	- - - ม	ร ช - ม	ร - - -	ช ม ช ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ช ล -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
	- ชลท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - ช	ฟช ลช -	- - - ชร	มร - ม	- ช - ร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ล ช ล ม	ช ร ม -	ร - ร -	ม ร ช ม	ช ร ม -	ร ม ช ร	ม ช ล ม	ร ม ช ล
	- - - -	- - - ท	- ช - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - รช	- - - -	- - - -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	ช ร - ช
	- - - -	- - - -	- ช - ล	ทลช - - ลท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร - ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ชร มร -	- - ลชม	- ร - ช
	- ม - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

2.2 การเปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตกและบันไดเสียง

การเปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตกและบันไดเสียงของท่านองหลักกับท่านองเดี่ยวนั้น เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบและวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดและเข้าใจง่าย จึงต้องมีการแบ่งบรรทัดของบทเพลงออกเป็นวรรค โดยปกติแล้ววรรคเพลงไทยในประเภทเพลงทางพื้นนั้น เราสามารถแบ่งวรรคเพลงได้วรรคละ 4 ห้อง เนื่องจากสามารถมองเห็นบรรทัดของเพลงและเข้าใจได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เพลงนกขมิ้น สามชั้นจัดอยู่ในประเภทเพลงทางพื้น ดังนั้นการการแบ่งวรรคเพลงจึงสามารถแบ่งวรรคเพลงเป็นส่วนย่อยได้ วรรคละ 4 ห้องเพลง

นกขมิ้นสามชั้นท่อนที่ 1

วรรคที่ 1

ทางโอด	- - - ลชม	- ชร มร ม	ร - - -	ชร มร ม
	- - - -	- - - -	ด ท - ด	- - ด -
ทางพัน	- ล ชร	ช ม ร -	- - - -	- - ร ม
	- - - -	- - - ด	ท ล ช ล	ท ด - -
ท่านองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 2

ทางโอด	- ร - ม	ชฟช ลชร	มรช ม	ชร มร ม	ร - - -
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	ร - - -	- - - ม	ล ช ม ร	ช ม ร -	
	- ด ล ช	ด ล ช -	- - - -	- - - ด	
ท่านองหลัก	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -	
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก (มีลักษณะของการย่อเสียง)					ด

วรรคที่ 3

ทางโอด	ร - - -	- - - มร	- - - -	ชร มร ม
	ด - - ช	- - - ด	- ท - ด	- - ด -
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -
ท่านองหลัก	- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม
	- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

สามชั้นท่อนที่ 1 (ต่อ)

วรรคที่ 4

ทางโอด	ร - - ร	- ม - ฟ	- - - ซฟ	มร ร มร ร
	ด - - -	- - - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ซ ฟ ม ฟ	ซ ฟ ม ร
	- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ร

วรรคที่ 5

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร
	- - - ซ	- ทลซ - ลท	- ล - ท	- ด - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร
	ซ ล ท ซ	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด - - -
ทำนองหลัก	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร
	- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ร

วรรคที่ 6

ทางโอด	- ม ร - ร	- ม - ฟ	- - - ซฟ	ม ร ม ร
	- - ด - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ซ - ร ม	ฟซฟมฟ ลซฟ	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร
	- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ร

วรรคที่ 7

ทางโอด	- - - ซี่	- - - ลี่	- ดี่ - ลี่	ซ ลซ - ม
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ซี่ ซี่ ซี่ -	ซี่ ซี่ ซี่ ดี่	ซี่ ซี่ ซี่ -	ซี่ ซี่ ซี่ -
	- - - รี่	- - - -	- - - รี่	- - - ม
ทำนองหลัก	- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - ร	- - - ม
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 8

ทางโอด	- - - ซ	ฟ ซ ล ซ ม	ซ ม ร - ม	ซ ร - ม ร ม	ร - - -
	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	ด ล ด ซ	ล ซ ม ร	ม ร - ร	ซ ม ร -	
	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด	
ทำนองหลัก	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - -	
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก (มีลักษณะของการย่อเสียง)				ด	

วรรคที่ 9

ทางโอด	ร - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม
	- ด - - ซลท	- - - ล	- ทล ร ล	ท - ลซ -
ทางพัน	ซ ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ซ	ท ล ซ -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม
	- ท - -	- ท - ล	- - - ซ	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 10

ทางโอด	ซร มร ซ	ซร มร- ม	- ล - ม	- ลม ซลล
	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ซ	ร ม ซ ล
	ซ ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 11

ทางโอด	- - - ลซม	ซ - ร ซ	- ซ - ล	ทลซ - - ลท
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
	- - - ท	- ท ล ซ	ท ล ซ ล	ท ล - ท
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 12

ทางโอด	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ร - ช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ชร มร ช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ช

สามชั้นตอนที่ 2

วรรคที่ 1

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - ร	ดท - - ด
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -
	- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด
ทำนองหลัก	- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -
	- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ด

วรรคที่ 2

ทางโอด	- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
	- - - -	- ด - ท	- ลช - ลท	ดร ดทด ร
ทางพัน	ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -
ทำนองหลัก	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ร

วรรคที่ 3

ทางโอด	- - - มร	- ช - -	- - - ชร	- มร - ม
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 4

ทางโอด	- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - -	- - - ช	ล ทลช ลท	- ท - ท
ทางพัน	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -	
	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	
ทำนองหลัก	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -	
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก (ยกเว้นเที่ยวโอด ย้อยเสียง ที) เพื่อให้สัมพันธ์กับบันไดเสียงซอลในบรรทัดต่อไป และมีจุดประสงค์เพื่อ อวดภูมิรู้ของผู้ประพันธ์ทาง					ด

วรรคที่ 5

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
	- ท - ท	- - - รล	- ทล - รล	ท ลช - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม
	ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

สามชั้นท่อนที่ 2 (ต่อ)

วรรคที่ 6

ทางโอด	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลชม ชลล
	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 7

ทางโอด	- - - ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ทลช - - ลท
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
	- - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ท

วรรคที่ 8

ทางโอด	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ร - ช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ชร มรช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ช

สามชั้นตอนที่ 3

วรรคที่ 1

ทางโอด	- - - -	รมร - - -	- - - -	- - - ม
	- - - ชลท	- - - ล	ทล ร - ล	ท ลช -
ทางพัน	ช ม ร	- - - -	- ม ล ช	ม ร ช ม
	- - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 2

ทางโอด	- - - ชร	ม ร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - - -	- ท - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -
	- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 3

ทางโอด	- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -
	- - - -	- - - ท	ลช - - ลท	- - - ล
ทางพัน	- - - -	- - - ม	ร ช - ม	ร - - -
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล
ทำนองหลัก	- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -
	- ช ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 4

ทางโอด	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ม
	- - - ทล	- - - ล	ท ล ร ล	ท ล ช - -
ทางพัน	ช ม ช ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม
	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ช ล -
ทำนองหลัก	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

วรรคที่ 5

ทางโอด	- - - ช	ฟช ลช -	- - - ชร	มร - ม
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -
ทางพัน	ล ช ล ม	ช ร ม -	ร - ร -	ม ร ช ม
	- - - -	- - - ท	- ช - ท	- - - -
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - -	- ร - ม
	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ม

สามชั้นท่อนที่ 3 (ต่อ)

วรรคที่ 6

ทางโอด	- ช - ร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ร ม -	ร ม ช ร	ม ช ล ม	ร ม ช ล
	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ล

วรรคที่ 7

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ท ล ช - ล ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร - ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
	- ม - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ท

วรรคที่ 8

ทางโอด	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	ช ร- ช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	- ร - ม	- ชร มร-	- - ลชม	- ร- ช
	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช
เปรียบเทียบวรรคเพลง ลูกตก				ช

การเปรียบเทียบวรรคเพลงลูกตกและบันไดเสียง

เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - ลชม	ชร มร ม	ร - - -	ชร มร ม	- ร - ม	ชฟช ลชร	มรช ม	ชร มร ม
	- - - -	- - - -	ด ท - ด	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- ล ช ร	ช ม ร -	- - - -	- - ร ม	ร - - -	- - - ม	ล ช ม ร	ช ม ร -
	- - - -	- - - ด	ท ล ช ล	ท ด - -	- ด ล ช	ด ล ช -	- - - -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด
บันไดเสียง				ด3				ด1

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	ร - - -	- - - มร	- - - -	ชร มร - ม	ร - - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร- ร ม ร
	ด - - ช	- - - ด	ร ท - ด	- - ด -	ด - - -	- - - -	- - - -	ด - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ช ฟ ม ฟ	ช ฟ ม ร
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
	- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				ด3				ด2

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	- ม ร - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร ร ม ร
	- - - ช	ทลช ลท	- ล - ท	- ด - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร	ช - ร ม	ฟชฟมฟลชฟ	- ร ม ร	ช ฟ ม ร
	ช ล ท ช	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด - - -	- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
	- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				ด2				ด2

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- - - ชี	- - - ลั	- ดั - ลั	ช ลช - ม	- - - ช	ฟ ช ลช ม	ชมร - ม	ชร - มร ม
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -
ทางพัน	ชี ชี ชี -	ชี ชี ชี ดั	ชี ชี ชี -	ชี ชี ชี -	ดั ลั ดั ชี	ลั ชี มร	มร - ร	ช มร -
	- - - รุ	- - - -	- - - รุ	- - - มั	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช มร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด
บันไดเสียง				๓3				๓1

บรรทัดที่ 5

ทางโอด	- - - -	ร มร -	- - - -	- - - ม	ชร มร ช -	ชร มร- ม	- ล - ม	- ลม ชลล
	- - ชลท	- - - ล	ท ล ร ล	ท - ลช -	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช มร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ช	ร ม ช ล
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -	ช ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				๔6				๔2

บรรทัดที่ 6

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ชี	- ชี - ลั	ทิลัชี- - ลัท	- ช - ม	ช มร -	- - ลชม	- ร- ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร มร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	ช มร -	- - ลชม	- ชร มรช
	- - - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช
บันไดเสียง				๕3				๕1

นกขม้น 3 ชั้น ท่อน 2

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
	- - - -	- - - ด	- - - ร	ดท - ด -	- - - -	- ด - ท	- ลช - ลท	ดร ดทด ร
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	ร ร - ร	มร - -	- - - -	ร - มร
	- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
	- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -
บันไดเสียง				๑1				๑2

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - ร	มร ช - -	- - ชร	- มร - ม	- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -
	- - - -	- - - - ด	- - - -	- - - - ด -	- - - -	- - - -	- - - - ช	ล ทลช ลท
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ด
บันไดเสียง				ด3				ด1

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ม	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลชม ชลล
	- ท - ท	- - รล	ทล รล	ท ลช - -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
	ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				ช6				ช2

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ทลช - - ลท	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - - ร	- ร - ม	- ชร มร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - -
บันไดเสียง				ช3				ช1

นกขม้น 3 ชั้น ท่อน 3

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	มร - - -	- - - -	- - - - ม	- - - - ชร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - - -	- - - -	ทล ร - ล	ท ลช -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร	- - - -	- ม ล ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -
	- - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - - ม	- - - - ร	- - - - ม	- - - -	- - - -
	- ท - -	- ท - ล	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				ช6				ช2

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
	- - - -	- - - ท	ลช - - ลท	- - - ล	- - - ทล	- - - ล	ท ล ร ล	ท ลช - -
ทางพัน	- - - -	- - - ม	ร ช - - ม	ร - - -	ช ม ช ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ช ล -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
	- ช ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -
บันไดเสียง				ซ2				ซ6

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - ช	ฟช ลช -	- - - ชร	มร - - ม	- ช - ร	มร - - ม	- ล - - ม	ล ม ช ล
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ล ช ล ม	ช ร ม -	ร - ร -	ม ร ช ม	ช ร ม -	ร ม ช ร	ม ช ล ม	ร ม ช ล
	- - - -	- - - ท	- ช - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
บันไดเสียง				ซ6				ซ2

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- - - -	- - - -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ลชม	ช ร - ช
	- - - -	- - - -	- ช - ล	ทลช - - ลท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ชร มร -	- - ลชม	- ร - ช
	- - - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช
บันไดเสียง				ซ3				ซ1

การว่าดอก

- - - -	ร ม ร - - -	- - - ร -	- - - - ม	- - - - ชร	มร - - ม	- - - -	- - - -
- - - ชลท	- - - ล	ทล - - - ล	ทลช - -	- - - -	- - - ท -	- - - ล ร ช	- - - ล - ล

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	- ร - ด	- ท - ด	ทลช - - ลล	- - - -	- ร - ช	- - - -	- - - ล - ล

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	- - - - ร	- - - -	- - - - ท	- - - - ล ช	- - - - ท	- - - - ร - ล	- - - - ท

- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - -	ล ช - - ท	- - - -	- - - - ล	- - - -	- - - - ล	ทล - - ท	- - - - ช

สรุปการเปรียบเทียบให้เห็นถึงบันไดเสียงของเพลงนกขมิ้นสามชั้น
เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

			ด3				ด1
			ด3				ด2
			ด2				ด2
			ด3				ด1
			ซ6				ซ2
			ซ3				ซ1

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 2

			ด1				ด2
			ด3				ด1
			ซ6				ซ2
			ซ3				ซ1

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 3

			ซ6				ซ2
			ซ2				ซ6
			ซ6				ซ2
			ซ3				ซ1

จากการศึกษาและวิเคราะห์เพลงนกขมิ้น 3 ชั้นในทำนองหลักพบว่า เพลงนกขมิ้น 3 ชั้นมีการใช้กลุ่มเสียงในบันไดเสียงโด และบันไดเสียงซอล ในทางเดียวซอดัวงเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นของอาจารย์ เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ ผู้ประพันธ์ทำนองยังคงใช้เสียงในกลุ่มบันไดเสียงโด และบันไดเสียงซอล โดยผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็นบรรทัดดังนี้

ท่อน 1

บรรทัดที่ 1	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 2	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 3	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 4	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 5	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 6	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล

ท่อน 2

บรรทัดที่ 1	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 2	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 3	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 4	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล

ท่อน 3

บรรทัดที่ 1	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 2	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 3	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 4	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล

วรรคที่ 6	ลูกตกเสียง ลา	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 2)
วรรคที่ 7	ลูกตกเสียง ที	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 3)
วรรคที่ 8	ลูกตกเสียง ซอล	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 1)

2.3 ความสัมพันธ์ของการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง

ตารางเปรียบเทียบการลงเสียงลูกตก และการแปรทำนอง เพลงนกขมิ้น สามชั้น

บันไดเสียง	จำนวนวรรค	ทำนองเพลงและลูกตก				จำนวนครั้ง
ด1	4	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - -	3
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	
		- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	1
		- - ซ ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	
ด2	4	- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร	2
		- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	1
		- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	
		- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร	1
		- ด - -	- - ด ท	ล ซ ล ท	ล ท ด -	
ด3	4	- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - ร	- - - ม	3
		- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	
		- ม - ซ	- - - -	- - - ร	- - - ม	1
		- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	
ซ1	3	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -	3
		- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	
ซ2	4	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล	4
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	
ซ3	3	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	3
		- - - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท	
ซ6	5	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	3
		- ท - -	- ท - ล	- - - ซ	- - - -	
		- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	1
		- - - ท	- - ท ล	- ท ล ซ	ท ล ซ -	
		- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - -	- ร - ม	1
		- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
ด1	4	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -	3
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ด	
		- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	1
		- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	
1. บันไดเสียง <u>ด1</u> มีการแปรทำนองในทึยวโอดและทึยวเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 12 ทำนอง
		- ร - ม	ชฟช ลชร	มรช ม	ชร มร ม	
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 2				
		ร - - -	- - - ม	ล ช ม ร	ช ม ร -	
		- ด ล ช	ด ล ช -	- - - -	- - - - ด	
		ทำนองที่ 3				
		- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -	
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ด	
		ทำนองที่ 4				
		ล ช - ม	ช ฟช ลช ร	ชมร - ม	ชร มร มร	
		- - - -	- - - -	- ด - -	- - - - ด	
		ทำนองที่ 5				
		ด ล ด ช	ล ช ม ร	ม ร - ร	ช ม ร -	
		- - - -	- - - -	- - ด -	- - - - ด	
		ทำนองที่ 6				
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ชร	
		- - - -	- - - - ด	ร ดท ด	- - - -	
		ทำนองที่ 7				
		- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	
		- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	
		ทำนองที่ 8				
		- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	
		- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	
		ทำนองที่ 9				
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ชร	
		- - - -	- - - - ด	ร ดท ด	- - - -	
		ทำนองที่ 10				
		- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -	
		- - - -	- - - -	- - - - ช	ล ทลช ลท	
		ทำนองที่ 11				
		ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -	
		- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	
		ทำนองที่ 12				
		- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -	
		- - - -	- - - -	- - - - ช	ล ทลช ลท	

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
ด2	4	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร	2
		- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	1
		- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	
		- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร	1
		- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -	
2. บันไดเสียง <u>ด 2</u> มีการแปรทำนองในทิวโอดและทิวเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 11 ทำนอง
		ร - - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร- ร ม ร	
		ด - - -	- - - -	- - - -	ด - - -	
		ทำนองที่ 2				
		ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ช ฟ ม ฟ	ช ฟ ม ร	
		- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 3				
		- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร	
		- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 4				
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	
		- - - ช	ทลช ลท	- ล - ท	- ด - -	
		ทำนองที่ 5				
		- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร	
		ช ล ทช	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด -	
		ทำนองที่ 6				
		- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	
		- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 7				
		- ม ร - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร ร ม ร	
		- - ด -	- - - -	- - - -	- ด - -	
		ทำนองที่ 8				
		ช - ร ม	ฟชฟมฟลชฟ	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	
- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -			
ทำนองที่ 9						
มร - -	- - - -	- - - ร	ร ร ร ร			
- ด - ท	- ลช- ลท	ด ร ด ท ด ร	- - - -			
ทำนองที่ 10						
ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร			
- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -			
ทำนองที่ 11						
- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร			
- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -			

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
ค3	4	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	3
		- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	
		- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม	1
		- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	
3. บันไดเสียง ค 3 มีการแปรทำนองในทแยงโอดและทแยงเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 10 ทำนอง
	--- ลชม	ชร มร ม	ร - - -	ชร มร ม		
	----	- - - -	ด ท - ด	- - ด -		
	ทำนองที่ 2					
	- ล ช ร	ช ม ร -	- - - -	- - ร ม		
	- - - -	- - - ด	ท ล ช ล	ท ด - -		
	ทำนองที่ 3					
	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม		
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -		
	ทำนองที่ 4					
	ร - - -	- - - มร	- - - -	ชร มร - ม		
	ด - - -	- - - ด	ร ท - ด	- - ด -		
	ทำนองที่ 5					
	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม		
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -		
	ทำนองที่ 6					
	- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม		
	- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -		
	ทำนองที่ 7					
	- - - ช	- - - ล	- ด - ล	- ดช - ลช		
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -		
	ทำนองที่ 8					
	ช ช ช ช -	ช ช ช ช ด	ช ช ช ช -	ช ช ช ช -		
	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ม		
	ทำนองที่ 9					
	- - - มร	- ช - -	- - ชร	- มร - ม		
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -		
	ทำนองที่ 10					
- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม			
ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -			

ลำดับ	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
ซ1	3	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -	3
		- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	
4. บันไดเสียง ซ 1 มีการแปรทำนองในทแยงไฮโดและทแยงเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 4 ทำนอง
		- ซ - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	- ร - ซ	
		- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 2				
		- ร - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	- ซร มรซ	
		- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 3				
		- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -	
		- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	
		ทำนองที่ 4				
		- ร - ม	- ซร มร-	- - ลซม	- ซร- ซ	
		- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
ซ2	4	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล	4
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	
5. บันไดเสียง ซ 2 มีการแปรทำนองในทแยงไฮโดและทแยงเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 10 ทำนอง
		ซร มร ซ -	ซร มร- ม	- ล- ม	- ลม ซลล	
		- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 2				
		- - - ร	- - ร ม	- ร ม ซ	ร ม ซ ล	
		ซ ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 3				
		- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	
		- - - -	- - - ท	ลซ - - ลท	- - - ล	
		ทำนองที่ 4				
		- ซ-ร	ม ร - ม	- ล- ม	- ลซม ซลล	
		- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 5				
		ม ซ ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -	
		- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ซ ล	
		ทำนองที่ 6				
		- - - ซร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ซ ล	
		- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 7				
		ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -	
		- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ซ ท ล	

(ต่อ)	ทำนองที่ 8			
	- - - -	- - - ม	ร ช - ม	ร - - -
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล
	ทำนองที่ 9			
	- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -
	- ช ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล
	ทำนองที่ 10			
	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
๕3	3	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	3
		- - - ท	- ล - ๕	- - - ล	- - - ท	
6. บันไดเสียง ๕ 3 มีการแปรทำนองในเทียวโอดและเทียวเก็บได้ดังนี้		ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 5 ทำนอง
		- ล๕ม	๕ - ร ๕	- ๕ - ล	ทล๕ - - ลท	
		- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		ทำนองที่ 2				
		ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	
		- - - ท	- ท ล ๕	ท ล ๕ ล	ท ล - ท	
		ทำนองที่ 3				
		- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	
		- - - ท	- ล - ๕	- - - ล	- - - ท	
		ทำนองที่ 4				
		ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	
		- - - ล	- ท ล ๕	ท ล ๕ ล	ท ล - ท	
		ทำนองที่ 5				
		ร - ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	
		- ม - ท	- ท ล ๕	ท ล ๕ ล	ท ล - ท	

ลูกตก	จำนวนวรรค	ทำนองเพลง (ทำนองหลัก)				จำนวนครั้ง
๕6	5	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	3
		- ท - -	- ท - ล	- - - ๕	- - - -	
		- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	
		- - - ท	- - ท ล	- ท ล ๕	ท ล ๕ -	1
		- ล ๕ ม	๕ ม ร -	- - - -	- ร - ม	
		- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	
7. บันไดเสียง ๕ 6 มีการแปรทำนองในทียาวโอดและทียาวเก็บได้ดังนี้	ทำนองที่ 1				ทั้งหมด 10 ทำนอง	
	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม		
	- - ๕ ล ท	- - - ล	- ท ล ร ล	ท - ล ๕ -		
	ทำนองที่ 2					
	๕ ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม		
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ๕	ท ล ๕ -		
	ทำนองที่ 3					
	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม		
	- ท - -	- ท - ล	- - - ๕	- - - -		
	ทำนองที่ 4					
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม		
	- ท - ท	- - ร ล	ท ล ร ล	ท ล ๕ - -		
	ทำนองที่ 5					
	- - - -	- - - -	- - - -	ม ๕ ร ม		
	ท ท ล ท	ล ท ๕ ล	๕ ท ๕ ล	- - - -		
	ทำนองที่ 6					
	- - - -	ร ม ร - - -	- - - -	- - - ม		
	- - ๕ ล ท	- - - ล	ท ล ร - ล	ท ล ๕ -		
	ทำนองที่ 7					
	๕ ม ร	- - - -	- ม ล ๕	ม ร ๕ ม		
	- - - ท	ล ๕ ท ล	๕ - - -	- - - -		
	ทำนองที่ 8					
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม		
	- - - ท ล	- - - ล	ท ล ร ร ล	ท ล ๕ - -		
	ทำนองที่ 9					
	๕ ม ๕ ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม		
	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ๕ ล -		
	ทำนองที่ 10					
	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม		
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ๕	ท ล ๕ -		

2.4 การเคลื่อนที่ของทำนองเพลง

ผู้วิจัยได้นำทำนองหลักเครื่องสายเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นมาใช้เทียบเคียงกับทางเดี่ยวซอด้วง เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ของอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ เพื่อจะได้เห็นรูปแบบในการดำเนินทำนองได้ง่ายขึ้น และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักกับทางเดี่ยว โดยผู้วิจัยได้แบ่งอธิบายผลวิเคราะห์ทางเดี่ยวทีละ 8 ห้อง ในการวิเคราะห์ส่วนของทำนองหลักเครื่องสายนั้น จะมีการดำเนินทำนองที่เหมือนกันทั้งเที่ยวแรกและเที่ยวกลับในแต่ละท่อน แต่ในส่วนของทางเดี่ยวซอด้วงนั้นเที่ยวแรกและเที่ยวกลับในแต่ละท่อนจะมีวิธีการบรรเลงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ทั้งเที่ยวแรก และเที่ยวกลับของแต่ละท่อนโดยเทียบเคียงไปกับทำนองหลัก

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	--- ลซม	ซม ร ม	ร ---	ซม ร ม	- ร - ม	ซฟซ ลซร	มรซ ม	ซม ร ม
	----	----	ด ท - ด	- - ด -	----	----	----	----
ทางพัน	- ล ซ ร	ซ ม ร -	----	- - ร ม	ร ---	- - - ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร -
	----	----ด	ท ล ซ ล	ท ด - -	- ด ล ซ	ด ล ซ -	----	----ด
ทำนองหลัก	- ล ซ ม	ซ ม ร -	----ร	----ม	- ซ - ล	- ซ - ม	----ร	----
	----	----ด	----	----	----	----	----	----ด

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ตรีม x ซล x ลักษณะของการดำเนินทำนองมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมาก โดยมีการคงเสียงลูกตกไว้ในห้องที่ 1,2,4,6 แต่ห้องที่ 8 ทางโอดมีลักษณะของการย่อเสียง ซึ่งตรงกับเสียงลูกตกในทำนองหลัก ส่วนในห้องที่ 1,2,3,4,6,7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบบรรวบคั่นชัก เพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 5 ที่ลากคั่นชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสละเสียงในห้องต่อไป

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	ร ---	- - - มร	----	ซม ร - ม	ร --- ร	- ม - ฟ	- - ซฟ	มร- รมร ร
	ด - - ซ	---- ด	ร ท - ด	- - ด -	ด - - -	----	----	ด - - -
ทางพัน	----	----	ร - - ร	ม - ร ม	ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ซ ฟ ม ฟ	ซ ฟ ม ร
	ท ซ ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- ด - -	- ด - -	----	----
ทำนองหลัก	- ม - ซ	----	----ร	----ม	- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
	----	- ล - ด	----	----	- ด - -	----	----	----

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมาก โดยมีการคงเสียงลูกตกไว้ทุกห้อง ซึ่งตรงกับเสียงลูกตกในทำนองหลักในห้องที่ 1 เป็นลูกตกของห้องที่ 8 ในบรรทัดที่ 1 (การสะบัดฝ่ามือเสียง) ส่วนในห้องที่ 2, 3, 4 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดแบบวนซ้ำกันเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 5, 6 และ 7 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	- ม ร - ร	- ม - ฟ	- - ซฟ	มร รม ร
	- - - ซ	ทลซ ลท	- ล - ท	- ด - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร	ซ - ร ม	ฟซฟมฟลซฟ	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร
	ซ ล ทซ	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด -	- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
	- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ในห้องที่ 4 และห้องที่ 8 ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ในส่วนของทางพันในห้องที่ 6 มีการสืบทอดซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงทักษะของผู้บรรเลง ในส่วนของทิวโอด ห้องที่ 1 เป็นการลากคันชักยาวขึ้นเสียงเดียว ส่วนในห้องที่ 2, 5, 7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดแบบวนซ้ำกันเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 3, 4 และ 6 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- - - ซ	- - - ล	- ด - ล	ซ ลซ - ม	- - - ซ	ฟ ซ ลซ ม	ซมร - ม	ซร - มร ม
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -
ทางพัน	ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ ด	ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ -	ด ล ด ซ	ล ซ ม ร	ม ร - ร	ซ ม ร -
	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองทางพันมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมากมีการรูดยุทธศาสตร์ใช้เสียงสูงเพื่ออวดทาง และอวดความสามารถของผู้บรรเลง แต่ทางโอดนั้นลูกตกไม่ค่อยสัมพันธ์กัน ในห้องที่ 1, 2, 3 แต่จะมาลงเสียงเดียวกันในห้องที่ 4 ส่วนใน

ห้องที่ 6, 7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดแบบรวบค้นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 5

ทางโอด	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม	ช ร ม ร ช -	ช ร ม ร - ม	- ล - ม	- ล ม ช ล ล
	- - ช ล ท	- - - ล	- ท ล ร ล	ท - ล ช -	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ช	ร ม ช ล
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -	ช ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 5 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x ร ม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 7 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป และห้องที่ 2,3,4,5,6 และห้องที่ 8 เป็นการรวบค้นชักเป็นการสืบทอดแบบรวบค้นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 6

ทางโอด	- ล ช ม	ช - ร ช	- ช - ล	ท ล ช - - ล ท	- ช - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ร - ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ช ร ม ร ช
	- - - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 6 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x ร ม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคันชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3, 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5, 6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคันชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 2

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
	- - - -	- - - ด	- - - ร	ดท - ด -	- - - -	- ด - ท	- ลช - ลท	ดร ดทด ร
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
	- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
	- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ดรม x ชล x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ในห้องที่ 1 เป็นการลากคันชักยาวขึ้นเสียงเดิมมาจากห้องก่อนหน้านี้ ส่วนในห้องที่ 2 ถึงห้องที่ 8 เป็นการสลับบรรจบคันชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยว

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - มร	- ช - -	- - ชร	- มร - ม	- ร - ม	ชฟช ลชร	- มรช -	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - ด -	- - - -	- - - -	- - - ช	ล ทลช ลท
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ดรม x ชล x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ส่วนในห้องที่ 1 ถึงห้องที่ 7 เป็นการสลับบรรจบคันชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยว ห้องที่ 8 ยกเว้นทิวโอด ย้อยเสียง ทีเพื่อให้สัมพันธ์กับบันไดเสียงซอลในบรรทัดต่อไป และมีจุดประสงค์เพื่ออวดภูมิรู้ของผู้ประดิษฐ์ทาง

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลชม ชลล
	- ท - ท	- - รล	ทล รล	ท ลช - -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
	ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่ เสียง ชลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลัก

อย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการลากเสียง และห้องที่ 2,3,4,5,6,7 และห้องที่ 8 เป็นการรวบคั่นชักเป็นการสืบแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ทลช - ลท	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	-ชร- ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ชร มร-	- - ลชม	- ชร- ช
	- - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคั่นชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3 , 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5 ,6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 3

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	ร ม ร - - -	- - - -	- - - ม	- - - ชร	ม ร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - ชลท	- - - ล	ทล ร - ล	ท ล ช -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร	- - - -	- ม ล ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -
	- - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4,5,6 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาวเป็นการสืบแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคาย และความชัดเจนของทำนองเดียวห้องที่ 7 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาว 2 เสียง เพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
	- - - -	- - - ท	ลช - - ลท	- - - ล	- - - ทล	- - - ล	ท ล ร ล	ท ลช - -
ทางพัน	- - - -	- - - ม	ร ช - ม	ร - - -	ช ม ช ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - ด -	- ด ท ล	- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ช ล -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
	- ชลท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 4 และห้องที่ 8 เท่านั้นส่วนห้องอื่นๆจะเป็นในลักษณะของการฝากเสียง ในห้องที่ 1,5 เป็นการลากเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4, 6,7 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาว เป็นการสืแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - ซ	ฟซ ลซ -	- - - ซร	มร - ม	- ซ - ร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ซ ล
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ล ซ ล ม	ซ ร ม -	ร - ร -	ม ร ซ ม	ซ ร ม -	ร ม ซ ร	ม ซ ล ม	ร ม ซ ล
	- - - -	- - - ท	- ซ - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล
	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 4,6 และห้องที่ 8 เท่านั้นส่วนห้องอื่นๆจะเป็นในลักษณะของการฝากเสียง ในห้องที่ 1,5 เป็นการลากเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4, 6,7 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาว เป็นการสืแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลซม	ซ - ร ซ	- ซ - ล	ทำลซ - ลทำ	- ร - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	ซ ร - ซ
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร - ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ซร มร -	- - ลซม	- ร - ซ
	- ม - ท	- ท ล ซ	ท ล ซ ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า อยู่ในกลุ่มเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคั่นชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3 , 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5 ,6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

3 รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้นทุกบริบท

3.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้น

3.2 เพลงเรื่อนกขมิ้น

3.3 เพลงนกขมิ้นมอญ

3.4 เพลงนกขมิ้นในเพลงตับมโหรี

3.5 เพลงนกขมิ้นเถา

3.1 ทำนองหลักเพลงนกขมิ้นสองชั้น

3.1.1 ทำนองหลักเครื่องสาย มี 3 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ร - ม	- ช - ม	- ร - -	- - - ด	- - ร ม	- - - ม	ม ม - ร
- ช - ด	- - - -	- - - -	- - - ด	- ช - -	- - - -	- ร - -	- - - -

- - - -	- ร ร ร	- - - ม	- ร ร ร	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -
- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- ด ด ด	- ท - ด	- - - -	- - - ด

- - - -	- - - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ร - ช	- - - -	- ร - -	- - - -
- ท - ล	- ช - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ล - ท	- - ท -	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- - - -	- - - -	- ร ร ร	- ม - ร	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -
- ด ด ด	- ท - ด	- - - -	- - - -	- ด ด ด	- ท - ด	- - - -	- - - ด

- - - -	- - - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ร - ช	- - - -	- ร - -	- - - -
- ท - ล	- ช - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ล - ท	- - ท -	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 3

- - - ร	- - - ม	- - - ช	- ม - ร	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด ด ด	- ท - ด	- - - -	- - - ด

- - - -	- - - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ร - ช	- - - -	- ร - -	- - - -
- ท - ล	- ช - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ล - ท	- - ท -	- ล - ช

กลับต้น

3.1.2 ทำนองหลักห้องวงใหญ่ มี 3 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ซ - ซ	- - ม -	- - - ด	- - - ร ม	- - - ม	- ซ - ซ
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - - ร ด	- ซ - -	- - ด -	- ร - -	- - - ร

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - ด ด	- ด - -	ร ร - ด
- - - -	- - - ซ	- - - รุ	- - - -	- - - ซ	- ด - -	- ซ - ลุ	- - - ซ

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ซ ซ - ล	- ร - ซ	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ซ
- ร - ท	- ลุ - ท	- ลุ - ซ	- - - ลุ	- ลุ - ซ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ซ

กลับต้น

ท่อน 2

- - ดั ดั	- ท - ดั	- - รุ รุ	- มุ - รุ	- - ดั ดั	- ท - ดั	- - มุ มุ	- รุ - ดั
- ด - -	- ท - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ท - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ซ - ม	- - - ร ม	- ซ - ล	- ร - ซ	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ซ
- ท - ลุ	- ซ - ท	- - ด -	- ซ - ลุ	- ลุ - ซ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ซ

กลับต้น

ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล	- ท - รุ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม
- ท - ลุ	- - - ท	- - - ซ	- - - ลุ	- ท - ร	- ท - ลุ	- - - ซ	- - - ท

- - - -	- - - ร ม	- - ม ม	- ซ - ล	- ร - ซ	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ซ
- ลุ - ท	- - ด -	- มุ - -	- ซ - ลุ	- ลุ - ซ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ซ

กลับต้น

3.2 ทำนองหลักเพลงนกขมิ้นสองชั้นที่ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องนกขมิ้น

3.2.1 เพลงนกขมิ้นตัวผู้ มี 3 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- - ม -	- - - ด	- - - ร ม	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - - ร ด	- ช - -	- - ด -	- ร - -	- - - ร

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - ด ด	- ด - -	ร ร - ด
- - - -	- - - ช	- - - ร	- - - -	- - - ช	- ด - -	- ช - ล	- - - ช

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- - ด ด	- ท - ด	- - ร ร	- ม - ร	- - ด ด	- ท - ด	- - ม ม	- ร - ด
- ด - -	- ท - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ท - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช - ท	- - ด -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท

- - - -	- - - ร ม	- - ม ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- ล - ท	- - ด -	- ม - -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

3.2.2 เพลงนกขมิ้นตัวเมีย มี 4 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- - ม -	- - - ด	- - - รม	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - - รด	- ชุ - -	- - ด -	- ร - -	- - - ร

- - - -	- - - ดด	- ด - -	ร ร - ด	- - - ชุ	- - - ลุ	- - - -	- ด - ร
- - - ชุ	- ด - -	- ชุ - ลุ	- - - ชุ	- ร - -	- - ชุ -	- ลุ - ุ	- - - -

- - - ด	- - - รม	- ช - ช	- - ม -	- ด - รม	- - ฟช	- ล - -	ช ฟ - -
- ชุ - -	- - ด -	- - - ม	- - - รด	ชุ - ด -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

- - - -	- - - ดด	- ด - -	ร ร - ด	- - ชช	- ล - ช	- - - -	- ช ล ดั
- - - ชุ	- - ด -	- ชุ - ลุ	- - - ชุ	- ชุ - -	- ลุ - ชุ	- ม - -	ฟ - - ด

- - ดั ท	- - ดั ดั	- - ดั รุ	- - ดั ดั	- - ท ท	- ดั - รุ	- มั - รุ	- ดั - ท
- - - ุ	- ด - -	- - - ร	- ด - -	- ุ - -	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ุ

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชช - ล	- ร - ช	- - ลท	- รุ - ท	- ล - ช
- ร - ุ	- ลุ - ุ	- ลุ - ชุ	- - - ลุ	- ลุ - ชุ	- - - ุ	- ร - ุ	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 2

- ท - ล	- ช - ม	- - - รม	- ช - ล	- ล - -	ชช - -	ลล - -	ทท - ดั
- ุ - ลุ	- ชุ - ุ	- - ด -	- ชุ - ลุ	- ลุ - ชุ	- - - ลุ	- - - ุ	- - - ด

- มั - รุ	- ดั - ล	- ดั - -	รุรุ - ดั	- - - ช	- - ลท	- รุ - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ม	- ด - ร	- - - ด	- ชุ - -	- - - ุ	- ร - ุ	- ลุ - ชุ

- - - -	- ดั - ดั	- มั - รุ	- ดั - ล	- - - -	- - - ชล	- ดั - -	รุรุ - ดั
- - - ด	- - - -	- ม - ร	- ด - ม	- ร - ม	- - ฟ -	- ด - ร	- - - ด

- มั - รุ	- ดั - ล	- ดั - -	รุรุ - ดั	- - - ช	- - ลท	- รุ - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ม	- ด - ร	- - - ด	- ชุ - -	- - - ุ	- ร - ุ	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 3

- - ดั ดั	- ท - ดั	- - รึ รึ	- มั - รึ	- - ดั ดั	- ท - ดั	- - มั มั	- รึ - ดั
- ด - -	- ทุ - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ทุ - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ฑ - ม	- - - รม	- ฑ - ล	- ร - ฑ	- - ล ท	- รึ - ท	- ล - ฑ
- ทุ - ล	- ฑ - ทุ	- - ด -	- ฑ - ล	- ล - ฑ	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ฑ

กลับต้น

ท่อน 4

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ฑ ฑ - ล	- ท - รึ	- ท - -	ล ล - -	ฑ ฑ - ม
- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ฑ	- - - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ฑ	- - - ทุ

- - - -	- - - รม	- - ม ม	- ฑ - ล	- ร - ฑ	- - ล ท	- รึ - ท	- ล - ฑ
- ล - ทุ	- - ด -	- ม - -	- ฑ - ล	- ล - ฑ	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ฑ

กลับต้น

หมายเหตุ ในท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 ของเพลงนกขมิ้นตัวผู้เหมือนกับท่อนที่ 3 และท่อนที่ 4 ของนกขมิ้นตัวเมีย จึงสรุปได้ว่า 2 ท่อนหลังเหมือนกัน

สองไม้ เพลงฝรั่งคู่

ท่อน 1

- - - ร	- - - มฟ	- - - -	- ฑ - ล	- - - -	- ฑ - ล	- รึ - ท	- ล - ฟ
- ล - -	- - ร -	- ม - ฟ	- - - ล	- - - -	- ฑ - ล	- ร - ทุ	- ล - ด

- - - ร	- - - มฟ	- ล - ล	- - ฟ -	ม - ม -	ม ฟ - -	ม - ม -	ม ฟ - -
- ล - -	- - ร -	- - - ฟ	- - - มร	- ทุ - ร	- - มร	- ทุ - ร	- - มร

- ฟ ล -	ฟ ม - -	- - ทุ ด	- - ร ม	เที่ยวแรก
- - - ม	- - ร ด	ทุ ล - -	ทุ ด - -	กลับต้น

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	เที่ยวสอง
- ล - ทุ	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	

กลับต้นท่อน 1 อีกครั้ง

ท่อน 2

- - - ร	- - - มฟ	- - - -	- ฌ - ล	- - - -	- ฌ - ล	- ท - ล	- ฌ - ฟ
- ล - -	- - ร -	- ม - ฟ	- - - ล	- - - -	- ฌ - ล	- ทุ - ล	- ฌ - ด

- ล - ล	- - ฟ -	- - - ร	- - - มฟ	ล - ล -	ล ท - -	ล - ล -	ล ท - -
- - - ฟ	- - - มร	- ล - -	- - ร -	- ม - ฟ	- - ล ฟ	- ม - ฟ	- - ล ฟ

- - ล ท	รื ท - -	ล ท - -	ล ฟ - -	ม - ม -	ม ฟ - -	ม - ม -	ม ฟ - -
- ฟ - -	- - ล ฟ	- - ล ฟ	- - ม ร	- ทุ - ร	- - ม ร	- ทุ - ร	- - ม ร

- - ร ม	ฟ ม - -	- - ท ด	- - ร ม	เพียวแรก
- ด - -	- - ร ด	ทุ ล - -	ทุ ด - -	กลับต้น

- ล - ท	- ล - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร	เพียวสอง
- ล - ทุ	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร	

กลับต้นท่อน 2 อีกครั้ง

เพลงเร็ว กระต่ายเต้น

ท่อน 1

- - - -	- ล - ล	- ล - -	ท ท - -	- ฌ - ล	- ท - รื	- รื - -	มื มื - รื
- - - ล	- - - -	- ล - ทุ	- - - ล	- ฌ - ล	- ทุ - ร	- ร - ม	- - - ร

- - - -	- ม - ม	- ม - -	ฟ ฟ - ม	- ร - ม	- ฟ - ล	- ล - -	ท ท - ล
- - - ม	- - - -	- ม - ฟ	- - - ม	- ร - ม	- ฟ - ล	- ล - ทุ	- - - ล

- - - -	- ล - ล	- ฟ - ล	- ท - รื	- - มื มื	- รื - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
- - - ล	- - - -	- ด - ล	- ทุ - ร	- ม - -	- ร - ทุ	- - - ล	- - - ด

- - - -	- ฟ - ฟ	- ล - ล	- - ฟ -	- ท - -	ล ฟ - -	- - - ร	- - - มฟ
- - - ฟ	- - - -	- - - ม	- - - ฟฟ	- - ล ฟ	- - ม ร	- ล - -	- - ร -
- - - -	- ฟ - ฟ	- ล - ล	- - ฟ -	- - - ลท	- ล - -	- - ฟ -	- ม - -
- - - ฟ	- - - -	- - - ม	- - - ฟฟ	- - ฌ -	- - - ฟ	- - - มร	- - - ร

กลับต้น

เพลงเร็ว กระต่ายเต้น

ท่อน 2

- - ร ม	พ ม - -	ร - ทุ ร	- ม - ร	- พ - -	ม พ - พ	- ล ท -	ล พ - ล
- ทุ - -	- - ร ทุ	- ล - -	- - ทุ ล	- - - ม ร	- - ม -	- - ทุ -	ล ด ล -

- - ล ล	- ทุ - ร	- ม ร ทุ	- ล - พ	- - - พ	ล - พ -	ล - พ -	- ม - พ
- ล - -	- ทุ - ร	- ม ร ทุ	- ล - ด	- - พ -	- ม - พ พ	- ม - พ พ	ร - ร -

- - - พ	ล - พ -	ล - พ ม	- - ม ร
- - พ -	- ม - พ พ	- ร - -	ร ทุ - ล

กลับต้น

เพลงเร็ว กระต่ายเต้น

ท่อน 3

- - ทุ -	- - - ทุ	- - - ล ทุ	- ร - ร	- - พ -	- - - ร	- - - ม พ	- ล - ล
- - - ล ทุ	- ร - -	- - ทุ -	- - - ทุ	- - - ม ร	- ล - -	- - ร -	- - - ร

- ร - ทุ	- ล - ทุ	- - ล ทุ	- ล - ทุ	- - พ -	- ร ม ทุ	- ร - ทุ	- - ล ทุ
- ร - ทุ	- ล - ทุ	- - - ทุ	- - ทุ -	- - - ม ร	ทุ - - ทุ	- ล - ทุ	- - - ทุ

- ร - ทุ	- ล - ทุ	ร - - ม ร	- ร ม ทุ	- ร - ทุ	- - ล ทุ	- ร - ทุ	- ล - ทุ
- ร - ทุ	- ล - ทุ	- ร ร - -	ทุ - - ทุ	- ล - ทุ	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ทุ

- ทุ - ร	- ม - ร	- ทุ - ม	- ร - ทุ	- ทุ - -	ร ม - ร	- ทุ - ร	- ม - ร
- - ร -	- - ร -	- ทุ - ม	- ร - พ	- - ล ทุ	- - - ล	- - ร -	- - ร -

ตอนปลายเพลงกระต่ายเต้น

- ทุ - ม	- ร - ทุ	- ม - -	ร ทุ - -	- ล - -	- ทุ - -	- ทุ - -	- ล - -
- ทุ - ม	- ร - พ	- - ร ทุ	- - ล ทุ	- - - ทุ	- - - -	- - - ล	- - - -

กลับต้น

- ทุ - ม	- ร - ทุ	- - ทุ ทุ	- ม - ทุ	- ทุ ล ทุ	- ม - ทุ	- - ทุ ทุ	- ม - ทุ
- ทุ - ทุ	- ล - ทุ	- ทุ - -	- ทุ - ทุ	- ทุ ล ทุ	- ทุ - ทุ	- ทุ - -	- ทุ - ทุ

- ทุ ล ทุ	- - - ม	- - ม ม	- ร - ด	- ม - ร	- ด - ม	- - ม ม	- ร - ด
- ทุ ล ทุ	- ม - -	- ทุ - -	- ล - ทุ	- ทุ - ล	- ทุ - ทุ	- ทุ - -	- ล - ทุ

รวม ชล	ท ล ช ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม	- ม - ม
ด - - ชล	ท ล ช ท	- - - ล	- - - ม	- - - ล	- - - ม	- - - ล	- - - ม

- ม - ม	- ม - ม	- - ม ม	- ร - ด	- ม - ร	- ด - ม	- - ม ม	- ร - ด
- - - ล	- - - ม	- ท - -	- ล - ช	- ท - ล	- ช - ท	- ท - -	- ล - ช

- ม - ร	- ด - ร	- - ด ร	- - ด ร	- - ด ร	- ท - -	- - - ด	- - ร ม
- ท - ล	- ช - ล	- ท - -	ด ท - -	ด ท - -	ช ล - ล	- ช - -	- ด - -

- - - ช	- - - ม	- ร - ม	- - ช ช	- - ล ล	- ช - ม	- ร - ช	- - ล ล
- ร - -	- ร - -	- ล - ท	- ช - -	- ล - -	- ช - ท	- ล - ช	- ล - -

- ช - ม	- ร - ล	- ช - ม	- ร - ช	- ช - ช	- ช - ช	- ช - ช	- ช - ช
- ช - ท	- ล - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ด	- - - ช	- - - ด	- - - ช

- ช - ช	- ช - ช	- ช - ช	- ช - ช
- - - ด	- - - ช	- - - ด	- - - ช

กลับต้น

เพลงลา

- - - ล	- ท - -	- ม - ร	- - - ม	- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล
- ล - -	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- ท - ล	- ช - ท	- - - ด -	- ช - ล

- ร - ท	- ล - -	ช ช - -	ล ล - ท	- - - ล ท	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ท
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - ช -	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ท

- - ล ล	- ท - ล	- ช - ม	- ช - ล	- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ล - -	- ท - ล	- ช - ท	- ช - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท

- - ร ร	- ม - ช	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช
- ล - -	- ท - ช	- ท - ล	- ช - ท	- ร - ม	- ร - ท	- - - ล	- - - ช

ไม่กลับต้น

ตัวอย่างเพลงนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียที่ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องนกขมิ้น
ทางอาจารย์พินิจ ฉายสุวรรณ เพลงนกขมิ้น ตัวผู้ มี 3 ท่อนเท่ากัน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- ม - -	- - - -	- - ด ร	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - ม	- - - ม	- - - ม	- - ร ด	- ด - -	- ร - -	- - - ร

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- ร - ร	- - - -	- ด - ด	- ด - -	- ร - ด
- - - -	- - - ชุ	- - - รุ	- - - รุ	- - - ช	- - - ชุ	- ชุ - ลุ	- - - ช

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ร - ท	- ลุ - ท	- ลุ - ชุ	- - - ลุ	- ลุ - ชุ	- ล - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 2

- - ดั ดั	- ท - ดั	- - รุ รุ	- มุ - รุ	- - ด ด	- ท - ดั	- รุ - มุ	- รุ - ดั
- ด - -	- ท - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ท - ด	- ร - ม	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ท - ลุ	- ชุ - ท	- ด - -	- ช - ลุ	- ลุ - ชุ	- ลุ - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ท - รุ	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ท - ล	- - - ท	- - - ชุ	- - - ลุ	- ท - ร	- ท - ลุ	- - - ชุ	- - - ท

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ท - ลุ	- - - ท	- - - ชุ	- - - ลุ	- ลุ - ชุ	- ลุ - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

เพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ มี 5 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- ม - -	- - - -	- - ร ม	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - ร ด	- ชุ - ด	- ด - -	- ร - -	- - - ร

- - - -	- ด - ด	- ด - -	ร ร - ด	- - - ชุ	- - ลุ ท	- - ลุ ท	- - ด ร
- - - ชุ	- - - ชุ	- ชุ - ลุ	- - - ชุ	- รุ - -	- ชุ - -	ลุ ชุ - -	ลุ ท - -

- - - ด	- - ร ม	- ช - ช	- ม - -	- - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ช - -	- ด - -	- - - ม	- - ร ด	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

- - - -	- ด - ด	- ด - -	ร ร - ด	- ท - -	- ล - -	- ช - ช	- - - ดั
- ช - ช	- - - ช	- ช - ล	- - - ช	- - ล ช	- - - ช	- - - ร	- - - ด

- - - ท	- - ด ดั	- - - รั	- - ด ด	- ม - ม	- ม - -	รั รั - -	ดั ดั - ท
- - - ทุ	- ด - ด	- - - ร	- ด - ด	- ม - ช	- ม - ร	- - - ด	- - - ทุ

- ท - ล	- ช - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รั - ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช - ทุ	- ทุ - -	- ช - ล	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2 (ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 เท่ากับท่อน 2 ทางสำนักการสังคีต)

- - - -	- ม - ม	- - ร ม	- ช - ล	ท ล - -	ช - ช ล	ท ล - ล	ท ดั รั -
- - - ม	- - - ทุ	- ทุ - -	- ช - -	- - ช ร	- ร - -	- - ช -	- - - ดั

- มั - รั	- ดั - ล	- ดั - -	รั รั - ดั	- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ล	- ด - ร	- - - ด	- ล - ช	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 3

- - - -	- ด - ดั	- มั - รั	- ดั - ล	- - - -	- - ช ล	- ด - -	รั รั - ดั
- - - ด	- - - ด	- ม - ร	- ด - ม	- ร - ม	- พ - -	- ด - ร	- - - ด

- มั - รั	- ดั - ล	- ดั - -	รั รั - ดั	- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ม	- ด - ร	- - - ด	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 4

- - ดั ดั	- ท - ดั	- - รั รั	- มั - รั	- - ด ด	- ท - ดั	- รั - มั	- รั - ดั
- ด - -	- ทุ - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ทุ - ด	- ร - ม	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รั - ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช - ทุ	- ด - -	- ช - ล	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 5

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ช	- - - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ร - ช	- ล - ท	- รั - ท	- ล - ช
- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ช	- - - ล	- ล - ช	- ล - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

3.3 ทำนองหลักเพลงนกขมิ้นมอญ มีลักษณะการบรรเลงต่างกัน มีสร้อย ไม่มีสร้อย ถ้ามีสร้อยใช้บรรเลงในเพลงชุดย่ำเพียง ถ้าใช้ประกอบการแสดงก็จะมีส้อย ถ้าใช้บรรเลงกับย่ำเพียง เพลงนกขมิ้นมอญจะบรรเลงต่อจากเพลงทะเลแย มี 3 ท่อน มีส้อยท้าย ถ้านำมาใช้กับการแสดงจะใช้เพียงท่อนเดียว โดยนำท่อน 1 กับท่อน 2 ในย่ำเพียงมารวมกันแล้วตัดให้ลงกับคำร้อง

3.3.1 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้กับการแสดง)

- มี่ - มี่	- รั - ดี่	- - รั มี่	- มี่ - รั	- มี่ - รั	ดี่ มี่ - รั	- - - -	- ท - ท
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- ม - ร	ด ม - ร	- - - ทุ	- - - -

- ท รั -	ท ล - -	- - - -	ล ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช
- - - ล	- - ช ม	- ร - ม	- ร - ม	- ล - ช	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

กลับต้น

3.3.2 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้ในย่ำเพียง)

ท่อนที่ 1

- มี่ - มี่	- รั - ดี่	- - รั มี่	- มี่ - รั	- - - รั	- - - รั	- - - ดี่	- รั - ดี่
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- - - ช	- ร - -	- ด - -	- ร - ด

- ท - ล	- - ช ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ม - -	ช ม - -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ท่อนที่ 2

- - ดี่ ดี่	- - รั รั	- ช - ล	- รั - ดี่	- ล - -	ช ล - ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ด - -	- ร - -	- ร - ม	- ร - ด	- - ช ม	- - ช -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- รั - มี่	- ชี่ - ลี่	- ที่ - ลี่	- ชี่ - มี่	- รั - ชี่	- - ล ที่	- ที่ - ที่	- ลี่ - ชี่
- ล - ท	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ท	- รั - ท	- ล - ช

- ช - -	ช ล ดี่ -	- ช - -	ช ล ท ดี่	- ช - -	ช ล ดี่ -	- ช - -	ช ล ท ดี่
- ร - ม	- - - ช	- ร - ม	- - - -	- ร - ม	- - - ช	- ร - ม	- - - -

กลับต้น

3.3.3 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้ในรำสามภาค)มี 2 ท่อน บรรเลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น

ท่อนที่ 1

- มี่ - มี่	- รั - ดี่	- - รั มี่	- มี่ - รั	- - - รั	- - - รั	- - - ดี่	- รั - ดี่
- ช - ม	- รั - ด	- - - ม	- ช - รั	- - - ช	- รั - -	- ด - -	- รั - ด

- ท - ล	- - ช ล	ท ล - -	ช ล - ช	- รั - มี่	- ชี่ - ลี่	- ที่ - ลี่	- ชี่ - มี่
- ม - -	ช ม - -	- - ช ม	- - - รั	- ล - ท	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท

- รั - ชี่	- - ล ท	- ท - ท	- ล - ชี่	- ช - -	ช ล ดี่ -	- ช - -	ช ล ท ดี่
- ล - ช	- - - ท	- รั - ท	- ล - ช	- รั - ม	- - - ช	- รั - ม	- - - -

กลับต้น

ท่อนที่ 2

- - ดี่ ดี่	- - รั รั	- ช - ล	- รั - ดี่	- ล - -	ช ล - ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ด - -	- รั - -	- รั - ม	- รั - ด	- - ช ม	- - ช -	- - ช ม	- - - รั

- รั - มี่	- ชี่ - ลี่	- ท - ล	- ชี่ - มี่	- รั - ชี่	- - ล ท	- ท - ท	- ล - ชี่
- ล - ท	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ท	- รั - ท	- ล - ช

- ช - -	ช ล ดี่ -	- ช - -	ช ล ท ดี่
- รั - ม	- - - ช	- รั - ม	- - - -

กลับต้น

3.4 เพลงนกขมิ้นในดัมโบรี เพลงนกขมิ้นเป็นเพลง 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มี 3 จังหวะ
ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 มี 2 จังหวะใช้น้ำทับปรบได้

ทางร้องนกขมิ้น สามชั้น

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วเจ้าจะนอนที่รังไหน
นอนไหนกันนอนได้	สุ่มทุมพุ่มไม้ที่เคยนอน
ลมพัดมาอ่อนอ่อน	เจ้าจะร่อนไปตามลมเคย
ดอกเอ๋ย	ดอกขจร
นกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนที่ไหนเอ๋ย

3.4.1 เพลงนกขมิ้นสามชั้น ทำนองหลักเครื่องสาย

ท่อน 1

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- ร ม ร	ช ฟ ม ร	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -	- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
- ช ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -

- ล ช ม	ช ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

3.4.2 เพลงนกขมิ้นสามชั้น ทางห้องวงใหญ่

ท่อน 1

- ล - -	ช ม - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ล - -	ชํ ชํ - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ม - ช	- - - ด	- - - ร	- - - ม	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

ช - ม -	ช ฟ - -	- ร ม -	ช ฟ - -	- - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ร - ร	- - ม ร	ด - - ร	- - ม ร	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

- ล - -	ช ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- - - ดํ	- - ท ดํ	- - รํ ดํ	- - ท ดํ	- ดํ - รํ	ม ร - -	- - ล ท	ดํ - - ร
- - ช -	ท ล - -	ท ล - -	ท ล - -	- ช - -	- - ด ท	ล ช - -	- - ร -

- ล - -	ช ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ล

- - ล ท	- - ดั รั	- มั - -	รั ดั - -	- มั - -	มั รั - -	รั ท - -	ท ล - -
- ทุ - -	ล ท - -	ด - ร ด	- - ท ล	- - รั ท	- - ท ล	- - ล ทุ	- - ทุ ม

- ล - -	ช ม - -	- - - -	- ร - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- - ทุ ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ล

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - มั	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ทุ
- ร - ทุ	- ล - ทุ	- - - ล	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ทุ

กลับต้น

3.5 ทำนองหลักเพลงนกขมิ้นเถา เป็นเพลง 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มี 3 จังหวะ ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 มี 2 จังหวะใช้หน้าทับปรบไก่ และในท่อนที่ 3 มีการว่าดอก จะเพิ่มอีก 2 จังหวะ สามชั้นท่อน 1

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ล - -	ซํ ซํ - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- - ร ม	- - ฟ ซ	- ล - -	ซ ฟ - -
- ม - ซ	- - - ด	- - - ร	- - - ม	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ซ ฟ	- - ม ร

ซ - ม -	ซ ฟ - -	- ร ม -	ซ ฟ - -	- - ร ม	- - ฟ ซ	- ล - -	ซ ฟ - -
- ร - ร	- - ม ร	ด - - ร	- - ม ร	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ซ ฟ	- - ม ร

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ซ	- - - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ซ	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ร - ทุ	- ล - ซ	- - - ล	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

กลับต้น

สามชั้นท่อน 2

- - - ดํ	- - ท ดํ	- - รํ ดํ	- - ท ดํ	- ดํ - รํ	ม ร - -	- - ล ท	ดํ - - ร
- - ซ -	ท ล - -	ท ล - -	ท ล - -	- ซ - -	- - ด ท	ล ซ - -	- - ร -

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ซ	- - - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ซ	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ร - ทุ	- ล - ซ	- - - ล	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

กลับต้น

สามชั้น^๕ท่อน 3

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- - ล ท	- - ด รั	- ม - -	รั ด - -	- ม - -	ม รั - -	รั ท - -	ท ล - -
- ช - -	ล ท - -	ด - ร ด	- - ท ล	- - รั ท	- - ท ล	- - ล ช	- - ช ม

- ล - -	ช ม - -	- - - -	- ร - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- - ช ม	- - ร ท	- ล - ท	- ล - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - ม	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ช

กลับต้น

สองชั้น^๕ท่อน 1

- ช - ด	- ร - ม	- ม - ม	- ร - ด	- ช - ด	- ร - ม	- ร - -	ม ม - ร
- ร - ด	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ม	- - - ร

- ด - -	- ร - ร	- ม - -	- ร - ร	- - - -	- - ด ด	- ด - -	ร ร - ด
- ด - ร	- - - -	- ม - ร	- - - -	- - - ช	- - ด -	- ช - ล	- - - ช

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช
- ร - ท	- ล - ท	- ล - ช	- - - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

สองชั้น^๕ท่อน 2

- - ด ด	- ท - ด	- - รั รั	- ม - รั	- - ด ด	- ท - ด	- - ม ม	- รั - ด
- ด - -	- ท - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ท - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รั - ท	- ล - ช
- ท - ล	- ช - ท	- - ด -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

สองชั้น ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ช	- - - ล	- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ช	- - - ทุ

- - - -	- - - รม	- - ม ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- ล - ทุ	- - ด -	- ม - -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ทุ	- ร - ทุ	- ล - ช

กลับต้น

ชั้นเดียว ท่อนที่ 1

- ม - ม	- ร - ด	- - ร ม	- ม - ร	- - - ร	- - - ร	- - - ด	- ร - ด
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- - - ช	- ร - -	- ด - -	- ร - ด

- ท - ล	- - ช ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ม - -	ช ม - -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ชั้นเดียว ท่อนที่ 2

- - ด ด	- - ร ร	- ช - ล	- ร - ด	- ล - -	ช ล - ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ด - -	- ร - -	- ร - ม	- ร - ด	- - ช ม	- - ช -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ชั้นเดียว ท่อนที่ 3

- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - ล ท	- ท - ท	- ล - ช
- ล - ท	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ด	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล

วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเพลงนกขมิ้น ได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนโดยลำดับมาจนถึงขั้นสรุปในบทนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษา ทั้งอภิปรายผล และข้อเสนอแนะเป็นลำดับดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้นในทุกบริบท วิเคราะห์เพลงเดี่ยวนกขมิ้นสามชั้นทางของครูเบญจรงค์ ธนโกเศศและรวบรวมโน้ตเพลงนกขมิ้นในทุกบริบทเป็นทำนองหลักโดยได้รับความอนุเคราะห์ในการรวบรวมโน้ตเพลงนกขมิ้นจากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

1.1 การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ

1.1.1 ศึกษาประวัติเพลงนกขมิ้น ผลจากการศึกษามีดังนี้

เพลงนกขมิ้นเดิมเป็นอัตราจังหวะสองชั้นอยู่ในเพลงเรื่องชื่อเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงรวมอยู่ในเรื่องเพลงข้าทาสนางเจ้าสมัยอยุธยาประกอบด้วยเพลงข้าคือเพลงนกขมิ้น (นกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมีย) เพลงสองไม่มีอยู่ด้วยกัน 2 เพลงคือเพลงฝรั่งคู่ เพลงกระต่ายเต้น ท่อนที่ 1 เพลงเร็วคือกระต่ายเต้นท่อนที่ 2 ท่อนที่ 3 ต่อด้วยตอนปลายกระต่ายเต้น จบด้วยเพลงลา นกขมิ้นตัวเมียจัดเป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงเรียกเป็นคำหน้าพาทย์แผลงว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” โดยเฉพาะประกอบการแสดงหนังใหญ่ ตอนบทบาทนางสุวรรณกันยุมา ก่อนเวลาจะขึ้นเฝ้าทศกัณฐ์ เพลงนกขมิ้นยังมีทำนองหนึ่งซึ่งมีอัตราจังหวะชั้นเดียว ซึ่งเป็นชั้นเดียวของทำนองนกขมิ้นตัวผู้ เพลงอัตราจังหวะนี้แทรกอยู่ในเพลงเร็วของมอญซึ่งมีนักดนตรีไทยนำมาบรรเลงกันทั่วไป ต่อมาครูเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นสองชั้นทำนองเจ้าสมัยอยุธยานี้ มาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น สำหรับบรรเลงร้องส่งเป็นเพลง สามท่อนเฉพาะในท่อนที่ 3 ครูเพ็งได้แต่ง “ว่าดอก” เพื่อเปิดโอกาสให้วัดความสามารถในการขับร้อง และบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีเพลงอัตราจังหวะสามชั้นนี้ได้รวมเข้าชุด และเป็นเพลงสุดท้ายในลำดับต้นเพลงฉิ่ง ในปีพ.ศ. 2476 ครูมนตรีตราโมท ได้ทำทำนองอัตราจังหวะสามชั้นของครูเพ็ง ที่มีการ “ว่าดอก” มาแต่งตัดเป็นอัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียวบรรเลงติดต่อกันเป็นเพลงเถา โดยคงให้มีทำนองและการว่าดอกตามแบบของครูเพ็ง

1.1.2 วิวัฒนาการของเพลงนกขมิ้น จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับวิวัฒนาการเพลงนกขมิ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้ เพลงนกขมิ้นมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับชั้น จากเพลงซ้ำเรื้อรังนกขมิ้นถ้าความเป็นนกขมิ้นของเดิมจะรวมถึงการพัฒนาการของเพลงที่มีการว่าดอก ถ้าจะกล่าวถึงการว่าดอกก็คงจะนึกถึง “ ดอกเอ๋ย ดอกขจร นกขมิ้นเหลืองอ่อน คำแล้วจะนอนไหนเลย ” ซึ่งถือเป็นคำที่นิยมในหมู่นักบรรเลงและนักฟังดนตรี และที่เรียกกันว่านกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียนั้นยังไม่มีใครสามารถตอบได้ แต่ก็เป็นที่น่าพิศวงในหมู่นักดนตรีไทยว่า ทั้งสองเพลงนี้บรรจุอยู่ในเพลงเรื่องเรื่องหนึ่งที่ชื่อว่าเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือแม่หม้ายคร่ำครวญ และเพลงนกขมิ้นตัวผู้ก็ถือว่าเป็นที่มาของเพลงนกขมิ้นอื่นๆ เช่นเพลงนกขมิ้น(เพลงสุดท้าย)ในเพลงตับมโหรี และถึงเฉพาะเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นนกขมิ้นเถา เมื่อเพลงเถาได้รับความนิยม ก็มีผู้นำเพลงนกขมิ้นสามชั้นมาทำเป็นเพลงเดี่ยว โดยเอกลักษณ์เฉพาะก็คงอยู่ที่มีการว่าดอก ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของเพลงนกขมิ้น

1.1.3 บทบาทของเพลงนกขมิ้น ผู้วิจัยแบ่งบทบาทเพลงนกขมิ้นต่อการรับใช้สังคมออกเป็น 3 ประเภท

1.1.3.1 เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม ทั้งนี้เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมของไทยนั้นไม่ว่าจะเป็นแบบพระราชพิธีหรือพิธีประชาชนทั่วไปต่างใช้เพลงแบบเดียวกัน โดยส่วนใหญ่จะใช้วงปี่พาทย์และเลือกบรรเลงเพลงประเภทเพลงเรื่องซึ่งหมายถึงการนำเอาเพลงเกร็ดหลาย ๆ เพลงที่นำมารวมกันเป็นชุดส่วนใหญ่จะใช้เพลง 2 ชั้นแต่เน้นไปที่การบรรเลง และมักจะใช้ในเรื่องของ การบรรเลงประกอบพิธีกรรมซึ่งแบ่งตามพิธีกรรมที่จะนำไป เพลงเรื่องที่นิยมเลือกมาบรรเลง เช่นเพลงเรื่องพระรามเดินดง เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงเรื่องนกขมิ้น เป็นต้น เพลงเรื่องนั้นไม่มีการขับร้องใช้บรรเลงเพียงอย่างเดียว การเรียกชื่อเพลงเรื่องนั้นเรียกเหมือนกับการเรียกชื่อดับเพลงคือเรียกตามชื่อเพลงในอันดับแรกเช่น เพลงเรื่องนกขมิ้น แต่ในกรณีที่เป็นวงเครื่องสายไทย ก็มักเลือกเพลงดับมโหรีหรือเพลงเถามาบรรเลงเป็นเหตุผลเดียวกับเพลงเรื่อง เพื่อความสะดวกในการเลือกเพลงมาบรรเลงติดต่อกันเมื่อต้องบรรเลงเป็นเวลานาน

เพลงนกขมิ้นในการแสดง เพลงนกขมิ้นเป็นอีกเพลงหนึ่งที่สามารถบรรเลงได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เพลงนกขมิ้นที่บรรเลงสำหรับงานมงคลนั้น เช่นเพลงเรื่องนกขมิ้น(แม่หม้ายคร่ำครวญ)ที่บรรเลงสำหรับหนังใหญ่ เพลงนกขมิ้นสองชั้นและเพลงสองไม้ในเพลงเรื่องนกขมิ้นใช้สำหรับละครเรื่องมโนราห์ และละครดึกดำบรรพ์เรื่องควี เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการรำ 12 ท่าของมอญ และในส่วนของเพลงนกขมิ้นที่บรรเลงเนื่องในงานอวมงคล เช่น เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการแสดงรำสามภาค เพลงนกขมิ้นชั้นเดียวในเพลงเถาหรือเพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับรำโยคีถวายไฟ เป็นต้น

เพลงนกขมิ้นในการขับกล่อม ส่วนใหญ่ในโบราณเพลงตับมโหรี จะบรรเลงให้เจ้านายฟังเพื่อเป็นการพักผ่อนหรือเป็นการกล่อมให้นอนซึ่งบทบาทดังกล่าวนั้นค่อยๆ ลดหน้าที่ลงแต่ในปัจจุบันนี้การบรรเลงในส่วนของการขับกล่อมก็หมายถึงการบรรเลงเพื่อการฟัง ซึ่งจะไม่มีการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้องกับส่วนใหญ่จะเป็นวงที่มีเสียงเบา

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นยังพบบทบาทในการรับใช้สังคมไทยในด้านอื่นๆ ดังนี้

เพลงนกขมิ้นในการศึกษา เพลงตับต้นเพลงฉิ่ง เพลงเรื่องนกขมิ้นและเพลงเดี่ยวนกขมิ้น ในปัจจุบันหลักสูตรสาขาศนตรีไทยภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ได้นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรเพื่อดำรงไว้ตามเจตนารมณ์ของโบราณจารย์

การประชัน และการประกวด เมื่อมีการประชันก็มักจะปรากฏเพลงนกขมิ้นเถาและเพลงเดี่ยวนกขมิ้น เพลงนกขมิ้นเถานอกจากจะเป็นเพลงเก่าที่ไม่ค่อยจะบรรเลงให้เห็นบ่อยนักยังเป็นเพลงลาอีกด้วยและที่สำคัญเป็นเพราะครูมนตรีเป็นผู้ประพันธ์ให้ครบเถาก็ได้ ส่วนเพลงเดี่ยวนกขมิ้นเป็นเพลงที่นักดนตรีมักจะอดทนกันเพราะมีการว่าดอก และถือเป็นเพลงเดี่ยวเพลงแรกที่ครูดนตรีมักจะต่อให้กับลูกศิษย์

1.2 วิเคราะห์ทางเดี่ยวซอด้วงเพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ของครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ
ผลจากการศึกษาพบว่า

1.2.1 โครงสร้างทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

ประวัติเพลงนกขมิ้นสามชั้น ครูเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นสองชั้นทำนองเก่าสมัยอยุธยาขึ้นมาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นสำหรับบรรเลงร้องส่งเป็นเพลง สามท่อน เฉพาะในท่อนที่ 3 ครูเพ็งได้แต่ง“ว่าดอก ” เพื่อเปิดโอกาสให้วัดความสามารถในการขับร้อง และบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรี ลักษณะของเพลงเดี่ยวเป็นเพลงที่ใช้บรรเลงวัดฝีมือของนักดนตรี โดยบรรเลงทางเดี่ยวที่ตนถนัด เพลงเดี่ยวจะเป็นเพลงท่อนเดียว หลายท่อน หรือเป็นเพลงเถาก็ได้ ในแต่ละท่อนจะต้องบรรเลงสองเที่ยว หรือมากกว่าแล้วแต่ผู้คิดประดิษฐ์ทาง โดยในเที่ยวแรกอาจจะมีการดำเนินทำนองช้าๆ เรียกทางโอดหรือทางหวาน และในเที่ยวที่สองจะบรรเลงเที่ยวพันหรือทางเก็บก็ได้ โดยทั้งสองเที่ยวจะต้องสัมพันธ์กันกับทำนองหลัก เพลงเดี่ยวที่ควรรู้จัก เช่นเพลงพญาโศก สารถี นกขมิ้น เป็นต้น

เพลงเดี่ยวนกขมิ้น สามชั้นใช้น้ำทับปรบไก่อ มี 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มีความยาวเท่ากับ 3 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 2 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 3 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ มีการว่าดอกตามเสียงร้องในท่อนที่ 3 ทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น

1.2.2 ศึกษาเปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยว

1.2.2.1 เปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยวเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นท่อนที่ 1

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	--- ลขม	ขร มร ม	ร - - -	ขร มร ม	- ร - ม	ชฟช ลขร	มรช ม	ขร มร ม
	----	- - - -	ด ท - ด	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- ลขร	ข มร -	- - - -	- - ร ม	ร - - -	- - - ม	ลข มร	ข มร -
	- - - -	- - - ด	ท ลช ล	ท ด - -	- ด ลช	ด ลช -	- - - -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ลขม	ข มร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	ร - - -	- - - มร	- - - -	ขร มร - ม	ร - - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร- ร มร ร
	ด - - ช	- - - ด	ร ท - ด	- - ด -	ด - - -	- - - -	- - - -	ด - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ช ฟ ม ฟ	ช ฟ ม ร
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ม - ช	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
	- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	- มร - ร	- ม - ฟ	- - ชฟ	มร ร มร
	- - - ช	ท ลช ลท	- ล - ท	- ด - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- ด - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - ร -	- ร มร	ช - ร ม	ฟชฟมฟลชฟ	- ร มร	ช ฟ ม ร
	ช ล ท ช	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด -	- ด - -	- - - -	ด - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร มร	ช ฟ ม ร	- ร มร	ช ฟ ม ร	- - ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
	- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -	- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- - - ช	- - - ล	- ด - ล	- ดช - ลช	ล ช - ม	ช ฟช ลขร	ขมร - ม	ขร มร มร
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ด - -	- - - ด
ทางพัน	ช ช ช -	ช ช ช ด	ช ช ช -	ช ช ช -	ด ล ด ช	ล ช - มร	มร - ร	ข มร -
	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ม	- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด
ทำนองหลัก	- ลขม	ข มร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

บรรทัดที่ 5

ทางโอด	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม	ช ร ม ร ช -	ช ร ม ร- ม	- ล - ม	- ล ม ช ล ล
	- - ช ล ท	- - - ล	- ท ล ร ล	ท - ล ช -	- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม	- - - ร	- - ร ม	- ร ม ช	ร ม ช ล
	- - - ท	- - ท ล	- ท ล ช	ท ล ช -	ช ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 6

ทางโอด	- ล ช ม	ช - ร ช	- ช - ล	ท ล ช - ล ช	- ช - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ร - ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	ช ม ร -	- - ล ช ม	- ช ร ม ร ช
	- - - ท	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ช	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ช

1.2.2.2 เปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยวเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นตอนที่ 2

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
	- - - -	- - - ด	- - - ร	ด ท - ด -	- - - -	- ด - ท	- ล ช - ล ท	ด ร ด ท ด ร
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -	ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
	- - - -	ช ล ช ด	ท ล ช ล	ท ด - ด	- - ด -	- - ด ช	ท ล ด ท	- ด - -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -	- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
	- - ช ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด	- ด - -	- - ด ท	ล ช ล ท	ล ท ด -

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - ม ร	- ช - -	- - ช ร	- ม ร - ม	- ร - ม	ช ฟ ช ล ช ร	- ม ร ช -	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - - -	- - - ช	ล ท ล ช ล ท
ทางพัน	- - - -	- - - -	ร - - ร	ม - ร ม	ช ร ม ช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - ร -
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -	- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด
ทำนองหลัก	- ล ช ม	ช ม ร -	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - -
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ม	- ช - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลชม ชลล
	- ท - ท	- - รล	ทล รล	ท ลช - -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	- - - -	- - - -	- - - -	ม ช ร ม	ม ช ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
	ท ท ล ท	ล ท ช ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ช ล
ทำนองหลัก	- - - - ร	- - - -	- - - -	- - - - ม	- - - - ร	- - - - ม	- - - - ช	- - - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลชม	ช - ร ช	- ช - ล	ทำลช - - ลทำ	- ช - ม	ช ม ร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ชร ม ร -	- - ลชม	- ชร - ช
	- - - - ล	- ท ล ช	ท ล ช ล	ท ล - ท	- - - -	- - - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - - ท	- ล - ช	- - - - ล	- - - - ท	- - - -	- - - - ท	- - - - ล	- - - - ช

1.2.2.3 เปรียบเทียบทำนองหลักกับทำนองเดี่ยวเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นท่อนที่ 3

บรรทัดที่ 1

ทางโอด	- - - -	ร ม ร - - -	- - - -	- - - - ม	- - - - ชร	ม ร - ม	- ล - ม	ล ม ช ล
	- - - - ชลท	- - - - ล	ทล ร - ล	ท ลช -	- - - -	- - - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ช ม ร	- - - -	- - - - ลช	ม ร ช ม	ร - ม ร	- - - -	- - - -	- - - -
	- - - - ท	ล ช ท ล	ช - - -	- - - -	- - - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ช ท ล
ทำนองหลัก	- - - - ร	- - - -	- - - -	- - - - ม	- - - - ร	- - - - ม	- - - - ช	- - - - ล
	- ท - -	- ท - ล	- - - - ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 2

ทางโอด	- - - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - - ล	- - - -	- - - - ม
	- - - -	- - - - ท	ลช - - ลท	- - - - ล	- - - - ทล	- - - - ล	ท ล ร ล	ท ลช - -
ทางพัน	- - - -	- - - - ม	ร ช - - ม	ร - - -	ช ม ช ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - - ม
	ท ช ล ท	ด ช ด -	- - - - ด -	- - - - ด ท ล	- - - -	- - - - ล	- - - - ล	ท ช ล -
ทำนองหลัก	- - - -	- - - - ร	- - - - ม ร -	ร - - -	- - - - ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - - ม
	- - - - ชลท	ล ท ด -	ด - - - ด	- - - - ด ท ล	- - - - ท	- - - - ทล	- - - - ลช	ท ล ช -

บรรทัดที่ 3

ทางโอด	- - - ซ	ฟซ ลซ -	- - - ซร	มร - ม	- ซ - ร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ซ ล
	- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -	- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -
ทางพัน	ล ซ ล ม	ซ ร ม -	ร - ร -	ม ร ซ ม	ซ ร ม -	ร ม ซ ร	ม ซ ล ม	ร ม ซ ล
	- - - -	- - - ท	- ซ - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - -	- ร - ม	- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล
	- - - -	- - - ท	- ล - ท	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

บรรทัดที่ 4

ทางโอด	- ลซม	ซ - ร ซ	- - - -	- - - -	- ร - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	ซ ร - ซ
	- - - -	- - - -	- ซ - ล	ทำลัซ - ลัทำ	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทางพัน	ร - ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -	- ร - ม	- ซร มร -	- - ลซม	- ร - ซ
	- ม - ท	- ท ล ซ	ท ล ซ ล	ท ล - ท	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -
ทำนองหลัก	- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
	- - - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

2.2 การเปรียบเทียบวรรณคดี เพลง ลูกตลกและบันไดเสียง ผลจากการศึกษาพบว่า

การศึกษาและวิเคราะห์เพลงนขม้น 3 ชั้นในทำนองหลักพบว่า เพลงนขม้น 3 ชั้นมีการใช้กลุ่มเสียงในบันไดเสียงโด และบันไดเสียงซอล ในทางเดียวสอดคล้องเพลงนขม้น 3 ชั้นของอาจารย์ เบญจรงค์ ธนโกเศศ ผู้ประพันธ์ทำนองยังคงใช้เสียงในกลุ่มบันไดเสียงโด และบันไดเสียงซอล โดยผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็นบรรทัดดังนี้

ท่อน 1

บรรทัดที่ 1	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 2	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 3	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 4	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 5	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 6	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล

ท่อน 2

บรรทัดที่ 1	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 2	ด ร ม X ซ ล X	บันไดเสียงโด
บรรทัดที่ 3	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล
บรรทัดที่ 4	ซ ล ท X ร ม X	บันไดเสียงซอล

พบเสียงของลูกตกในแต่ละวรรคเพลงนกขมิ้นสามชั้นท่อนที่ 3 ดังนี้

วรรคที่ 1	ลูกตกเสียง มี	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 6)
วรรคที่ 2	ลูกตกเสียง ลา	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 2)
วรรคที่ 3	ลูกตกเสียง ลา	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 2)
วรรคที่ 4	ลูกตกเสียง มี	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 6)
วรรคที่ 5	ลูกตกเสียง มี	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 6)
วรรคที่ 6	ลูกตกเสียง ลา	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 2)
วรรคที่ 7	ลูกตกเสียง ที	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 3)
วรรคที่ 8	ลูกตกเสียง ซอล	ซึ่งเป็นบันไดเสียงที่ 3 ในบันไดเสียง ซอล (ซ 1)

2.3 ความสัมพันธ์ของเสียงลูกตกและการแปรทำนอง

1. บันไดเสียง ด1 มีการแปรทำนองทั้งเทียวโอดและเทียวเก็บได้ 12 ทำนอง

ดังนี้

ทำนองที่ 1			
- ร - ม	ซฟซ ลซร	มรซ ม	ซร มร ม
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 2			
ร - - -	- - - ม	ล ซ ม ร	ซ ม ร -
- ด ล ซ	ด ล ซ -	- - - -	- - - ด

ทำนองที่ 3			
- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - -
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

ทำนองที่ 4			
ล ซ - ม	ซ ฟซ ลซร	ซมร - ม	ซร มร มร
- - - -	- - - -	- ด - -	- - - ด

ทำนองที่ 5			
ดํ ลํ ดํ ชํ	ลํ ชํ ม ร	ม ร - ร	ชํ ม ร -
- - - -	- - - -	- - ด -	- - - ด

ทำนองที่ 6			
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ชํร
- - - -	- - - ด	ว ดท ด	- - - -

ทำนองที่ 7			
- - - -	- - - -	- - - -	- - ร -
- - - -	ชํ ล ชํ ด	ท ล ชํ ล	ท ด - ด

ทำนองที่ 8			
- - - -	- - - -	- - ร -	- - - -
- - ชํ ด	ท ล ท ด	ท ล - ด	ท ล ท ด

ทำนองที่ 9			
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ชํร
- - - -	- - - ด	ว ดท ด	- - - -

ทำนองที่ 10			
- ร - ม	ชํฟชํ ลชํร	- มรชํ -	- - - -
- - - -	- - - -	- - - ชํ	ล ทลชํ ลท

ทำนองที่ 11			
ชํ ร ม ชํ	ม ร ชํ ม	ร - ม ร	- - ร -
- - - -	- - - -	- ด - -	ด ท - ด

ทำนองที่ 12			
- ร - ม	ชํฟชํ ลชํร	- มรชํ -	- - - -
- - - -	- - - -	- - - ชํ	ล ทลชํ ลท

2. บันไดเสียง ด2 มีการแปรทำนองทั้งเพียวโอดและเพียวเก็บได้ 11 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
ร - - ร	- ม - ฟ	- - ซฟ	มร- รร ร
ด - - -	- - - -	- - - -	ด - - -

ทำนองที่ 2			
ฟ - ร ม	ฟ - ฟ ล	ซ ฟ ม ฟ	ซ ฟ ม ร
- ด - -	- ด - -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 3			
- - ร ม	ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ซ ฟ ม ร
- ด - -	- - - -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 4			
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ร
- - - ซ	ทลซ ลท	- ล - ท	- ด - -

ทำนองที่ 5			
- - - -	- - - -	- - ร -	- ร ม ร
ซ ล ทซ	ล ท ด ล	ท ด - ท	ด -

ทำนองที่ 6			
- ร ม ร	ซ ฟ ม ร	- ร ม ร	ซ ฟ ม ร
- - - -	- - - -	ด - - -	- - - -

ทำนองที่ 7			
- ม ร - ร	- ม ร - ร	- ม ร - ร	- ม ร - ร
- - ด -	- - ด -	- - ด -	- - ด -

ทำนองที่ 8			
ซ - ร ม	ซ - ร ม	ซ - ร ม	ซ - ร ม
- ด - -	- ด - -	- ด - -	- ด - -

ทำนองที่ 9			
- - - ร	มร - -	- - - -	- - - ร
- - - -	- ด - ท	- ลซ - ลท	ดว ดทด ร

ทำนองที่ 10			
ร ร - ร	ม ร - -	- - - -	ร - ม ร
- - ด -	- - ด ซ	ท ล ด ท	- ด - -

ทำนองที่ 11			
- - - ร	ม ร - -	- - - -	- - - ร
- ด - -	- - ด ท	ล ซ ล ท	ล ท ด -

3. บันไดเสียง ด3 มีการแปรทำนองทั้งเทียวดและเทียวกึ่งได้ 10 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
- - - ลซม	ซร มร ม	ร - - -	ซร มร ม
- - - -	- - - -	ด ท - ด	- - ด -

ทำนองที่ 2			
- ล ซ ร	ซ ม ร -	- - - -	- - ร ม
- - - -	- - - ด	ท ล ซ ล	ท ด - -

ทำนองที่ 3			
- ล ซ ม	ซ ม ร -	- - - ร	- - - ม
- - - -	- - - ด	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 4			
ว - - -	- - - มว	- - - -	ซว มว - ม
ด - - ซ	- - - ด	ว ท - ด	- - ด -

ทำนองที่ 5			
- - - -	- - - -	ว - - ว	ม - ร ม
ท ซ ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -

ทำนองที่ 6			
- ม - ซ	- - - -	- - - ว	- - - ม
- - - -	- ล - ด	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 7			
- - - ซ	- - - ล	- ด - ล	- ดซ - ลซ
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 8			
ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ ด	ซ ซ ซ -	ซ ซ ซ -
- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - ม

ทำนองที่ 9			
- - - มว	- ซ - -	- - ซว	- มว - ม
- - - -	- - - ด	- - - -	- - ด -

ทำนองที่ 10			
- - - -	- - - -	ว - - ว	ม - ร ม
ท ซ ล ท	ด ล ท ด	- ท ด -	- ด - -

4. บันไดเสียง ซ1 มีการแปรทำนองทั้งเทียวจี๊ดและเทียวกีบได้ 4 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
- ซ - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	- ร- ซ
- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 2			
- ร - ม	ซ ม ร -	- - ลซม	- ซร มรซ
- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 3			
- ร - ม	- ร - -	- - - -	- - - -
- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

ทำนองที่ 4			
- ร - ม	- ซร มร-	- - ลซม	- ซร- ซ
- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -

5. บันไดเสียง ซ2 มีการแปรทำนองทั้งเทียวจี๊ดและเทียวกีบได้ 10 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
ซร มร ซ -	ซร มร- ม	- ล - ม	- ลม ซลล
- - - ท	- - ท -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 2			
- - - ร	- - ร ม	- ร ม ซ	ร ม ซ ล
ซ ล ท -	ล ท - -	ท - - -	- - - -

ทำนองที่ 3			
- - - ล	- - - -	- - - -	ร ม ร -
- - - -	- - - ท	ลซ - - ลท	- - - ล

ทำนองที่ 4			
- ซ - ร	ม ร - ม	- ล - ม	- ลซม ซลล
- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 5			
ม ซ ร ม	- ร - -	- ร - -	- - - -
- - - -	ด - ท ด	ท - ท ด	ล ท ซ ล

ทำนองที่ 6			
- - - ซร	มร - ม	- ล - ม	ล ม ซ ล
- - - -	- - ท -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 7			
ร - ม ร	- - ร -	- - - -	- - - -
- ด - -	ด ท - ด	ท ล ด ท	ล ซ ท ล

ทำนองที่ 8			
- - - -	- - - ม	ร ซ - ม	ร - - -
ท ซ ล ท	ด ซ ด -	- - ด -	- ด ท ล

ทำนองที่ 9			
- - - -	- - - ร	- ม ร -	ร - - -
- ซ ล ท	ล ท ด -	ด - - ด	- ด ท ล

ทำนองที่ 10			
- - - ร	- - - ม	- - - ซ	- - - ล
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

6. บันไดเสียง ๓3 มีการแปรทำนองทั้งเที้ยวโอดและเที้ยวเก็บได้ 5 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
- ลขม	๓ - ร ๓	- ๓ - ล	ทำล๓ - - ลทำ
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ทำนองที่ 2			
ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
- - - ท	- ท ล ๓	ท ล ๓ ล	ท ล - ท

ทำนองที่ 3			
- ร - -	- - - -	- - - -	- - - -
- - - ท	- ล - ๓	- - - ล	- - - ท

ทำนองที่ 4			
ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
- - - ล	- ท ล ๓	ท ล ๓ ล	ท ล - ท

ทำนองที่ 5			
ร ม ร -	ร - - -	- - - -	- - ร -
- - - ท	- ท ล ๓	ท ล ๓ ล	ท ล - ท

7. บันไดเสียง ๓6 มีการแปรทำนองทั้งเที้ยวโอดและเที้ยวเก็บได้ 10 ทำนองดังนี้

ทำนองที่ 1			
- - - -	ร ม ร -	- - - -	- - - ม
- - ๓ลท	- - - ล	- ทลร ล	ท - ล๓ -

ทำนองที่ 2			
๓ ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
- - - ท	- - ท ล	- ท ล ๓	ท ล ๓ -

ทำนองที่ 3			
- - - ร	- - - -	- - - -	- - - ม
- ท - -	- ท - ล	- - - ฅ	- - - -

ทำนองที่ 4			
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
- ท - ท	- - รล	ทล รล	ท ล ฅ - -

ทำนองที่ 5			
- - - -	- - - -	- - - -	ม ฅ ร ม
ท ท ล ท	ล ท ฅ ล	ฅ ท ฅ ล	- - - -

ทำนองที่ 6			
- - - -	ร ม ร - - -	- - - -	- - - ม
- - ฅ ล ท	- - - ล	ทล ร - ล	ท ล ฅ -

ทำนองที่ 7			
ฅ ม ร	- - - -	- ม ล ฅ	ม ร ฅ ม
- - - ท	ล ฅ ท ล	ฅ - - -	- - - -

ทำนองที่ 8			
- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม
- - - ทล	- - - ล	ท ล รล	ท ล ฅ - -

ทำนองที่ 9			
ฅ ม ฅ ร	ม - ร -	ร - ร -	- - - ม
- - - -	- ท - ล	- ท - ล	ท ฅ ล -

ทำนองที่ 10			
- ม ร -	ม ร - -	ร - - -	- - - ม
- - - ท	- - ทล	- ท ล ฅ	ท ล ฅ -

2.4 ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเพลง

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

ผู้วิจัยได้นำทำนองหลักเครื่องสายเพลงนกขมิ้น 3 ชั้นมาใช้เทียบเคียงกับทางเดี่ยวซอด้วง เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ของอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ เพื่อจะได้เห็นรูปแบบในการดำเนินทำนองได้ง่ายขึ้น และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักกับทางเดี่ยว โดยผู้วิจัยได้แบ่งอธิบายผลวิเคราะห์ทางเดี่ยวทีละ 8 ห้อง ในการวิเคราะห์ส่วนของทำนองหลักเครื่องสายนั้น จะมีการดำเนินทำนองที่เหมือนกันทั้งเที่ยวแรกและเที่ยวกลับในแต่ละท่อน แต่ในส่วนของทางเดี่ยวซอด้วงนั้นเที่ยวแรกและเที่ยวกลับในแต่ละท่อนจะมีวิธีการบรรเลงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ทั้งเที่ยวแรก และเที่ยวกลับของแต่ละท่อนโดยเทียบเคียงไปกับทำนองหลัก

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ดรุม x ซล x ลักษณะของการดำเนินทำนองมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมาก โดยมีการคงเสียงลูกตกไว้ในห้องที่ 1,2,4,6 และ 8 ซึ่งตรงกับเสียงลูกตกในทำนองหลัก ส่วนในห้องที่ 1,2,3,4,6,7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรเลงขึ้น เพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 5 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ดรุม x ซล x ลักษณะของการดำเนินทำนองมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมาก มีการคงเสียงลูกตกไว้ทุกห้อง ซึ่งตรงกับเสียงลูกตกในทำนองหลักในห้องที่ 1 เป็นลูกตกของห้องที่ 8 ในบรรทัดที่ 1 (การสะบัดฝากเสียง) ส่วนในห้องที่ 2, 3, 4 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรเลงขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 5, 6 และ 7 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่ เสียง ดรุม x ซล x ในห้องที่ 4 และห้องที่ 8 ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ในส่วนของทางพันในห้องที่ 6 มีการสืบทอดขึ้นซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงทักษะของผู้บรรเลง ในส่วนของเที่ยวโอด ห้องที่ 1 เป็นการลากคันชักยาวขึ้นเสียงเดียว ส่วนในห้องที่ 2, 5, 7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรเลงขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดี่ยวยกเว้นในห้องที่ 3, 4 และ 6 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่าเสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโดได้แก่เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองทางพื้นมีความสัมพันธ์กับทำนองหลักโดยส่วนมาก มีการรูดสายเอกใช้เสียงสูงเพื่ออวดทาง และอวดความสามารถของผู้บรรเลง แต่ทางโอดนั้นลูกตกไม่ค่อยสัมพันธ์กัน ในห้องที่ 1, 2, 3 แต่จะมาลงเสียงเดียวกันในห้องที่ 4 ส่วนในห้องที่ 6, 7 และห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรทัดขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 5 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง $\text{ซลท} \times \text{รม} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 7 ที่ลากคันชักยาว 2 ตัวโน้ตเพื่อให้เกิดความหวานเพื่อจะสะบัดเสียงในห้องต่อไป และห้องที่ 2, 3, 4, 5, 6 และห้องที่ 8 เป็นการรวบคันชักเป็นการสืบทอดบรรทัดขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 6 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง $\text{ซลท} \times \text{รม} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสะบัดเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคันชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3, 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5, 6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคันชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

นกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 2

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ในห้องที่ 1 เป็นการลากคันชักยาวขึ้นเสียงเดิมมาจากห้องก่อนหน้านี้ ส่วนในห้องที่ 2 ถึงห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรทัดขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงโด ได้แก่เสียง $\text{ดรัม} \times \text{ซล} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ส่วนในห้องที่ 1 ถึงห้องที่ 8 เป็นการสืบทอดบรรทัดขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง $\text{ซลท} \times \text{รม} \times$ ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการลากเสียง และห้องที่ 2, 3, 4, 5, 6, 7 และห้องที่ 8 เป็นการรวบคันชักเป็นการสืบทอดบรรทัดขึ้นเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสลับเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคั่นชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3 , 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5 ,6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

นทขมั้น 3 ชั้น ท่อน 2

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 1 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 เป็นการสลับเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4,5,6 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาวเป็นการสืบแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคาย และความชัดเจนของทำนองเดียวห้องที่ 7 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาว 2 เสียง เพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 2 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 4 และห้องที่ 8 เท่านั้นส่วนห้องอื่นๆจะเป็นในลักษณะของการฝากเสียง ในห้องที่ 1,5 เป็นการลากเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4, 6,7 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาว เป็นการสืบแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 3 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า เสียงส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบันไดเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 4,6 และห้องที่ 8 เท่านั้นส่วนห้องอื่นๆจะเป็นในลักษณะของการฝากเสียง ในห้องที่ 1,5 เป็นการลากเสียง ส่วนในห้องที่ 2,3,4, 6,7 และห้องที่ 8 ที่รวบคั่นชักยาว เป็นการสืบแบบรวบคั่นชักเพื่อต้องการความคมคายและความชัดเจนของทำนองเดียว

ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในบรรทัดที่ 4 จากทำนองผู้วิจัยพบว่า อยู่ในกลุ่มเสียงซอล ได้แก่เสียง ซลท x รม x ลักษณะของการดำเนินทำนองสัมพันธ์กับทำนองหลักอย่างชัดเจนในห้องที่ 1 และห้องที่ 7 เป็นการสลับเสียง ส่วนในห้องที่ 2 ที่ลากคั่นชักยาว เพื่อให้ห้องที่ 3 , 4 รูดสายเพื่อให้เสียงสูงขึ้นและห้องที่ 5 ,6 และห้องที่ 8 เป็นการลากคั่นชักเสียงยาวเพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนองเดียว

1.3 รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขมิ้นทุกบริบท

1.3.1 เพลงนกขมิ้นสองชั้นที่ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องนกขมิ้น

1.3.1.1 เพลงนกขมิ้นตัวผู้ มี 3 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- - ม -	- - - ด	- - - ร ม	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - - รด	- ชุ - -	- - ด -	- ร - -	- - - ร

- - - ม	- ร - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - ด ด	- ด - -	ร ร - ด
- - - -	- - - ชุ	- - - รุ	- - - -	- - - ชุ	- ด - -	- ชุ - ลุ	- - - ชุ

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ชช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ร - ท	- ลุ - ท	- ลุ - ชุ	- - - ลุ	- ลุ - ชุ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 2

- - ดั ดั	- ท - ดั	- - รุ รุ	- มุ - รุ	- - ดั ดั	- ท - ดั	- - มุ มุ	- รุ - ดั
- ด - -	- ท - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ท - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ท - ลุ	- ชุ - ท	- - ด -	- ชุ - ลุ	- ลุ - ชุ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล	- ท - รุ	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม
- ท - ลุ	- - - ท	- - - ชุ	- - - ลุ	- ท - ร	- ท - ลุ	- - - ชุ	- - - ท

- - - -	- - - ร ม	- - ม ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- รุ - ท	- ล - ช
- ลุ - ท	- - ด -	- มุ - -	- ชุ - ลุ	- ลุ - ชุ	- - - ท	- ร - ท	- ลุ - ชุ

กลับต้น

1.3.1.2 เพลงนกขมิ้นตัวเมีย มี 4 ท่อน

ท่อน 1

- - - -	- ม - ม	- ช - ช	- - ม -	- - - ด	- - - ร ม	- - - ม	- ช - ช
- - - มุ	- - - -	- - - ม	- - - รด	- ชุ - -	- - ด -	- ร - -	- - - ร

- - - -	- - - ด ด	- ด - -	ร ร - ด	- - - ชุ	- - - ลุ ท	- - - -	- ด - ร
- - - ชุ	- ด - -	- ชุ - ลุ	- - - ชุ	- รุ - -	- - ชุ -	- ลุ - ท	- - - -

- - - ด	- - - ร ม	- ช - ช	- - ม -	- ด - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ช - -	- - ด -	- - - ม	- - - ร ด	ช - ด -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

- - - -	- - - ด ด	- ด - -	ร ร - ด	- - ช ช	- ล - ช	- - - -	- ช ล ด
- - - ช	- - ด -	- ช - ล	- - - ช	- ช - -	- ล - ช	- ม - -	ฟ - - ด

- - ด ิ ท	- - ด ิ ด	- - ด ิ ร	- - ด ิ ด	- - ท ท	- ด ิ - ร	- ม ิ - ร	- ด ิ - ท
- - - ุ	- ด - -	- - - ร	- ด - -	- ุ - -	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ุ

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ช ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร ิ - ท	- ล - ช
- ร - ุ	- ล - ุ	- ล - ช	- - - ล	- ล - ช	- - - ุ	- ร - ุ	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 2

- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล	- ล - -	ช ช - -	ล ล - -	ท ท - ด
- ุ - ล	- ช - ุ	- - ด -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ล	- - - ุ	- - - ด

- ม ิ - ร	- ด ิ - ล	- ด ิ - -	ร ิ ร ิ - ด	- - - ช	- - ล ท	- ร ิ - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ม	- ด - ร	- - - ด	- ช - -	- - - ุ	- ร - ุ	- ล - ช

- - - -	- ด ิ - ด	- ม ิ - ร	- ด ิ - ล	- - - -	- - - ช ล	- ด ิ - -	ร ิ ร ิ - ด
- - - ด	- - - -	- ม - ร	- ด - ม	- ร - ม	- - ฟ -	- ด - ร	- - - ด

- ม ิ - ร	- ด ิ - ล	- ด ิ - -	ร ิ ร ิ - ด	- - - ช	- - ล ท	- ร ิ - ท	- ล - ช
- ม - ร	- ด - ม	- ด - ร	- - - ด	- ช - -	- - - ุ	- ร - ุ	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 3

- - ด ิ ด	- ท - ด	- - ร ิ ร	- ม ิ - ร	- - ด ิ ด	- ท - ด	- - ม ิ ม	- ร ิ - ด
- ด - -	- ุ - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ุ - ด	- ม - -	- ร - ด

- ท - ล	- ช - ม	- - - ร ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร ิ - ท	- ล - ช
- ุ - ล	- ช - ุ	- - ด -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ุ	- ร - ุ	- ล - ช

กลับต้น

ท่อน 4

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ช ช - ล	- ท - ร	- ท - -	ล ล - -	ช ช - ม
- ท - ล	- - - ท	- - - ช	- - - ล	- ท - ร	- ท - ล	- - - ช	- - - ท

- - - -	- - - ร ม	- - ม ม	- ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- ล - ท	- - ด -	- ม - -	- ช - ล	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

1.3.2 เพลงนกขมิ้นมอญ

1.3.2.1 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้กับการแสดง)

- ม - ม	- ร - ด	- - ร ม	- ม - ร	- ม - ร	ด ม - ร	- - - -	- ท - ท
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- ม - ร	ด ม - ร	- - - ท	- - - -

- ท ร -	ท ล - -	- - - -	ล ช - ล	- ร - ช	- - ล ท	- ร - ท	- ล - ช
- - - ล	- - ช ม	- ร - ม	- ร - ม	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

1.3.2.2 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้ในย่อเพียง)

ท่อนที่ 1

- ม - ม	- ร - ด	- - ร ม	- ม - ร	- - - ร	- - - ร	- - - ด	- ร - ด
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- - - ช	- ร - -	- ด - -	- ร - ด

- ท - ล	- - ช ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ม - -	ช ม - -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ท่อนที่ 2

- - ด ด	- - ร ร	- ช - ล	- ร - ด	- ล - -	ช ล - ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ด - -	- ร - -	- ร - ม	- ร - ด	- - ช ม	- - ช -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - ล ท	- ท - ท	- ล - ช
- ล - ท	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

- ช - -	ช ล ด -	- ช - -	ช ล ท ด	- ช - -	ช ล ด -	- ช - -	ช ล ท ด
- ร - ม	- - - ช	- ร - ม	- - - -	- ร - ม	- - - ช	- ร - ม	- - - -

กลับต้น

1.3.2.3 เพลงนกขมิ้นมอญ (ใช้ในรำสามภาค) อัตราจังหวะ 2 ชั้น

ท่อนที่ 1

- มี่ - มี่	- รั - ดี่	- - รั มี่	- มี่ - รั	- - - รั	- - - รั	- - - ดี่	- รั - ดี่
- ฅ - ม	- รั - ด	- - - ม	- ฅ - รั	- - - ฅ	- รั - -	- ด - -	- รั - ด

- ท - ล	- - ฅ ล	ท ล - -	ฅ ล - ฅ	- รั - มี่	- ฅ - ลี่	- ท - ลี่	- ฅ - มี่
- ม - -	ฅ ม - -	- - ฅ ม	- - - รั	- ล - ท	- ฅ - ล	- ท - ล	- ฅ - ท

- รั - ฅ	- - ล ท	- ท - ท	- ลี่ - ฅ	- ฅ - -	ฅ ล ดี่ -	- ฅ - -	ฅ ล ท ดี่
- ล - ฅ	- - - ท	- รั - ท	- ล - ฅ	- รั - ม	- - - ฅ	- รั - ม	- - - -

กลับต้น

ท่อนที่ 2

- - ดี่ ดี่	- - รั รั	- ฅ - ล	- รั - ดี่	- ล - -	ฅ ล - ล	ท ล - -	ฅ ล - ฅ
- ด - -	- รั - -	- รั - ม	- รั - ด	- - ฅ ม	- - ฅ -	- - ฅ ม	- - - รั

- รั - มี่	- ฅ - ลี่	- ท - ลี่	- ฅ - มี่	- รั - ฅ	- - ล ท	- ท - ท	- ลี่ - ฅ
- ล - ท	- ฅ - ล	- ท - ล	- ฅ - ท	- ล - ฅ	- - - ท	- รั - ท	- ล - ฅ

- ฅ - -	ฅ ล ดี่ -	- ฅ - -	ฅ ล ท ดี่	- ฅ - -	ฅ ล ดี่ -	- ฅ - -	ฅ ล ท ดี่
- รั - ม	- - - ฅ	- รั - ม	- - - -	- รั - ม	- - - ฅ	- รั - ม	- - - -

กลับต้น

1.3.3 เพลงนกขมิ้นสามชั้น ทางฆ้องวงใหญ่

ท่อน 1

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ล - -	ซํ ซํ - -	ดํ ดํ - -	รํ รํ - มํ	- - ร ม	- - ฟ ซ	- ล - -	ซ ฟ - -
- ม - ซ	- - - ด	- - - ร	- - - ม	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ซ ฟ	- - ม ร

ซ - ม -	ซ ฟ - -	- ร ม -	ซ ฟ - -	- - ร ม	- - ฟ ซ	- ล - -	ซ ฟ - -
- ร - ร	- - ม ร	ด - - ร	- - ม ร	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ซ ฟ	- - ม ร

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล
- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

กลับต้น

ท่อน 2

- - - ดํ	- - ท ดํ	- - รํ ดํ	- - ท ดํ	- ดํ - รํ	ม ร - -	- - ล ท	ดํ - - ร
- - ซ -	ท ล - -	ท ล - -	ท ล - -	- ซ - -	- - ด ท	ล ซ - -	- - ร -

- ล - -	ซ ม - -	ดํ ดํ - -	ร ร - มํ	- มํ - มํ	- มํ - -	มํ มํ - -	รํ รํ - ดํ
- - ซ ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รํ	- ท - -	ล ล - -	ซ ซ - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ซ ซ - ล
- ท - ร	- ท - ล	- - - ซ	- - - ท	- ท - ล	- - - ท	- - - ซ	- - - ล

- รํ - ท	- ล - -	ซ ซ - -	ล ล - ท	- รํ - มํ	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ซ
- ร - ท	- ล - ซ	- - - ล	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

กลับต้น

ท่อนที่ 3

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ล

- - ล ท	- - ดั รั	- มั - -	รั ดั - -	- มั - -	มั รั - -	รั ท - -	ท ล - -
- ช - -	ล ท - -	ด - ร ด	- - ท ล	- - รั ท	- - ท ล	- - ล ช	- - ช ม

- ล - -	ช ม - -	- - - -	- ร - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- - ช ม	- - ร ทุ	- ล - ทุ	- ล - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ล

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - มั	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ทุ	- ล - ช	- - - ล	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ทุ

กลับต้น

1.3.4 เพลงนกขมิ้นเถา

สามชั้นท่อน 1

- ล - -	ช ม - -	ดั ดั - -	รั รั - มั	- มั - มั	- มั - -	มั มั - -	รั รั - ดั
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ล - -	ชั ชั - -	ดั ดั - -	รั รั - มั	- - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ม - ช	- - - ด	- - - ร	- - - ม	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

ช - ม -	ช ฟ - -	- ร ม -	ช ฟ - -	- - ร ม	- - ฟ ช	- ล - -	ช ฟ - -
- ร - ร	- - ม ร	ด - - ร	- - ม ร	- ด - -	ร ม - -	ฟ - ช ฟ	- - ม ร

- ล - -	ช ม - -	ดั ดั - -	ร ร - มั	- มั - มั	- มั - -	มั มั - -	รั รั - ดั
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- ทุ - ล	- - - ทุ	- - - ทุ	- - - ล

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - มั	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ทุ	- ล - ช	- - - ล	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ทุ

กลับต้น

สามชั้น^๕ท่อน 2

- - - ดั	- - ท ดั	- - รั ดั	- - ท ดั	- ดั - รั	ม ร - -	- - ล ท	ดั - - ร
- - ช -	ท ล - -	ท ล - -	ท ล - -	- ช - -	- - ด ท	ล ช - -	- - ร -

- ล - -	ช ม - -	ดั ดั - -	ร ร - มั	- มั - มั	- มั - -	มั มั - -	รั รั - ดั
- - ช ม	- - ร ด	- - - ร	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	- - - ร	- - - ด

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ลุ	- - - ชุ	- - - ทุ	- ทุ - ลุ	- - - ทุ	- - - ชุ	- - - ล

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - มั	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ทุ	- ลุ - ช	- - - ลุ	- - - ท	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ชุ

กลับต้น

สามชั้น^๕ท่อน 3

- ท - รั	- ท - -	ล ล - -	ชช - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- ทุ - ร	- ทุ - ลุ	- - - ชุ	- - - ทุ	- ทุ - ลุ	- - - ทุ	- - - ชุ	- - - ล

- - ล ท	- - ดั รั	- มั - -	รั ดั - -	- มั - -	มั รั - -	รั ท - -	ท ล - -
- ช - -	ล ท - -	ด - ร ด	- - ท ล	- - รั ท	- - ท ล	- - ล ช	- - ช ม

- ล - -	ช ม - -	- - - -	- ร - ม	- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ชช - ล
- - ช ม	- - ร ทุ	- ลุ - ทุ	- ลุ - ทุ	- ทุ - ลุ	- - - ทุ	- - - ชุ	- - - ลุ

- รั - ท	- ล - -	ชช - -	ล ล - ท	- รั - มั	- ร - -	ท ท - -	ล ล - ช
- ร - ทุ	- ลุ - ช	- - - ลุ	- - - ทุ	- ร - ม	- - - ท	- - - ล	- - - ชุ

กลับต้น

สองชั้น ท่อน 1

- ฌ - ด	- ร - ม	- มํ - มํ	- ร - ด	- ฌ - ด	- ร - ม	- ร - -	ม ม - ร
- รุ - ดุ	- รุ - มุ	- ฌ - ม	- รุ - ดุ	- รุ - ดุ	- รุ - มุ	- ร - ม	- - - ร

- ด - -	- ร - ร	- ม - -	- ร - ร	- - - -	- - ด ด	- ด - -	ร ร - ด
- ดุ - ร	- - - -	- มุ - รุ	- - - -	- - - ฌ	- - ด -	- ฌ - ลุ	- - - ฌ

- ม - -	ม ร - ม	- ล - -	ฌ ฌ - ล	- ร - ฌ	- - ล ฌ	- รํ - ฌ	- ล - ฌ
- ร - ฌ	- ลุ - ฌ	- ลุ - ฌ	- - - ลุ	- ลุ - ฌ	- - - ฌ	- ร - ฌ	- ลุ - ฌ

กลับต้น

สองชั้น ท่อน 2

- - ดํ ดํ	- ฌ - ดํ	- - รํ รํ	- มํ - รํ	- - ดํ ดํ	- ฌ - ดํ	- - มํ มํ	- รํ - ดํ
- ด - -	- ฌ - ด	- ร - -	- ม - ร	- ด - -	- ฌ - ด	- ม - -	- ร - ด

- ฌ - ล	- ฌ - ม	- - - ร ม	- ฌ - ล	- ร - ฌ	- - ล ฌ	- รํ - ฌ	- ล - ฌ
- ฌ - ลุ	- ฌ - ฌ	- - ด -	- ฌ - ลุ	- ลุ - ฌ	- - - ฌ	- ร - ฌ	- ลุ - ฌ

กลับต้น

สองชั้น ท่อน 3

- ม - -	ร ร - -	ม ม - -	ฌ ฌ - ล	- ฌ - ร	- ฌ - -	ล ล - -	ฌ ฌ - ม
- ฌ - ลุ	- - - ฌ	- - - ฌ	- - - ล	- ฌ - ร	- ฌ - ลุ	- - - ฌ	- - - ฌ

- - - -	- - - ร ม	- - ม ม	- ฌ - ล	- ร - ฌ	- - ล ฌ	- รํ - ฌ	- ล - ฌ
- ลุ - ฌ	- - ด -	- มุ - -	- ฌ - ลุ	- ลุ - ฌ	- - - ฌ	- ร - ฌ	- ลุ - ฌ

กลับต้น

ชั้นเดียว พ่อนที่ 1

- ม - ม	- ร - ด	- - ร ม	- ม - ร	- - - ร	- - - ร	- - - ด	- ร - ด
- ช - ม	- ร - ด	- - - ม	- ช - ร	- - - ช	- ร - -	- ด - -	- ร - ด

- ท - ล	- - ช ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ม - -	ช ม - -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ชั้นเดียว พ่อนที่ 2

- - ด ด	- - ร ร	- ช - ล	- ร - ด	- ล - -	ช ล - ล	ท ล - -	ช ล - ช
- ด - -	- ร - -	- ร - ม	- ร - ด	- - ช ม	- - ช -	- - ช ม	- - - ร

กลับต้น

ชั้นเดียว พ่อนที่ 3

- ร - ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- - ล ท	- ท - ท	- ล - ช
- ล - ท	- ช - ล	- ร - ม	- ร - ด	- ล - ช	- - - ท	- ร - ท	- ล - ช

กลับต้น

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าว นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ผลการการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ของเพลงนกขมิ้นในบริบทต่างๆ

เพลงนกขมิ้นมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับชั้น จากเพลงซ้ำเรื่องนกขมิ้นถ้าความเป็นนกขมิ้นของเดิมจะรวมถึงการพัฒนาการของเพลงที่มีการว่าดอก ถ้าจะกล่าวถึงการว่าดอกนักดนตรีก็คือนึกถึง “ ดอกเอ๋ย ดอกขจร นกขมิ้นเหลืองอ่อน คำแล้วจะนอนไหนเลย ” ซึ่งถือเป็นคำที่นิยมในหมู่นักบรรเลงและนักฟังดนตรี และที่เรียกกันว่านกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียนั้นยังไม่มีใครสามารถตอบได้ แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักดนตรีไทยว่า ทั้งสองเพลงนี้บรรจุอยู่ในเพลงเรื่องเรื่องหนึ่งที่ชื่อว่าเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือแม่หม้ายคร่ำครวญ และเพลงนกขมิ้นตัวผู้ก็ถือว่าเป็นที่มาของเพลงนกขมิ้นอื่นๆ เช่นเพลงนกขมิ้น(เพลงสุดท้าย)ในเพลงตับมโหรี และดึงเฉพาะเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นนกขมิ้นเถา เมื่อเพลงเถาได้รับความนิยม ก็มีผู้นำเพลงนกขมิ้นสามชั้นมาทำเป็นเพลงเดี่ยว โดยเอกลักษณ์เฉพาะก็คงอยู่ที่มีการว่าดอก ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของเพลงนกขมิ้น บทบาทของเพลงนกขมิ้นต่อการรับใช้สังคมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท 1) เพลงนกขมิ้นสำหรับพิธีกรรม ทั้งนี้เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมของไทยนั้นไม่ว่าจะเป็นแบบพระราชพิธีหรือพิธีประชาชนทั่วไปต่างใช้เพลงแบบเดียวกันโดยส่วนใหญ่จะใช้วงปี่พาทย์และเลือกบรรเลงเพลงประเภทเพลงเรื่องซึ่งหมายถึงการนำเอาเพลงเกร็ดหลาย ๆ เพลงที่นำมารวมกันเป็นชุดส่วนใหญ่จะใช้เพลง 2 ชั้นแต่เน้นไปที่การบรรเลง และมักจะใช้ในเรื่องของการบรรเลงประกอบพิธีกรรมซึ่งแบ่งตามพิธีกรรมที่จะนำไป เพลงเรื่องที่นิยมเลือกมาบรรเลง เช่นเพลงเรื่องพระรามเดินดง เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงเรื่องนกขมิ้น เป็นต้น เพลงเรื่องนั้นไม่มีการขับร้องใช้บรรเลงเพียงอย่างเดียว การเรียกชื่อเพลงเรื่องนั้นเรียกเหมือนกับการเรียกชื่อดับเพลงคือเรียกตามชื่อเพลงในอันดับแรกเช่น เพลงเรื่องนกขมิ้น แต่ในกรณีที่เป็นวงเครื่องสายไทย ก็มักเลือกเพลงตับมโหรีหรือเพลงเถามาบรรเลงเป็นเหตุผลเดียวกับเพลงเรื่อง เพื่อความสะดวกในการเลือกเพลงมาบรรเลงติดต่อกันเมื่อต้องบรรเลงเป็นเวลานาน 2) เพลงนกขมิ้นในการแสดง เพลงนกขมิ้นเป็นอีกเพลงหนึ่งที่สามารถบรรเลงได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคลเพลงนกขมิ้นที่บรรเลงสำหรับงานมงคลนั้น เช่นเพลงเรื่องนกขมิ้น(แม่หม้ายคร่ำครวญ)ที่บรรเลงสำหรับหนังใหญ่ เพลงนกขมิ้นสองชั้นและเพลงสองไม้ในเพลงเรื่องนกขมิ้นใช้สำหรับละครเรื่องมโนราห์ และละครดึกดำบรรพ์เรื่องควี เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการรำ 12 ท่าของมอญ และในส่วนของเพลงนกขมิ้นที่บรรเลงเนื่องในงานอวมงคล เช่น เพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับการแสดงรำสามเถา เพลงนกขมิ้นชั้นเดียวในเพลงเถาหรือเพลงนกขมิ้นมอญใช้สำหรับรำโยคีถวายไฟ เป็นต้น 3) เพลงนกขมิ้นในการขับกล่อมส่วนใหญ่ในโบราณเพลงตับมโหรีจะบรรเลงให้เจ้านายฟังเพื่อเป็นการพักผ่อนหรือเป็นการกล่อมให้นอนซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ค่อนข้างลดลง แต่ในปัจจุบันนี้การ

บรรเลงในส่วนของการขับกล่อมก็หมายถึงการบรรเลงเพื่อการฟัง ไม่มีการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะเป็นวงที่มีเสียงเบา

2.2 เพลงเดียนกขม้นสามชั้นทางซอด้าง โดยอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ ศิลปินแห่งชาติสาขาดนตรีไทย

เพลงเดียนกขม้น สามชั้นใช้หน้าทับปรบไก่ มี 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มีความยาวเท่ากับ 3 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 2 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 3 มีความยาวเท่ากับ 2 จังหวะหน้าทับ มีการวาดอกตามเสียงร้องในท่อนที่ 3 ทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น เพลงเดียนกขม้นสามชั้นอาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ เป็นลูกศิษย์ของครูปลั่งโดยต่อเพลงจากครูปลั่ง วรรณเขจรเพียงท่านเดียวเพลงเดียนกขม้นถือเป็นเพลงเดี่ยวเพลงแรกที่อาจารย์เบญจรงค์ ได้รับจากครูปลั่ง วรรณเขจร

การศึกษาและวิเคราะห์เพลงนกขม้น 3 ชั้นพบว่า เพลงนกขม้น 3 ชั้นมีการใช้กลุ่มเสียงในบันไดเสียงโด (ด1, ด2, ด3) และบันไดเสียงซอล (ซ1, ซ2, ซ3, ซ6) โดยมีความสัมพันธ์ของเสียงลูกตกและการแปรทำนองในเพลงเดียนกขม้นสามชั้นโดยสรุปดังนี้

1. บันไดเสียง ด1 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 12 ทำนอง
2. บันไดเสียง ด2 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 11 ทำนอง
3. บันไดเสียง ด3 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง
4. บันไดเสียง ซ1 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 4 ทำนอง
5. บันไดเสียง ซ2 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง
6. บันไดเสียง ซ3 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 5 ทำนอง
7. บันไดเสียง ซ6 มีการแปรทำนองทั้งเที่ยวโอดและเที่ยวเก็บได้ 10 ทำนอง

2.3 รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขม้นทุกบริบท รวบรวมบันทึกโน้ตเพลงนกขม้นทุกบริบท ตามวิวัฒนาการโดยเริ่มจากเพลงนกขม้นสองชั้น เพลงนกขม้นสามชั้น เพลงนกขม้นมอญ เพลงตับมโหรี เพลงเดียนกขม้น เพลงนกขม้นเถา เพื่อเป็นฐานข้อมูลต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือการที่ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาบทเพลงนกขม้นนั้นเป็นเพราะว่าเพลงนกขม้นเป็นเพลงที่มีหลายบริบทและเป็นเพลงที่ทุกคนรู้จัก แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในความรู้ที่นั้นยังไม่ลึกซึ้งเพียงพอ และเมื่อผู้วิจัยได้ลงมือค้นคว้าและทำงานวิจัยในครั้งนี้จึงทำให้เกิดความรู้ลึกซึ้งอย่างหนึ่งคือน่าจะมีการทำวิจัยเกี่ยวกับบทเพลงอีกหลายๆ บทเพลงทั้งในเรื่องประวัติ บทบาทและโน้ตเพลงเพื่อเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล ก่อนที่เพลงเหล่านั้นจะเริ่มสูญหายไปตามเวลา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2540). *สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีต - ดุริยางค์*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2532). *การวิเคราะห์รูปแบบพื้นบ้าน*. ในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำภาคเรียนที่ 2.
- . (2542) *พื้นฐานทางมานุษยดุริยางควิทยาภาควัฒนธรรม*. (เอกสารการสอน) คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิรัช อาจนรงค์ . (2551 ,4 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สำนักงานส่งเสริมศิลปากร กรุงเทพฯ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2530). *รายงานรวบรวมข้อมูลหลักการบริหารเพลงการขับร้องและ โน้ตเพลง.เอกสารโรเนียว*.
- เฉลิม ม่วงแพศรี. (2552 ,2 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ.
- ไชยยะ ทางมีศรี . (2551 ,10 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สำนักงานส่งเสริมศิลปากร กรุงเทพฯ.
- . (2551 ,24 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สำนักงานส่งเสริมศิลปากร กรุงเทพฯ.
- . (2552 ,2 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สำนักงานส่งเสริมศิลปากร กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์. (2534). *การวิเคราะห์วิธีการประพันธ์เพลงไทยในลักษณะการแต่งขยายและแต่งตัดทำนองเพลงจากเพลงอัตราสองชั้น*. งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. เอกสารโรเนียว.
- . (2537). *แนวดำเนินทำนองเพลงโหมโรงโอยเรศทางซอฮู้*. ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 25. วันที่ 22 มกราคม 2537 หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์
- . (2542). *สารานุกรมเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน).
- ดุชนี มีป้อม. (2529). *เพลงเดี่ยว*. พริ้ง กาญจนผลิน. อนุสรณ์สถานในงานพระราชทานเพลิงศพ ครูพริ้ง กาญจนผลิน ณ เมรุวัดประชาศรัทธาธรรม 7 มกราคม 2529 กรุงเทพฯ: รัชศิลป์
- ดำรงราชานุภาพ. (2512). *ตำนานเครื่องมโหรีปี่พาทย์*. หนังสืออนุสรณ์สถานในงานฌาปนกิจศพ นายจตุร จุฑะสุต. กรุงเทพฯ

- ถาวร ศรีม่วง. (2540). *ศึกษาเรื่องเพลงยาว*. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทัศนีย์ ขุนทอง. (2552 ,30 ,มกราคม). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2535). *ประวัติเครื่องดนตรีไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่องการพัฒนามาตรฐานการผลิตเครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย
- ณัฐพงศ์ ไสวตร . (2552 ,2 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ.
- บุญช่วย ไสวตร. (2538). *การวิเคราะห์เนื้อทำนองหลักของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ. อัดสำเนา.
- บุญช่วย ไสวตรและคนอื่นๆ. (2539). *การปรับวงดนตรีไทยชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ป๊อบ คงลายทอง . (2551 ,20 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กรุงเทพฯ.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2533). *ดนตรีประกอบเสียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2546). *ประวัติการดนตรีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประสิทธิ์ ถาวร. (2530). *เครื่องดนตรีไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ศิลปกรรมปริทรรศน์. จัดทำเป็นที่ระลึกในวาระครบ 200 ปี แห่งวันพระราชสมภพ. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิต.
- พิชิต ชัยเสรีและคณะ. (2522). *นามานุกรมศิลปเพลงไทย 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.
- พินิจ ฉายสุวรรณ . (2552 ,16 เมษายน). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่บ้านขวาง จังหวัดอยุธยา
- มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตันท์. (2523). *ฟังและเข้าใจเพลงไทย*. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพขุนทองสุภาพ (แพทย์ทรง บุญยะรัตเวช) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันเสาร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2523 กรุงเทพฯ: ไทยเชชม
- . (2507). *ศัพท์สังคีต*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนศิริพร.
- . (2540). *คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศิลปสนองการพิมพ์.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์*. หนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 22 กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

- . (2535). *หลักการประพันธ์เพลงไทยเบื้องต้น*. เอกสารประกอบคำสอน. ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. เอกสารโรเนียว.
- มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) . (2525). *ศรทองประชุมผลงานเพลง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) .
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2536). *สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบท้อง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.
- . (2540). *สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. (2521). *มรดกไทย*. กรุงเทพฯ: ปาณยา.
- วิภา คงคากุล. (2529). *ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม*. ถนนดนตรี. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- วีระชาติ เปรมานนท์. (2532). *ดนตรีไทยแนวใหม่ช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2530: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- วีระ พันธุ์เสือ. (2544). *เทคนิคการปรับวงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงชุดฝรั่งรำเท้า*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม (ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต)กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สัจด์ ภูเขาทอง. (2532). *ดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.
- . (2535). *ประชุมบทความทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.
- สุกรี เจริญสุข. (2529). *ดนตรีและความหมาย*. ถนนดนตรี. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2542). *ประชุมบทมโหรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ จำนงค์สาร. (2542). *วิเคราะห์ทำนองแปรทางระนาดเอกเพลงแป๊ะ 3 ชั้น*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม (ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อาจารย์สมบุญ บุญวงศ์. (2551 ,20 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย ณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. (2544). *ครูดนตรีผู้ยิ่งใหญ่แห่งบางพลี*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิก จำกัด.

อรรรรณ บรรจงศิลป์. (2534). *ความคิดและภูมิปัญญาไทย ชุดดุริยางคศิลป์*: งานวิจัย.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรรรณ บรรจงศิลป์และโกวิท ชันธุศิริ. (2526). *วิวัฒนาการเพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. รายงาน

ผลวิจัย ทุนวิจัยเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มิถุนายน.เอกสารโรเนียว

อุดม อรุณรัตน์. (2527). *ทฤษฎีเพลงเถา*. นครปฐม: สำนักงานอธิการบดี พระราชวังสนาม

จันทร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2522). *ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทยภาค 1 ว่าด้วยหลักและทฤษฎีดนตรี*

ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เทพนิมิตการพิมพ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านขับร้อง

บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติเพลงนกขมิ้น

วิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น

รวมถึงบทบาทของเพลงนกขมิ้น

บทสัมภาษณ์เนื้อร้องแม่หม้ายคร่ำครวญและเพลงฝรั่งคู่ปรากฏอยู่ในบทละคร

บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติเพลงนกขมิ้น

อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ (สัมภาษณ์: วันที่ 4 มิถุนายน 2551) เพลงอัตราจังหวะสองชั้นจัดเป็นเพลงเรื่องชื่อเพลงเรื่องนกขมิ้น หรือเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญ เป็นเพลงชุดรวมอยู่ในเรื่องเพลงช้าทำนองเก่าสมัยอยุธยาประกอบด้วยเพลงนกขมิ้น (ตัวผู้, ตัวเมีย) เพลงฝรั่งคู่ (สองไม้) เพลงกระต่ายเต้น (เพลงเร็ว) ในส่วนตอนปลายของกระต่ายเต้นไม่ทราบว่าชื่ออะไรปัจจุบันเรียกกันเพียงว่าตอนปลายเพลงกระต่ายเต้น แล้วจึงจบด้วยเพลงลา เพลงอัตราจังหวะสามชั้น ครูเพ็งได้นำเพลงนกขมิ้นสองชั้น (ตัวผู้) ทำนองเก่าสมัยอยุธยา มาแต่งขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้นเป็นเพลงสามท่อน และบรรเลงร้องส่งโดยใช้บทร้องเดิมเฉพาะในท่อนที่ 3 ครูเพ็งได้แต่ง “ว่าดอก” เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บรรเลงได้แสดงความสามารถถ้าจะมองตามความเหมาะสมแล้วการว่าดอกก็ถือเป็นคุณสมบัติเฉพาะเครื่องไม้ได้ เหมาะกับเครื่องดนตรีทุกชิ้นเช่น เครื่องเป่า และเครื่องสีเป็นต้น และทางดังกล่าวได้มีครูดนตรีหลายๆ ท่านนำมาทำเป็น เพลงเดี่ยว เพื่ออวดทางและฝีมือของผู้บรรเลงและมีผู้นำเพลงอัตราจังหวะสามชั้นนี้ได้รวมเข้าชุด และเป็นเพลงสุดท้ายในดับต้นเพลงจึงเพลงเถา นายมนตรี ตราโมท ได้ทำนองอัตราจังหวะสามชั้นของครูเพ็งที่มีการว่า “ว่าดอก” มาแต่งเป็นอัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียวบรรเลงติดต่อกันเป็นเพลงเถาเมื่อประมาณพ.ศ. 2476 โดยคงให้มีทำนองและการว่าดอกตามแบบของครูเพ็งเพลงทางเดี่ยว มีการนำทำนองเพลงนกขมิ้นไปแต่ง เป็นทางเดี่ยวเฉพาะเครื่องดนตรี เพื่ออวดความรู้ความสามารถของนักดนตรีหลายทางด้วยกัน

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์: วันที่ 10 มิถุนายน 2551) เพลงนกขมิ้นมอญ มีอัตราจังหวะชั้นเดียวไม่ทราบนามผู้แต่ง ถ้าเอียงไปทางมอญ คนมอญก็นำมาจากไทย ถ้าเรามาเล่นดับมโหรีมาพูดถึงมโหรีไทยเราก็คือเป็นส่วนหนึ่งที่มาจากเพลงมอญ และยังมีบรรเลงมาจนทุกวันนี้ เรียกว่า ย่ำเที่ยง ย่ำรำ ในปัจจุบันก็ยังสรุปไม่ได้ว่าใครเอาของใครมา (ต้องเทียบปี พ.ศ. กัน) เพลงนกขมิ้นมอญ มีลักษณะการบรรเลงต่างกัน มีสร้อย ไม่มีสร้อย ถ้า มีสร้อยใช้บรรเลงในเพลงชุดย่ำเที่ยง ถ้าใช้ประกอบการแสดงก็จะมีสร้อย ถ้าใช้บรรเลงกับย่ำเที่ยง เพลงนกขมิ้นมอญจะบรรเลงต่อจากเพลงทะเลแย มี 3 ท่อน มีสร้อยท้าย ถ้านำมาใช้กับการแสดงจะใช้เพียงท่อนเดียว โดยนำท่อน 1 กับท่อน 2 ในย่ำเที่ยงมารวมกันแล้วตัดให้ลงกับคำร้อง ถ้าเกิดนำเพลงในย่ำเที่ยงมา

บรรเลงโดดๆ ก็จะไม่ได้อะไรเพราะความยาวของท่อน 1 กับท่อน 2 ไม่เท่ากันนับเป็นวิธีที่ชาญฉลาดที่สามารถนำเพลงมาใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด

บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิวัฒนาการเพลงนกขมิ้น

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์: วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2552) เรื่องของวิวัฒนาการเพลงนกขมิ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับชั้น จากเพลงช้าเรื่องนกขมิ้นถ้าความเป็นนกขมิ้นของเดิมจะรวมถึงการพัฒนาการของเพลงที่มีการว่าดอก ความที่นิยมว่าดอก “ดอกเอ๋ย ดอกขจร นกขมิ้นเหลืองอ่อน ค่าแล้วจะนอนไหนเอ๋ย” เป็นคำที่นิยมในหมู่นักบรรเลงและนักฟัง ส่วนที่เรียกกันว่านกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียนั้นไม่มีใครสามารถตอบได้ว่าทำไม แต่จะทราบวาทะทั้งสองเพลงนี้บรรจุอยู่ในเพลงเรื่องนกขมิ้นเท่านั้น และเพลงนกขมิ้นตัวผู้ก็เป็นที่มาของเพลงนกขมิ้นอื่นๆ เช่น เพลงนกขมิ้นซึ่งเป็นเพลงสุดท้ายในเพลงตับมโหรี และถึงเฉพาะเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นนกขมิ้นเถา เมื่อเพลงเถาได้รับความนิยม ก็มีผู้นำเพลงนกขมิ้นสามชั้นมาทำเป็นเพลงเดี่ยว ก็เป็นเพลงที่นิยมบรรเลงในหมู่เครื่องสาย กลุ่มเป่าพาทย์ก็บรรเลงบ้างแต่เครื่องสายจะมากกว่า เพราะเครื่องมือที่เหมาะสมกว่า ซอกดี ปี่ก็ดี ขลุ่ยก็ดี เป่าพาทย์เกิดอาการน้อยใจก็เอาบ้างก็ดัดแปลงแต่ก็ความเหมาะสมเครื่องเป่าและเครื่องดีไม่ได้ แต่ก็บ้างเหมือนกัน ก็เคยเห็นครูสุรเดช ทิมเตียน ก็ทำของเขาเอง เขามีสิทธิ์จะเลือกว่าเขาจะมีในส่วนของเขาว่า ดอกหรือไม่ เพราะหนึ่งมันเป็นเดี่ยวที่สั้นเมื่อเติมดอกเข้าไปก็จะได้ความยาวขึ้นมา แต่เครื่องเป่าและเครื่องดี ต้องมีดอกแน่นอน ซอกดี ซอดัง ส่องไม่เคยเห็น หุ่่มก็กลายๆ ไม่ชัดเจนว่าเป็นดอกคือคล้ายๆ ที่ครูบุญยัง บรรเลงนั้นเป็นทางครูพุ่ม

อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ (สัมภาษณ์: วันที่ 4 มิถุนายน 2551) เพลงอัตราจังหวะสองชั้นจัดเป็นเพลงเรื่อง ชื่อเพลงเรื่องนกขมิ้นหรือเรื่องแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงชุดรวมอยู่ในเรื่องเพลงช้าทำนองเก่าสมัยอยุธยาประกอบด้วยเพลงนกขมิ้น (ตัวผู้, ตัวเมีย) เพลงฝรั่งคู่ (สองไม้) เพลงกระต่ายเต้น(เพลงเร็ว)ในส่วนตอนปลายของกระต่ายเต้นไม่ทราบว่าชื่ออะไร ปัจจุบันเรียกกันเพียงว่าตอนปลายเพลงกระต่ายเต้นแล้วจึงจบด้วยเพลงลา เพลงนกขมิ้นตัวเมียบ้างเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงเดียวกันหรือไม่ ครูจะไม่กล่าวถึงแต่เพลงนกขมิ้นตัวเมียเป็นเพลงช้าส่วนเพลงสองไม้ครูเรียกว่าฝรั่งคู่ ซึ่งครูเรียกชื่อตามที่ปรากฏในหลักฐานเพราะครูอยู่ตอนที่มีการชำระเพลง แต่ครูขอให้ไปดูที่สำนักการสังคีตชั้น 2 อีกครั้ง ส่วนที่ว่าทำไม ไม่มีการนำเพลงนกขมิ้นตัวเมียมายาวหรือตัดลงเป็นชั้นเดียวเลย ก็เพราะทางที่ครูเพิ่งทำไว้เป็นที่ยอมรับจึงมีการขยายเป็นเถา

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2551) เพลงเรื่องนกขมิ้นประกอบด้วย เพลงซ้ำ นกขมิ้นตัวผู้ นกขมิ้นตัวเมีย สองไม้ แม่หม้ายคร่ำครวญในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าจะแย้งกับประวัติเพลงเรื่องนกขมิ้นที่อาจารย์มนตรีได้เขียนไว้ ถ้าเป็นไปได้ก็เว้นชื่อไว้เพราะเพลงเรื่องโบราณหลายเพลงที่ไม่ทราบชื่อเพลงจึงเรียกชื่อตามชื่อของเพลงเรื่อง แต่ครูไม่เห็นด้วยที่จะใส่ชื่อในส่วนของสองไม้ว่าเป็นเพลงฝรั่งคู่เพราะเพลงนี้ไม่มีปรากฏมาก่อน ใจความสำคัญอยู่ตรงที่ว่าเพลงนกขมิ้นตัวเมียบอกกับเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นคนละเพลงกัน เพลงนกขมิ้นตัวเมียเป็นเพลงซ้ำใช้หน้าทับปรบไก่ ส่วนเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงสองไม้ ซึ่งครูก็ไม่ต้องการจะขัดแย้งกับประวัติ แต่ด้วยวิธีการปฏิบัตินั้นไม่ตรงกัน ถ้าผู้บอกรับบรรเลงเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญครูก็จะเลือกส่วนที่เป็นสองไม้ไม่ใช่เพลงซ้ำ

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2551) เพลงเรื่องนกขมิ้นส่วนใหญ่ก็จะประกอบด้วยเพลงซ้ำ เพลงสองไม้ เพลงเร็วและเพลงลานนกขมิ้นนั้นอยู่ในส่วนของเพลงซ้ำมีอยู่ 2 เพลงคือนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียส่วนใหญ่แล้วในการบรรเลงจะเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันตรงการบรรจุเพลง ครูลอง ยกตัวอย่างทางของอาจารย์พินิจ ฉายสุวรรณในส่วนของเพลงซ้ำจะประกอบด้วยเพลงนกขมิ้นตัวผู้มี 3 ท่อนเหมือนกัน นกขมิ้นตัวเมียมี 5 ท่อนในส่วนของตัวเพลงเท่ากัน แต่การแบ่งจำนวนท่อนไม่เหมือนกัน (ท่อนที่ 2 และท่อนที่ 3 เท่ากับท่อนที่ 2 ของสำนักการสังคีต) และเพิ่มเพลงสุรินทราหู จันทราหู (เพลงเรื่องสุรินทราหู) ซึ่งเป็นการบรรจุเพลงขึ้นเฉพาะกิจในส่วนของเพลงสองไม้และเพลงเร็วไม่ปรากฏชื่อเช่นเดียวกัน เพลงเรื่องนกขมิ้นประกอบด้วย เพลงซ้ำ นกขมิ้นตัวผู้ นกขมิ้นตัวเมีย สองไม้ แม่หม้ายคร่ำครวญในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าจะแย้งกับประวัติเพลงเรื่องนกขมิ้นที่อาจารย์มนตรีได้เขียนไว้ ถ้าเป็นไปได้ก็เว้นชื่อไว้เพราะเพลงเรื่องโบราณหลายเพลงที่ไม่ทราบชื่อเพลงจึงเรียกชื่อตามชื่อของเพลงเรื่อง แต่ครูไม่เห็นด้วยที่จะใส่ชื่อในส่วนของสองไม้ว่าเป็นเพลงฝรั่งคู่เพราะเพลงนี้ไม่มีปรากฏมาก่อน ใจความสำคัญอยู่ตรงที่ว่าเพลงนกขมิ้นตัวเมียบอกกับเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นคนละเพลงกัน เพลงนกขมิ้นตัวเมียเป็นเพลงซ้ำใช้หน้าทับปรบไก่ ส่วนเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงสองไม้ ซึ่งครูก็ไม่ต้องการจะขัดแย้งกับประวัติ แต่ด้วยวิธีการปฏิบัตินั้นไม่ตรงกัน ถ้าผู้บอกรับบรรเลงเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญครูก็จะเลือกส่วนที่เป็นสองไม้ไม่ใช่เพลงซ้ำ ทำให้ไม่มีการนำเพลงนกขมิ้นตัวเมียมายาวหรือตัดลงเป็นชิ้นเดียวเลยเพราะประเด็นที่ 1 ทางนี้ครูเพิ่งขยายเป็นที่ยอมรับ ประเด็น ที่ 2 นกขมิ้นตัวเมียมีจำนวนท่อนที่เยอะกว่า และประเด็นสุดท้ายเพลงเหมือนกันถึงสองท่อน

บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทเพลงนกขมิ้น

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์:วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2552) เรื่องบทบาทของเพลงนกขมิ้นในพิธีกรรมจะพบในการบรรเลงเพลงเรื่อง เรื่องนกขมิ้นก็เป็นไปตามประวัติของครุมนตรีในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทยเพลงนกขมิ้นใช้ในพิธีกรรม ประกอบด้วยเพลงนกขมิ้นตัวผู้และนกขมิ้นตัวเมียแล้วก็มีสองไม้อยู่ส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนแรก และส่วนต่อไปที่เลยจากส่วนที่เป็นนกขมิ้นแล้ว วมิคำเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แม่หม้ายคร่ำครวญ” บทบาทของเพลงนกขมิ้นในการขับกล่อม เพลงนกขมิ้นในอัตราจังหวะสองชั้นมาบรรเลงในเพลงตับมโหรีส่วนหนึ่ง เป็นเพลงลำดับที่ 4 ในลำดับเพลงจึงต่อมาก็ได้ตั้งเฉพาะเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นเพลงเถา ในการขยายมาเป็นสามชั้นแล้วตัดลงเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียวยกก็เป็นเพลงเถา ก็นำมาบรรเลงขับกล่อม บทบาทของเพลงนกขมิ้นในการประกอบการแสดง จะพบอยู่ในการแสดงหลายประเภท เช่น ละครพันทาง ซึ่งหมายถึงต่างชาติ ชนชาติภาษา เราจะพบเห็นคำว่า นกขมิ้นมอญ เป็นชื่อที่ได้ลำดับขึ้นภายหลัง แต่เดิมนกขมิ้นก็มีอยู่แล้วสองลำ เนียงมีทั้งนกขมิ้นเฉยๆและนกขมิ้นในเพลงมอญ แต่ที่พบในการแสดงครั้งนี้คือนำมาใช้ประกอบการขับร้อง ก็ตั้งชื่อใหม่ว่า นกขมิ้นมอญ เพลงนกขมิ้นมอญที่ใช้ประกอบการแสดงน่าจะต่างกันด้วยความยาว เหตุที่ต่างกันเพราะว่าเราจะเห็นว่าท่อนแรกมีสามจังหวะจึงต้องเติม (อาจจะเติมไว้แล้วหรือไม่ก็ไม่ทราบได้) แต่ก็มีเพิ่มมาอีกหนึ่งจังหวะเท่ากับคำร้องเพื่อจะได้ใช้คำร้องในการแสดงซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลอนแปด ส่วนในหนึ่งใหญ่ที่มีมาแต่โบราณครูจะไม่กล่าวถึงเพราะปัจจุบันไม่นิยมนำมาแสดง แต่ในอดีตคงจะแสดงอย่างแพร่หลายจึงได้มีการบันทึกไว้ การแสดงอีกเรื่องที่จะกล่าวถึงคือ การแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่อง (ไม่แน่ใจ) แต่ก็มีกรร้องเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญ ครูจึงบรรเลงโอดแม่หม้ายคร่ำครวญ (สองไม้ม)

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์:วันที่ 10 มิถุนายน 2551) เพลงเรื่องเกิดจากการนำบทเพลงเกร็ดหลาย ๆ เพลงที่สามารถรวมชุดกัน มาบรรเลงติดต่อกัน ตามปกติจะประกอบด้วยเพลงช้า เพลงสองไม้ม เพลงเร็วและจบด้วยเพลงลาแต่เพลงเรื่องบางเรื่องอาจประกอบด้วยบทเพลงต่างๆ เพียงอัตราจังหวะเดียวหรือสองอัตราจังหวะก็ได้ เพลงเรื่องนอกจากบรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้วยังมีโอกาสบรรเลงตามบ้านหรือตามวัดอีกด้วย

อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ (สัมภาษณ์:วันที่ 4 มิถุนายน 2551) อธิบายว่านกขมิ้นมอญนั้นปรากฏอยู่ในเพลงเร็วของการแสดงโยคีถวายเป็น แต่ก็ได้หมายความว่าการเล่นชุดนี้หรือเพลงๆ นี้จะต้องจัดอยู่ในงานอวมงคลเท่านั้นโดยความจริงเพลงมอญหรือวงปี่พาทย์มอญนั้นสามารถแสดงหรือบรรเลงได้ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์:วันที่ 18 ธันวาคม 2551) เพลงนกขมิ้นมอญส่วนใหญ่ทางการบรรเลงจะบรรเลงเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกัน ในส่วนของการนำไปใช้เช่นนำไปใช้สำหรับการแสดง นำไปใช้กับการรำ 12 เพลง

อาจารย์ไชยยะ ทางมีศรี (สัมภาษณ์ 10 มิถุนายน 2551) อธิบายว่านกขมิ้นเดิมนั้นก็เป็นไปตามประวัติที่ครูมนตรีได้กล่าวไว้แต่ในส่วนของชั้นเดิมนั้นเรารับมาจากนกขมิ้นมอญที่ปรากฏอยู่ในการรำมอญ 12 ท่า ย่ำเท้าหรือย่ำรำ ในท่อนที่ 3 มี 3 จังหวะดังนั้นก็อาจจะเป็นไปได้ที่เราจะตัดสร้อยในจังหวะที่ 3 ออกดังนั้นนกขมิ้นชั้นเดียวท่อนที่ 3 ก็จะมี 2 จังหวะ

อาจารย์สมบุรณ์ บุญวณิช (สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2551) ในปัจจุบันเพลงนกขมิ้นยังมีอีกหลายบทบาทที่สำคัญในสังคม เช่นด้านการศึกษาเพราะในโรงเรียนสถาบัน การศึกษาหลายๆแห่ง เช่นในวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง 11 แห่งรวมถึงสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์กระทรวงวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์ เป็นต้นยังคงบรรจุเพลงตับต้นเพลงจิงไว้ในหลักสูตร และใช้เป็นเพลงแรกของการเริ่มเรียนเครื่องสายไทยอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพลงตับต้นเพลงจิง ยังสามารถใช้เป็นเพลงพื้นฐาน (การไล่มือ) ของการศึกษาดนตรีไทยเลยก็ว่าได้

อาจารย์ป๊อ คงลายทอง (สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2551) ในปัจจุบันมีบทเพลงอีกหลายบทเพลงที่มีบทบาทอย่างมากต่อ สังคมไทยไม่เฉพาะแต่เพลงนกขมิ้น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ และผู้บรรจเพลงที่จะทราบถึงความเหมาะสมของบทเพลงนั้นกับโอกาสที่นำไปใช้ เพลงนกขมิ้นก็ถือเป็นเพลงหนึ่งที่มีโอกาสรับใช้สังคมหลากหลายทั้งงานที่เป็นมงคลก็ได้ งานอวมงคลก็ได้ จึงมีข้อเสนอแนะบางประการว่าไม่ควรจะยึดติดกับชื่อของเพลง บทบาทที่ดูโดดเด่นมากเมื่อกล่าวถึงเพลงนกขมิ้น “การว่าดอ”และการเดี่ยวซึ่งประการหลังนี้จำเป็นจะต้องกล่าวถึงเพราะการบรรเลงแบบนี้จะกล่าวถึงความสามารถของผู้บรรเลง และเพลงนี้ก็เพลงที่ได้รับความนิยมสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การยอมรับของวงการดนตรีไทยก็เห็นจากการแต่งทางเดี่ยว ซึ่งภายหลังก็จะมีทางระนาดทุ้ม ทางจะเข้ เกิดขึ้น

อาจารย์ป๊อ คงลายทอง (สัมภาษณ์: วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2552) เพลงนกขมิ้นในอดีตมีบทบาทที่ชัดเจนมาก เช่นการบรรเลงเพลงเรื่องในพิธีกรรมทางศาสนาแต่ก็ไม่ได้ระบุระบุว่าเพลงเรื่องใดและที่ปรากฏมาก็เป็นส่วนของการแสดง แต่น่าเสียดายที่ปัจจุบันนี้เพลงนกขมิ้นมีบทบาทน้อยมาก แค่บรรเลงให้ฟังธรรมด้ายังแทบจะไม่เห็น และด้วยเพลงที่yek เช่นเพลงเรื่องหาคนที่ได้เพลงยากมาก จึงไม่ค่อยมีผู้บรรเลงเท่าไรนัก เพราะถ้ากล่าวถึงพิธีกรรมทางศาสนาเช่นตอนพระฉันภัตตาหาร ผู้บรรเลงก็มี กนิยมบรรเลงเพลงจิงพระฉัน เพราะความเหมาะสมและเพลงค่อนข้างยาว ถ้าเป็นต่างจังหวัดก็นำเพลงหลายๆเพลงที่บรรเลงได้นำมาบรรเลงต่อกันสนุกสนาน โดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องหรือแบบแผนที่มีมา ครูจิรัช อาจณรงค์ได้เล่าให้ฟังว่าถึงความเหมาะสมของการเลือกเพลงบรรเลง เช่นงานมงคลก็เลือกเพลงเรื่องพระรามเดินดง ซึ่งหมายถึงการต้องออก การถูกขับไล่ ออกจากวังเพียงเท่านั้นก็ทราบถึงความรู้ของผู้บรรเลงแล้ว ปัจจุบันนกขมิ้นยังมีบรรเลงอยู่ที่ชัดเจนก็คง

เป็นการแสดงละครหลายเรื่องลงคันดู ปัจจุบันครูยังนำเพลงนกขมิ้นสองชั้นในตอนแรก มาบรรเลงประกอบการแสดงตอนกินรีร้อนเพราะเพลงเท่ากัน

อาจารย์รัฐพงศ์ ไสวัตร (สัมภาษณ์ 2 กุมภาพันธ์ 2552) เพลงหนึ่งอาจมีหลายชื่อ ชื่อหนึ่งอาจมีหลายเพลง ด้วยการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดจากเวลาหรือคนรุ่นหลังซึ่งตอนนั้นก็ปี .ศ. 2552 ที่ไม่สามารถจะทราบชื่อได้ หรือเกิดความไม่มั่นใจว่าเพลงนี้ชื่อเพลงอะไรและเรามีความจำเป็นที่จะต้องใช้ไม่ว่าจะเป็นการะกิจอะไรเราจำเป็นต้องตั้งชื่อใหม่อาจจะตั้งขึ้นด้วยการประกอบการแสดงหรือจะตั้งตามการะกิจนั้นๆซึ่งแต่เดิมเพลงนี้คงจะมีชื่ออยู่แล้ว และด้วยเหตุนี้จึงมีความเป็นไปได้สูงมากที่เพลงเดียวกันจะมีหลายชื่อ บางทีชื่อเพลงมีแต่เพลงหายไปแล้วก็ยังมี หรือชื่อเพลงเหมือนกันแต่เพลงไม่เหมือนกัน หรือเพลงเหมือนกันแต่ปรากฏว่าชื่อไม่เหมือนกัน ความคิดเห็นของครูเป็นไปได้สูงมากที่จะเป็นคนละเพลงกัน แต่ก็ต้องนำเพลงมาวัดกันอีกครั้งเพื่อให้ปรากฏ ออกมา เพื่อความชัดเจนต่อไป

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านขับร้องเพลง ราชมีเนื้อร้องแม่หม้ายคร่ำครวญ และเพลงฝรั่งคู่ปรากฏอยู่ในบทละคร

อาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรี (สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2552) เพลงนกขมิ้นตัวเมียเป็นเพลงเดียวกับเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญหรือไม่ ครูทราบว่าครูมนตรีได้อธิบายไว้ว่านกขมิ้นตัวเมียหรือแม่หม้ายคร่ำครวญทุกคนก็เข้าใจว่าเป็นเพลงเดียวกัน แต่ถ้าถามครูครูดิฉันว่าน่าจะเป็นคนละเพลงกันถ้าอย่างไรรลองถามครูจิรัส

อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง (สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2552) เพลงแม่หม้ายคร่ำครวญเป็นเพลงเดียวกับเพลงฝรั่งคู่หรือไม่ ครูทราบมาจากครูของครูอีกที (ครูจ) เพราะครูได้มีโอกาสร้องเพลงนี้เขาใช้ชื่อว่าเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญหรือเพลงฝรั่งคู่เลย แต่เพื่อความแน่ใจให้ลองปรึกษาครูผู้ใหญ่อย่างครูเฉลิม ม่วงแพศรีเพราะครูเขาบรรจทางร้องด้วยหรือครู

อาจารย์มณฑนา อยู่ยังยืน (สัมภาษณ์ 2 กุมภาพันธ์ 2552) ครูเคยร้องเพลงแม่หม้ายคร่ำครวญในเรื่องมโนราห์และร้องเพลงฝรั่งคู่ในละครดึกดำบรรพ์ที่ครูมนตรี ตราโมทควบคุมเพราะครูมนตรีให้ร้องเพลงนี้ซึ่งร้องเหมือนกันครูจึงคิดว่าคงเป็นเพลงเดียวกันครูศรีนาถ เสริมศิริ (ครูจ) ครูเชื่อม ครูเข้ม ก็ต่อให้ครูมาแบบนี้เหมือนกัน แต่ทำนองทั้งสองนี้ไม่เหมือนกับนกขมิ้นเลย

ภาคผนวก ข
ไม้สากล เพลงนกขมิ้น

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงผู้บอกมือเพลงเรื่อง

เพลงเรือนกขมื่น ตามหลักฐานการบันทึกรายงานการประชุมที่ครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์ได้นำเสนอให้มีการบันทึกเพลงเรือนกขมื่น โดยในครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 และในครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2480 และได้ลงมติเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2481 ผู้บันทึกรายงานการประชุมคือพระยาภูมิเสวิน (จิต จิตเสวี) และครูเล็ก จิตมั่นคง โดยปรากฏรายชื่อเพลงเรือนกขมื่นดังนี้

เพลงเรือนกขมื่น 17 มิถุนายน 2481

เพลงช้า	เพลงสองไม้	เพลงเร็ว	เพลงลา
1. นกขมื่นตัวผู้มี 3 ท่อน 2. แม่หม้ายคว่ำครวญหรือนกขมื่นตัวเมียมี 4 ท่อน	1. ฝรั่งคู่ มี 2 ท่อน 2. กระต่ายเต้น ท่อน 1	1. กระต่ายเต้น ท่อน 2 2. กระต่ายเต้น ท่อน 3 3. ปลายกระต่ายเต้น	1. เพลงลา

ครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์ เป็นผู้บอกมือ

ซึ่งสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ได้มีการชำระโน้ตเพลงเมื่อปี พ.ศ. 2479-2481 โดยครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์ และครูสร้อยสำเนียงสนธิ (เพิ่ม วัฒนวาทีน) ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเพลงนี้จากสำนักงานการสังคีต โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานการสังคีต ให้รับข้อมูลที่เป็นเอกสารจากครูบุญตา เขียนทองกุล และได้รับข้อมูลที่เป็นโน้ตเพลงจากครูจิรัช อาจนรงค์ และครูไชยยะ ทางมีศรี และเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2552 ได้มีการฟังเพลงเรื่องดังกล่าวโดย ครูจิรัช อาจนรงค์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ครูไชยยะ ทางมีศรี ครูบุญตา เขียนทองกุล นายพรศักดิ์ คำล้อม ผู้เชี่ยวชาญ จากสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร และนางสาวณัฐนัย พงศ์พิทักษ์ ผู้บันทึกข้อมูลในครั้งนี้ และปรากฏรายชื่อเพลงเรือนกขมื่นดังนี้

เพลงเรือนกขมื่น 23 มีนาคม 2552

เพลงช้า	เพลงสองไม้	เพลงเร็ว	เพลงลา
1. นกขมื่นตัวผู้มี 3 ท่อน 2. นกขมื่นตัวเมียมี 4 ท่อน	1. แม่หม้ายคว่ำครวญ มี 2 ท่อน 2. กระต่ายเต้น ท่อน 1	1. กระต่ายเต้น ท่อน 2 2. กระต่ายเต้น ท่อน 3 3. ปลายกระต่ายเต้น	1. เพลงลา

ครูจิรัช อาจนรงค์ และครูไชยยะ ทางมีศรีเป็นผู้บอกมือ

ยังมีเพลงเรื่องนกขมิ้นทางครูพินิจ ฉายสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(ดนตรีไทย)ครูพินิจได้รับถ่ายทอดจากครูบุญยง เกตุคงซึ่งเป็นทางของครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์เช่นกัน โดยปรากฏชื่อเพลงดังนี้

เพลงเรื่องนกขมิ้น

เพลงช้า	เพลงสองไม้	เพลงเร็ว	เพลงลา
1. นกขมิ้น มี 3 ท่อน 2. แม่หม้ายคร่ำครวญ มี 4 ท่อน 3. สุรินทราหู 4. จันทราหู	กระต่ายชมจันทร์ ท่อน 1 - 2	กระต่ายชมจันทร์ ท่อน 3 - 5 กินนรรำ ท่อน 1-2	เพลงลา

ครูพินิจ ฉายสุวรรณ

ตารางแสดงให้เห็นวิวัฒนาการเพลงเรื่องนกขมิ้น

รายชื่อ	เพลงช้า	เพลงสองไม้	เพลงเร็ว	เพลงลา
ครูพุ่ม ปาปุยะวาทย์	1.นกขมิ้นตัวผู้ 3ท่อน 2.แม่หม้ายคร่ำครวญ หรือนกขมิ้นตัวเมีย 4 ท่อน	1. ฝรั่งคู่ มี 2 ท่อน 2. กระต่ายเดิน ท่อน 1	1. กระต่ายเดินท่อน 2 2. กระต่ายเดินท่อน 3 ออกปลายกระต่ายเดิน	เพลงลา
ครูพินิจ ฉายสุวรรณ	1.นกขมิ้นตัวผู้ 3ท่อน 2.แม่หม้ายคร่ำครวญ4ท่อน 3.สุรินทราหู 3ท่อน 4.จันทราหู	1.กระต่ายชมจันทร์ท่อน1-2	1. กระต่ายชมจันทร์ท่อน3-5 2. กินนรรำ ท่อน1-2	เพลงลา
ครูจิรัช อาจณรงค์	1.นกขมิ้นตัวผู้ 3ท่อน 2.นกขมิ้นตัวเมีย 4 ท่อน	1. แม่หม้ายคร่ำครวญมี 2ท่อน 2. กระต่ายเดิน ท่อน 1	1. กระต่ายเดินท่อน 2 2. กระต่ายเดินท่อน 3 ออกปลายกระต่ายเดิน	เพลงลา
ครูไชยยะ ทางมีศรี	1.นกขมิ้นตัวผู้ 3ท่อน 2.นกขมิ้นตัวเมีย 4 ท่อน	1. แม่หม้ายคร่ำครวญ มี 2 ท่อน 2. กระต่ายเดิน ท่อน 1	1. กระต่ายเดินท่อน 2 2. กระต่ายเดินท่อน 3 ออกปลายกระต่ายเดิน	เพลงลา

ตารางแสดงผู้บอกมือเพลงเรื่องนกขมิ้น

รายชื่อผู้บอกมือ	เพลงช้า				เพลงสองไม้		เพลงเร็ว	เพลงลา
1.ครูพุ่ม บาปุยะวาทย์	นกขมิ้นตัวผู้ 3 ท่อน	นกขมิ้น หรือ แม่หม้ายคร่ำครวญ 4 ท่อน	-	-	ฝรั่งคู่ 2 ท่อน	กระต่ายเต้น ท่อน 1	กระต่ายเต้น ท่อน 2 / ท่อน 3 ปลายกระต่ายเต้น	เพลงลา
2.ครูพินิจ ฉายสุวรรณ	นกขมิ้น 3 ท่อน	แม่หม้ายคร่ำครวญ 5 ท่อน	สุรินทราหู	จันทราหู	กระต่ายชม จันทร์ ท่อน1-2	-	กระต่ายชมจันทร์ ท่อน3-5 กิ้งก่ารำ ท่อน1-2	เพลงลา
3.ครูจิรัช อาจนรงค์	นกขมิ้นตัวผู้ 3 ท่อน	นกขมิ้นตัวเมีย 4 ท่อน	-	-	แม่หม้ายคร่ำ ครวญ 2 ท่อน	กระต่ายเต้น ท่อน 1	กระต่ายเต้น ท่อน 2 / ท่อน 3 ปลายกระต่ายเต้น	เพลงลา
4.ครูไชยยะ ทางมีศรี	นกขมิ้นตัวผู้ 3 ท่อน	นกขมิ้นตัวเมีย 3 ท่อน	-	-	แม่หม้ายคร่ำ ครวญ 2 ท่อน	กระต่ายเต้น ท่อน 1	กระต่ายเต้น ท่อน 2 / ท่อน 3 ปลายกระต่ายเต้น	เพลงลา

รายชื่อเพลงในเรื่อง	รายชื่อผู้บอกแนวบรรเลง						
	ปี่ใน	ฆ้องวงใหญ่	ระนาดเอก	ท่มไม้	ฆ้องวงเล็ก	ท่มเหล็ก	เครื่องประกอบ
นกขมิ้นตัวผู้ ท่อน 1 - 3	นายเทียบ	นายพุ่มฯ	พระประดิษฐ์ฯ	นายบุญธรรม	หลวงสร้อย	นายสอน	ขุนสำเนียง
นกขมิ้นตัวเมีย ท่อน1-4	นายเทียบ	นายพุ่มฯ	พระประดิษฐ์ฯ	นายบุญธรรม	หลวงสร้อย	นายสอน	ขุนสำเนียง
สองไม้ฝรั่งคู่ ท่อน1-2	นายเทียบ	หลวงสร้อย	พระประดิษฐ์ฯ	นายสังัด	หลวงสร้อย	นายสังัด	ขุนสำเนียง
สองไม้กระต่ายเต้น ท่อน1	นายเทียบ	นายสอน	พระประดิษฐ์ฯ	นายสังัด	หลวงสร้อย	นายสังัด	ขุนสำเนียง
เพลงเร็วกระต่ายเต้น ท่อน 2 -3	นายเทียบ	นายสอน	พระประดิษฐ์ฯ	นายสังัด	หลวงสร้อย	นายสังัด	ขุนสำเนียง
ปลายกระต่ายเต้น	นายเทียบ	นายสอน	พระประดิษฐ์ฯ	นายสังัด	หลวงสร้อย	นายสังัด	ขุนสำเนียง
ลา	นายเทียบ	นายสอน	พระประดิษฐ์ฯ	นายสังัด	หลวงสร้อย	นายสังัด	ขุนสำเนียง

1. ครูเทียบ คงลายทอง
2. ครูพุ่ม บาญะวาทย์
3. หลวงสร้อยสำเนียงสนธิ์ (เพิ่ม วัฒนวาทีน)
4. นายสอน วงษ์อ่อง

5. พระประดิษฐ์วรศัพท (เขียน วรวาทีน)
6. นายมนตรี ตราโมท (บุญธรรม)
7. นายสังัด ยมคุปต์
8. ขุนสำเนียงชั้นเชิง (มล โกมลรัตนะ)

ผู้บันทึกรายงานการประชุม
มติที่ประชุมวันที่17 มิถุนายน พ.ศ.2481
บันทึกวันที่ 23 มีนาคม 2552

พระยาภูมิเสวิน และครูเล็ก จิตตั้งตรง
ผู้ให้ข้อมูลอาจารย์บุญตา เขียนทองกุล
นางสาวณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติโดยย่อผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นางสาวณัฐหทัย พงศ์พิทักษ์
 วัน เดือน ปีเกิด 16 กรกฎาคม 2522
 สถานที่เกิด อำเภอศรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ตำแหน่งหน้าที่การงาน พนักงานราชการ
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
 ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2537	ประกาศนียบัตรชั้นต้น จากวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2540	ประกาศนียบัตรชั้นกลาง จากวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2544	คบ.(ครุศาสตร์บัณฑิต) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
พ.ศ. 2552	ศป.ม.(ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต)มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ